

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

**PŘÍNOSY A RIZIKA ZAVEDENÍ EURA A
JEHO VLIV NA OBCHODNÍ BILANCI**

diplomová práce

Autor: Eva Maříková

Vedoucí práce: Ing. Pavel Štěpánek, CSc.

Rok: 2008

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Eva Maříková

V Praze, dne 9. května 2008

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Pavlu Štěpánkovi, CSc. za odbornou pomoc, cenné rady a ochotnou spolupráci při tvorbě této diplomové práce.

Anotace

Práce se zaměřuje na vývoj zahraničního obchodu eurozóny od zavedení společné měny do roku 2006. Je přitom hodnocen vývoj jak vnějšího, tak i vnitřního exportu a importu členských států. V práci jsou nejprve zhodnocena teoretická východiska shrnující základní poznatky o Teorii optimálních měnových zón R. A. Mundella, obohacené o příspěvky Ronalda I. McKinnona a Petera B. Kenena. Zmíněna je i teorie endogenity optimálních měnových zón. Druhá část práce je věnována shrnutí hlavních přínosů, nákladů a potencionálních hrozeb vyplývajících z členství v měnové unii. Poslední část práce se pak věnuje již samotnému exportu a importu eurozóny. Nejprve je zhodnoceno postavení eurozóny na světových trzích, poté je zachycen vývoj jejího vnějšího obchodu. Zde je zvláštní kapitola věnována obchodním partnerům eurozóny a produktové struktuře jejího obchodu. Poslední kapitola celé práce se zaměřuje na vývoj vnitřního obchodu eurozóny. V práci jsou též uvedeny závěry několika analýz zkoumajících vliv členství v měnové unii na zahraniční obchod členských států. Přínosy jsou hodnoceny jak pro eurozónu jako celek, tak i pro jednotlivé členské státy.

Annotation

This thesis focuses on the development of the external trade of the euro area from the implementation of euro till 2006. It is concentrated on both, the external and internal export and import of the euro area member states. The thesis consists of three parts. First of them sums up the theoretical findings of The theory of optimum currency areas created by R. A. Mundell and extended by Ronald I. McKinnon and Peter B. Kenen. In this section the theory of endogeneity of OCA is also mentioned. The second part of this thesis summarizes the most important costs, threats and benefits associated with a membership in the monetary union. And the last part deals with the development of the export and import in the euro area. In this section there is described the position of the euro area in the world trade. Then the extra-euro area trade is summed up. There are also mentioned main trading partners of the euro area and the sector specialization of the euro area trade in this chapter. The last part of this thesis focuses on the intra-euro area trade. There are also mentioned some conclusions of analyses which examined the impact of the implementation of euro on the euro area trade there.

Obsah

Úvod	1
1. Stručné shrnutí historického vývoje a teoretická východiska	3
2. Přínosy a rizika společné evropské měny	14
2.1. Přínosy plynoucí ze zavedení eura	14
2.2. Náklady a hrozby plynoucí ze zavedení eura.....	23
2.3. Shrnutí přínosů a rizik plynoucích z členství v měnové unii	29
3. Vliv eura na obchodní bilanci.....	33
3.1. Postavení eurozóny ve světě	33
3.2. Vnější export a import eurozóny.....	36
3.2.1. Vývoj obchodních partnerů	45
3.2.2. Vývoj produktové struktury.....	46
3.3. Vnitřní export a import eurozóny.....	50
Závěr	59
Příloha č. 1: Kurz eura v letech 1999 - 2007.....	62
Příloha č. 2: Klíč pro přidělování bankovek od 1. ledna 2008.....	63
Příloha č. 3: Maastrichtská konvergenční kritéria.....	64
3.1. Fiskální kritéria.....	64
3.2. Měnová kritéria.....	65
Příloha č. 4: Světový export a import v roce 2006	66
Příloha č. 5: Efekt zavedení eura podle zemí a sektorů	67
Příloha č. 6: Exportní specializace jednotlivých členských států eurozóny	68
Literatura	69
Seznam tabulek	77
Seznam grafů.....	78
Summary.....	79
Keywords	79
JEL Classification	79

Přehled zkratek

AT	Rakousko
AU	Austrálie
BE	Belgie
CA	Kanada
CY	Kypr
CZ	Česká republika
ČNB	Česká národní banka
DE	Německo
DK	Dánsko
EA	eurozóna
EA(12)	eurozóna zahrnující BE, DE, IE, ES, FR, IT, LU, NL, AT, PT, FI, EL
EA(13)	EA(12) rozšířená o SI
ECB	Evropská centrální banka
ECU	Evropská měnová jednotka
EER	efektivní směnný kurz
EFTA	Evropské sdružení volného obchodu (členy jsou Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko)
EL	Řecko
EMU	Evropská měnová unie
ERM II	kurzový mechanismus
ES	Španělsko
EUR	euro
FED	Americká centrální banka
FI	Finsko
FR	Francie
G7	sdružení 7 nejvyspělejších států světa (členy jsou USA, JPN, DE, UK, FR, IT, CA)
HDP	hrubý domácí produkt
HK	Hong Kong
CH	Švýcarsko
CHN	Čína

IE	Irsko
IR	úroková míra
IT	Itálie
j.n.	jinde nespecifikované
JPN	Japonsko
JPY	Japonský Jen
KR	Korea
LU	Lucembursko
Mil.	milion
MK	měnový kurz
Mld.	miliarda
MMF	Mezinárodní měnový fond
MT	Malta
N/A	údaj nebyl dostupný
NL	Nizozemí
NO	Norsko
OCA	optimální měnová zóna
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
ozn.	označení
p.b.	procentní bod
PL	Polsko
PT	Portugalsko
RTBS	národní platební systémy (Real Time Gross Settlement System)
RU	Rusko
SB	Světová banka
SE	Švédsko
SG	Singapur
SI	Slovinsko
TARGET	platební systém fungující na území EU (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system)
TR	Turecko
UK	Velká Británie
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar

Úvod

Již v dubnu roku 1989 byla Radě ministrů předložena Zpráva o hospodářské a měnové unii v zemích Evropského společenství, jež se stala závazným dokumentem vymezujícím základní postup při vytváření Hospodářské a měnové unie. Tato zpráva, pro niž se ujal označení Delorova zpráva, počítala s vytvořením Hospodářské a měnové unie ve třech etapách, přičemž první etapa začala 1. července 1990. O osm a půl roku později bylo přistoupeno k fázi poslední. Byly stanoveny neodvolatelné směnné kurzy a byl zahájen přechod na společnou evropskou měnu, euro.

Ještě před zavedením eura však propukla veřejná diskuse, ve které odpůrci i zastánci společné měny prezentovali svá stanoviska. Nikdo přitom nemohl s určitostí říci, zda po zavedení eura převáží přínosy, které jsou s užíváním společné měny spojené, či zda bude implementace společné měny pro členské státy nevýhodná. I přesto – nebo možná právě proto – euro nakonec zavedeno bylo a od 1. března 2002 je v původních členských státech eurozóny používáno jak pro bezhotovostní, tak pro hotovostní platební styk.

Od zavedení eura ve dvanácti z původních patnácti členských států Evropské unie uběhlo již šest let. Mezi tím došlo k rozšíření eurozóny o Slovinsko, Kypr a Maltu. Zároveň je jisté, že se eurozóna bude dále rozšiřovat. Nově přistouпивší státy Evropské unie se totiž již v okamžiku svého vstupu do EU k zavedení eura zavázaly. Záleží jenom na tom, kdy splní podmínky pro přistoupení ke společné měně a jak svůj vstup do eurozóny načasují.

Změna současného, již několik let fungujícího, měnového uspořádání je důležitým krokem, který ovlivní život každého obyvatele v zemi. Proto i v nově přistouпивších státech Evropské unie probíhají diskuse o přínosech a rizicích s členstvím v eurozóně spojenými. Zastánci i odpůrci společné měny navíc mohou některá svá stanoviska podpořit daty zachycujícími vývoj v členských státech eurozóny od zavedení eura.

Přínosů, nákladů i potencionálních hrozeb spojených s členstvím v měnové unii je mnoho. Vzhledem k rozsahu této práce a vzhledem k dostupnosti dat se proto práce bude zabývat pouze vlivem členství v měnové unii na obchodní bilanci členských států. Práce si klade za cíl poskytnout čtenářům přehled o vývoji exportu a importu eurozóny, o jejích obchodních partnerech a odvětvové struktuře. Dílčím cílem práce je pokusit se určit, zda

v důsledku zavedení společné měny došlo k nárůstu zahraničního obchodu členských států (a to jak vnějšího, tak i vnitřního).

Práce bude rozdělena do tří hlavních kapitol. První z nich bude věnována především Teorii optimálních měnových oblastí R. A. Mundella. Shrnuty budou i práce Ronalda I. McKinnona a Petera B. Kenena, kteří přispěli k rozvoji této teorie. V závěru kapitoly pak bude představen novější přístup k teorii optimálních měnových zón. Z autorů zastupujících teorii endogenity optimálních měnových zón zde budou představeny práce Jeffrey A. Frankela a Andrewa K. Rose či Giancarla Corsettiho a Paola Pesentiho.

Kapitola druhá shrnuje jednotlivé přínosy a rizika plynoucí z členství v měnové unii. Navazuje tak na závěry Teorie optimálních měnových zón, které dále rozšiřuje o další přínosy a rizika, jež jsou často zastánci a odpůrci společné měny citována. Kapitola je zároveň doplněna o některá data, která text propojují s vývojem v eurozóně.

Poslední kapitola je pak věnována vývoji exportu a importu v členských státech eurozóny. Nejprve je zhodnoceno postavení eurozóny ve světě, poté je popsán vývoj jejího vnějšího a vnitřního obchodu. Ohled je přitom brán i na vývoj obchodních partnerů eurozóny a vliv zavedení eura na jednotlivá odvětví. Zhodnocení vývoje je doplněno výsledky mnoha studií, jež se vlivem eura na zahraniční obchod členských států zabývaly.

1. Stručné shrnutí historického vývoje a teoretická východiska

Krach na newyorské burze, jež vyústil ve světovou hospodářskou krizi 30. let (doprovázenou i krizí měnovou), ovlivnil poválečné měnové uspořádání v Evropě. „Rozbory příčin a důsledků této krize plně odhalily nedostatek chybějícího koordinovaného postupu jednotlivých zemí při řešení krizových problémů a přispěly k poznání nutnosti spolupráce v oblasti mezinárodních úvěrových a měnových vztahů.“¹ Toto zjištění, podpořené snahou o vytvoření stabilního prostředí v mezinárodním obchodě, vedlo v červenci 1944 k podepsání dohody o založení Mezinárodního Měnového Fondu. „Fond se stal základní institucí poválečného mezinárodního měnového uspořádání známého jako brettonwoodský systém.“²

Podstatou brettonwoodského systému byla soustava fixních měnových kurzů, přičemž kurzy jednotlivých zúčastněných zemí byly fixovány vůči americkému dolaru. Dolar byl vázán na zlato a oficiální cena zlata byla stanovena na 35 USD za trojskou uncii.² I v poválečném období tedy byla zachována hlavní úloha zlata a amerického dolaru.

Postupně se však začínaly rozvíjet úvahy o alternativních měnových uspořádáních, včetně systémů flexibilních měnových kurzů. Těmito úvahami se zabýval i Frank D. Graham³. Z jeho závěrů vyplývá, že fixní měnové kurzy vyžadují smluvně zajištěnou koordinaci měnových politik. V případě, že by tato spolupráce nebyla možná, doporučil jakékoliv snahy o uchování neměnných směnných relací mezi národními měnami co nejdříve zakázat. Upozornil dále, že v případě nestabilních cenových hladin jednotlivých ekonomik by fixní kurz mohl vést k chaosu v komoditních cenách⁴. Naproti tomu Milton Friedman, jeden z hlavních představitelů monetarismu, se domníval, že „pro efektivní fungování společného trhu je režim plovoucích měnových kurzů nevyhnutelný.“⁵ Dále tvrdil, že měnové krize vznikají „především proto, že se země snaží udržovat pevné měnové kurzy. V systému skutečně plovoucích kurzů by ke vzniku krizí dojít nemohlo.“⁶

¹ Marková, 2002, str. 19

² Pipek a kol., 1994, str. 127

³ Graham, 1949, str. 26 - 27

⁴ Ke stejnému chaosu by mohlo dojít i v případě, kdy by se cenové hladiny nepohybovaly stejným směrem či se stejnou intenzitou.

⁵ Holman, 2001, str. 430

⁶ Holman, 2001, str. 441

Výrazný zlom v dosavadních úvahách nastal v roce 1961, kdy byl publikován článek Roberta A. Mundella⁷. Jeho autor se na rozdíl od svých kolegů nezabýval otázkou, zda je vhodnější fixní či flexibilní měnový kurz. Podíval se na danou problematiku z jiného úhlu a ve své práci definoval podmínky, jež by mělo splňovat území, na kterém by bylo vhodné jednotnou měnu zavést. V ostatních oblastech pak doporučoval zavedení flexibilních měnových kurzů.

Problematiku přiblížil na příkladu dvou oblastí⁸, u nichž dojde k posunu poptávky od zboží vyráběného v oblasti B ke zboží vyráběnému v oblasti A. Došel k závěru, že v měnové oblasti skládající se ze dvou států, z nichž každý má svou národní měnu, je míra zaměstnanosti v deficitní zemi (B) určena ochotou přebytkové země (A) čelit inflaci. Naproti tomu v měnové oblasti skládající se ze dvou regionů⁹ používajících společnou měnu, je míra inflace určena ochotou vlád akceptovat nezaměstnanost v deficitním regionu (B). Ani v jednom případě však nemůže dojít jak k zamezení nezaměstnanosti, tak i inflace.

Ve prospěch flexibilních měnových kurzů proto hovoří fakt, že v případě, kdy v mezinárodním obchodě dojde k posunu poptávky od zboží země A ke zboží země B, dojde díky depreciazi v zemi B a apreciaci v zemi A k vyrovnání nerovností, zmírnění nezaměstnanosti v zemi B a potlačení inflace v zemi A. Mundell však upozorňoval, že systém flexibilních měnových kurzů není schopen zabránit vzniku nerovností mezi regiony jednotlivých zemí (např. při přesunu spotřebitelských preferencí od výrobků vyráběných v západním regionu země A k výrobkům vyráběným ve východním regionu země A). Domníval se proto, že v tomto případě by bylo vhodnější nahradit národní měnu země A dvěma měnami regionálními s flexibilním měnovým kurzem. Zároveň si však uvědomoval, že změna měny, jež je určitým výrazem národní suverenity, by byla možná pouze v případě, kdy by byla doprovázena změnami politickými.

Mundell v závěru své teorie konstatuje, že „validita argumentu pro flexibilní měnové kurzy závisí na blízkosti, s jakou národnosti korespondují s regiony.“¹⁰ Toto tvrzení vypovídá o jeho přesvědčení o platnosti Teorie optimálních měnových zón, ale i o

⁷ Mundell, 1961

⁸ Nutno zdůraznit, že se jednalo o oblasti, které se na počátku zkoumání vyznačovaly plnou zaměstnaností a vyrovnanou obchodní bilancí. Mundell dále vycházel z předpokladu, že v krátkém období nemůže dojít k poklesu nominálních mezd a cen aniž by došlo k růstu nezaměstnanosti (vycházel tedy z krátkodobé Phillipsovy křivky, pozn. autora). Posledním předpokladem bylo, že cílem měnové politiky je zabránit inflaci.

⁹ Region Mundell definuje jako oblast, jež se vyznačuje vnitřní mobilitou a vnější imobilitou výrobních faktorů.

¹⁰ Mundell, 1961, str. 664

zmiňované nepravděpodobnosti změny neefektivně fungujícího měnového systému tak, aby měnové oblasti odpovídaly regionům. Uvádí proto i několik možností, jak se lze bez využití měnových kurzů asymetrickému šoku přizpůsobit:

1. prostřednictvím flexibilních mzdových sazeb,
2. prostřednictvím mobilních pracovních sil,
3. prostřednictvím fiskální politiky.

Z pohledu stabilizační funkce flexibilního měnového kurzu by bylo vhodné mít co nejvíce měnových oblastí. Proti tomu však stojí náklady, které jsou s existencí mnoha malých měnových oblastí spojeny. Mundell zdůrazňoval, že v případě mnoha měnových oblastí je funkce peněz jakožto prostředku směny oslabena. Proti vzniku velkého počtu měnových unií však hovoří i další dva faktory. Prvním je nutnost vytvoření natolik silného měnového trhu, na kterém nemůže dojít k ovlivnění tržní ceny jedním jediným spekulantem. Druhý fakt vychází z chování obyvatel, jež nejsou ochotni akceptovat změnu svého reálného příjmu prostřednictvím změny reálných mezd či úrovně cen, jsou však ochotni přijmout stejnou změnu reálného příjmu dosaženou prostřednictvím změn měnových kurzů.

Mundell předpokládal, že při diskusi o optimální měnové oblasti nebudou ekonomové vyvracet myšlenku, že touto oblastí je region (tak jak jej definoval ve své teorii). Pripouštěl však, že v názorech na stupeň požadované mobility výrobních faktorů (resp. na hranici mezi jejich mobilitou a imobilitou), se mohou jednotliví ekonomové lišit.

Teorii optimálních měnových oblastí dále rozpracovává Ronald I. McKinnon¹¹. Zdůrazňuje, že Mundell se ve své teorii zaměřil pouze na mobilitu faktorů mezi regiony, nevzal však v úvahu mobilitu faktorů mezi odvětvími. McKinnon se tedy prostřednictvím mobility faktorů mezi odvětvími snaží vysvětlit důsledky posunu poptávky od zboží vyráběného v regionu B ke zboží vyráběnému v regionu A. Vychází přitom z následujících předpokladů:

- oblasti A a B se vyznačují vzájemnou regionální imobilitou faktorů,
- každý region se zaměřuje na specifický druh průmyslu.

Nerovnováha, vzniklá v důsledku změny spotřebitelských preferencí tedy v tomto případě nemůže být vyrovnána prostřednictvím přesunu pracovních sil mezi regiony. Mobilita faktorů mezi regiony však může být nahrazena změnou měnového uspořádání, v jehož rámci získá každý z regionů vlastní měnu, tak jak to popsal již Mundell.

¹¹ McKinnon, 1963

McKinnon si však uvědomoval, že zavedení flexibilního měnového kurzu mezi těmito dvěma regiony není jediným řešením. Zaměřil se na mobilitu faktorů mezi odvětvími a došel k závěru, že v důsledku změny spotřebitelských preferencí od produktů vyráběných v regionu B k produktům vyráběným v regionu A dochází k poklesu příjmů potenciálně mobilních faktorů v oblasti B. Vzniklá nerovnováha by mohla být vyrovnána prostřednictvím takových opatření, v jejichž důsledku by došlo ke změně výroby v regionu B tak, aby bylo zabráněno poklesu příjmů pracovníků tohoto regionu (např. rozvojem produkce vyráběné v regionu A na území regionu B). V tomto případě by tedy přesun pracovníků mezi regiony nebyl nutný. Kdyby však realizace takovýchto kroků v regionu B nebyla možná, pak by optimálním řešením celé situace bylo přijetí takových opatření, jež by vedly k překonání imobility faktorů mezi regiony A a B.

Stejně jako Mundell si i McKinnon uvědomoval riziko změny obchodních zvyklostí v mezinárodním obchodě či změny ve využívání zdrojů v jednotlivých odvětvích. Byl si také vědom, že samotné měnové uspořádání ovlivňuje mobilitu faktorů. V dlouhém období je proto třeba uplatňovat dynamický pohled a počítat s tím, že mobilita faktorů se může měnit. Zároveň je také nutné mít na paměti, že může nastat situace, kdy bude muset dojít ke změně podmínek majících vliv na obchodní bilanci, zaměstnanost a efektivní využívání zdrojů, tedy že bude muset dojít ke změně měnového uspořádání.

McKinnon se však ve zmiňované práci zabývá především otevřeností ekonomik. Zkoumá podíl obchodovatelných¹² a neobchodovatelných¹³ statků v ekonomice a jejich vliv na udržení vnější a vnitřní rovnováhy. Ve svých úvahách vychází ze zjednodušujícího konceptu, kdy předpokládá, že všechny druhy zboží a služeb mohou být označeny buď za obchodovatelné nebo neobchodovatelné. Celková hodnota vyrobených obchodovatelných statků se při vyrovnané obchodní bilanci rovná celkové hodnotě spotřebovaných obchodovatelných statků.

McKinnon ve svém přístupu předpokládal dostatečně malou měnovou oblast, v níž ceny obchodovatelných statků nemohou být ovlivněny vývojem měnového kurzu dané ekonomiky nebo domácími cenami. Zaměřil se tedy na oblast, jež není schopna ovlivnit světové ceny. Prostřednictvím měnových kurzů budou ceny obchodovatelných

¹² Obchodovatelné statky jsou tvořeny statky exportovatelnými, jež jsou vyráběny v domácí ekonomice a částečně vyváženy, a importovatelnými, jež jsou vyráběny v dané ekonomice a částečně též dováženy. Jsou to tedy takové druhy zboží a služeb, jejichž charakter umožňuje, aby vstupovaly do mezinárodního obchodu. Rozdíl mezi vyprodukovanými exportovatelnými statky a vývozem závisí na domácí spotřebě. Je přitom velmi pravděpodobné, že domácí spotřeba bude v případě vysoce specializované výroby malá. Obdobné kritérium by platilo i v případě dovozu.

¹³ Neobchodovatelnými statky jsou takové druhy zboží a služeb, jejichž charakter neumožňuje jejich vstup do mezinárodního obchodu.

druhů zboží oproti neobchodovatelným druhům zboží více provázány s cenami v zahraničí¹⁴. Například prostřednictvím znehodnocení měnového kurzu by tedy došlo ke změně cen pouze statků obchodovatelných, ceny statků neobchodovatelných by zůstaly beze změny.

V prvním případě McKinnon uvažuje měnovou oblast, v níž obchodovatelné statky¹⁵ představují velké procento domácí spotřeby a v níž je k udržení vnější rovnováhy použit flexibilní měnový kurz. Při změně měnového kurzu dochází ke změně domácích cen statků X_1 a X_2 , avšak cena neobchodovatelných statků (X_3) zůstává v rámci domácí měny konstantní. Dochází tak k narušení stability domácí cenové hladiny¹⁶. Opětovné rovnováhy bude dosaženo, pokud dojde ke změně domácí absorpce¹⁷. V případě neúspěchu tohoto přirozeného nástroje by musel být použit některý z fiskálních nástrojů tak, aby bylo dosaženo rovnováhy. Z uvedeného vyplývá, že flexibilní měnové kurzy nejsou schopny zajistit stabilitu vnitřní cenové hladiny, jejich dopad na udržení rovnováhy obchodní bilance také nemusí být úspěšný. V tomto případě tedy McKinnon doporučuje zavedení fixních měnových kurzů.

Druhým příkladem je typ ekonomiky, v níž převládá výroba neobchodovatelných statků. Zde by podle McKinnona bylo optimálním řešením zavěšení domácí měny na soubor neobchodovatelných statků. Prostřednictvím změn měnového kurzu by docházelo ke změně cen statků obchodovatelných, ceny statků neobchodovatelných by byly zafixovány. V případě desetiprocentního znehodnocení domácí měny by došlo k růstu cen statků X_1 a X_2 o 10 %, avšak vliv tohoto navýšení na domácí cenovou hladinu by byl v porovnání s prvním příkladem menší. Růst cen obchodovatelných statků bude stimulovat výrobu v těchto odvětvích, což povede ke zlepšení obchodní bilance. Pokud by vláda na vnější nerovnováhu reagovala zavedením měnové či fiskální restrikce, došlo by i k výraznému omezení výdajů na neobchodovatelné zboží a následně k poklesu jejich ceny. Vzhledem k rigiditám na trhu práce by však ani tímto opatřením nemuselo být dosaženo žádoucího výsledku. V tomto případě by tedy autor zmiňované studie doporučoval použití řízeného floatingu.

Ze závěrů McKinnona tedy vyplývá, že „při pohybu spektrem ekonomik od uzavřených k otevřeným, se stávají flexibilní měnové kurzy méně účinným prostředkem

¹⁴ Okolní svět je považován za velmi velkou, samostatnou měnovou oblast.

¹⁵ Přesněji řečeno exportovatelné statky X_1 a importovatelné statky X_2 .

¹⁶ Při znehodnocení měnového kurzu o 10 % by ceny statků X_1 a X_2 vzrostly o 10 %. Došlo by zároveň k relativnímu růstu cen těchto statků oproti statkům neobchodovatelným (X_3).

¹⁷ Při znehodnocení měnového kurzu tedy musí dojít k omezení spotřeby statků X_1 a X_2 , aby došlo k vyrovnaní platební bilance a zároveň ceny statků X_3 zůstaly neměnné.

pro dosažení vnější rovnováhy a zároveň více škodlivým prostředkem pro stabilitu vnitřní“¹⁸.

K teorii optimálních měnových zón přispěl i Peter B. Kenen¹⁹. Zatímco R. A. Mundell zdůrazňoval mobilitu výrobních činitelů, jako jeden z hlavních faktorů nutných pro přizpůsobení se exogenním šokům, Kenen se zaměřil na strukturu ekonomiky. Tvrdí, že schopnost ekonomiky absorbovat asymetrické šoky s růstem diverzifikace produkce roste. Proto u ekonomik s diverzifikovaným produktem nedojde v porovnání s vysoce specializovanými ekonomikami, zaměřujícími se jen na jednu či několik málo výrobních činností, při poklesu poptávky k takovému poklesu zaměstnanosti a produktu.

Kenen ve své teorii zdůrazňuje, že poptávkovým či technologickým šokům vždy podléhají jen určité druhy výrobků/určitá odvětví a že exogenní šoky bývají navzájem nezávislé. Proto v případě ekonomik s velmi diverzifikovanou produkcí nemusí být na agregátní úrovni zaznamenány žádné (či jen minimální) změny. To je také důvodem, proč v těchto zemích nemusí docházet k tak častým změnám měnového kurzu. Tyto závěry však nelze použít pro ty ekonomiky, u nichž jsou exportní druhy zboží blízkými substituty.

Kenen tedy ekonomikám s dostatečně diverzifikovanou produkcí doporučuje zavedení fixních měnových kurzů, přičemž zdůrazňuje, že čím lepší bude interní mobilita výrobních faktorů, tím budou náklady tohoto měnového uspořádání nižší.

Příspěvky McKinnona, Kenena a dalších ekonomů vedly k rozvoji teorie optimálních zón a bezesporu obohatily i přístup samotného autora této teorie. Ten již koncem šedesátých let²⁰ začíná obhajovat systém fixních měnových kurzů. Popírá, že by tento systém nemohl fungovat z důvodu neexistence či neefektivnosti přizpůsobovacího mechanismu. Dále podotýká, že „uvolnění směnných kurzů dovoluje zemi vzdát se vnějších kontrol používaných k ochraně platební bilance“²¹. V zápětí však také dodává, že u menších ekonomik by toto opatření mohlo vést k zavedení interních kontrol, jejichž cílem by bylo zajistit, že domácí měna bude používána pro platby na území daného státu a nebude tedy docházet k jejímu nahrazování měnou země jiné.

Dalším důležitým poznatkem jeho práce je skutečnost, že „zafixování směnných kurzů znamená stabilizaci domácích cen v podmínkách cen mezinárodních“²², zatímco

¹⁸ McKinnon, 1963, str. 719

¹⁹ Kenen, 1969

²⁰ Mundell, 1969

²¹ Mundell, 1969, str. 635

²² V krátkém období to znamená pouze stabilizaci cen mezinárodně obchodovatelných druhů zboží, avšak v dlouhém období existuje vztah mezi domácími cenami zboží a cenami zboží mezinárodně obchodovatelným.

požadavek vyrovnané platební bilance s danou výší rezerv vyžaduje pasivní očištění množství peněz v oběhu. Při uvolnění směnných kurzů je pak platební bilance vyrovnávána přímo, avšak nabídka peněz musí být očišťována, aby bylo dosaženo vnitřní cenové stability. ... V případě fixních kurzů je tedy množství peněz použito k dosažení rovnováhy platební bilance, zatímco cena peněz je fixována, aby bylo dosaženo cenové stability. V případě flexibilních kurzů je cena peněz použita k dosažení rovnováhy platební bilance, zatímco množství peněz je použito k dosažení cenové stability.“²³

Mundell zde také podotýká, že v systému flexibilních měnových kurzů dochází u obchodů, které se uskutečňují na základě předem dohodnutých fixních cen, při změně kurzu k distribuci bohatství mezi zúčastněnými skupinami (především mezi dlužníky a věřiteli, ale například i mezi zaměstnanci a zaměstnavateli).

Po pečlivém prozkoumání argumentů pak Mundell dochází k závěru, že „systém fixních měnových kurzů je tím nejhorším, s výjimkou všech ostatních.“²⁴ Zároveň však ale podotýká, že důležitým faktorem při volbě optimálního systému je velikost států, z nichž se oblast skládá. Připomíná také, že produkce je tím levnější, čím je oblast větší a čím déle je společná měna užívána. V případě, že by byl systém fixních měnových kurzů založen na oblasti, jíž by dominovala jedna velká ekonomika, pak by úspěšnost tohoto systému záležela především na stabilitě této ekonomiky. Volbu optimálního měnového uspořádání je tedy nutné pečlivě zvážit, a to jak s ohledem na charakteristiky dané ekonomiky, tak i dalších členů měnové unie.

Mundell se otázkou vhodnosti fixních i flexibilních měnových kurzů zabýval velmi detailně, a proto není divu, že se zapojil i do diskuse o vhodnosti zavedení společné evropské měny, eura. Ještě před definitivním rozhodnutím o zavedení eura se přikláněl ke vstupu Velké Británie do měnové unie. Zdůrazňoval, že čím více ekonomik do měnové unie vstoupí, tím více bude v zájmu Velké Británie euro zavést. Obzvlášť pokud by byla jedinou hlavní ekonomikou Evropské unie, jež by společnou měnu nezavedla. Vyjádřil se i k zavedení eura v Řecku, zemi s nedostatečnou makroekonomickou stabilitou, do níž každoročně plynuly z rozpočtu Evropské unie vysoké transfery. „Pokud všech čtrnáct států vstoupí do Evropské měnové unie, a pokud Řecko učiní kroky ke stabilizaci své ekonomiky, pak mezní náklady přistoupení Řecka budou v porovnání s výnosy, které

²³ Mundell 1969, str. 636

²⁴ Mundell, 1969, str. 633

členstvím získá, malé.“²⁵ Domníval se tedy, že všechny státy Evropské unie by v roce 1999 měly společnou měnu zavést.²⁶

O tři roky později²⁷ hovoří o euru, dolaru a jenu jako třech pomyslných ostrůvcích měnové stability. Obává se však volatility směnných kurzů, jež by mohla v případě krize mezinárodní vztahy výrazně zhoršit. Zmiňuje se též o absenci mezinárodní měny, čímž jako by volal po jejím zavedení.

Mundell, McKinnon a Kenen představují jen zlomek těch, jež přispěli k rozvoji a zdokonalení teorie optimálních měnových zón. Počátkem devadesátých let by se mohlo zdát, že všechny argumenty pro i proti zavedení společné měny byly řečeny a že je jen na rozhodnutí jednotlivých ekonomik, zda si ponechají svou národní měnu či zda se rozhodnou pro změnu a své současné měnové uspořádání vystřídají jiným. V roce 1998 však přichází Jeffrey A. Frankel a Andrew K. Rose²⁸ s novým pojetím teorie optimálních měnových zón, jež se od dosavadních přístupů značně odlišuje.

Frankel a Rose identifikovali následující čtyři kritéria členství v měnové unii, přičemž ve své práci se zaměřují na první dvě z nich:

1. „rozsah zahraničního obchodu (resp. otevřenost ekonomik),
2. podobnost cyklického vývoje ekonomik,
3. mobilita pracovních sil,
4. systém sdílení rizika (nejčastěji hodnocený prostřednictvím fiskálních transferů)“²⁹.

Svou analýzu založili na předpokladu, že s rostoucí integrací dochází k růstu zahraničního obchodu, přičemž provázanější mezinárodní obchod může u zúčastněných států ovlivnit průběh hospodářských cyklů. Ty se mohou stát více provázané, ale také volnější. Bylo by proto chybou činit na základě dat z předvstupního období závěry o vhodnosti či nevhodnosti vstupu jednotlivých států do měnové unie.

Autoři dále zdůrazňují, že provázanější obchodní vztahy by také v závislosti na komparativních výhodách členských států mohly vést k větší specializaci výroby. Pak by zúčastněné ekonomiky byly více citlivé na poptávkové šoky v určitých odvětvích, důsledkem čehož by mohlo docházet k větším výkyvům mezi jejich hospodářskými cykly. Sladěnost jednotlivých fází ekonomického vývoje členských států by tedy záležela na tom,

²⁵ Mundell, 1997, str. 216

²⁶ Mundell, 1997

²⁷ Mundell, 2000

²⁸ Frankel – Rose, 1998

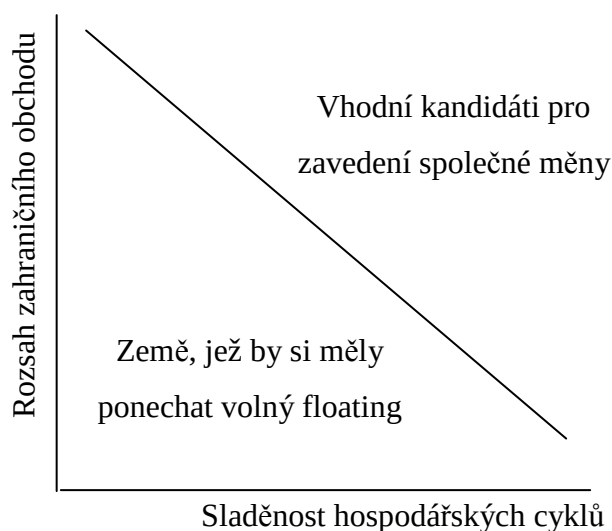
²⁹ Frankel – Rose, 1998, str. 1011

do jaké míry by se jednotlivé země specializovaly na výrobu ve stejných či souvisejících odvětvích.

Frankel a Rose se tedy rozhodli zkoumat, zda s růstem integrace zahraničního obchodu dochází k větší sladění hospodářských cyklů či nikoli. Pro rozbor využili ekonomické údaje dvaceti rozvinutých zemí za posledních třicet let. Základem jejich analýzy bylo zkoumání dvou klíčových aktivit, a sice intenzity vzájemných obchodních vztahů a vztahu mezi hrubými domácími produkty zkoumaných ekonomik. Na základě gravitačního modelu pak stanovili tři pomocné proměnné pro určení vzájemných obchodních vztahů. Těmito proměnnými byl přirozený logaritmus vzdálenosti mezi obchodními centry pro každé dvě země a dále dvě formální proměnné, z nichž jedna určovala, zda dané dva státy spolu sousedí, a druhá stanovovala, zda mají společný jazyk.

Z analýzy Frankela a Rose vyplývá, že země s úzkými obchodními vztahy mají hospodářské cykly více provázané. Výhodnost zavedení společné měny přitom záleží na obou zmiňovaných faktorech, tedy jak na ekonomické provázanosti, tak i na souladu hospodářských cyklů. Tuto skutečnost zobrazili i graficky, přičemž křivka, jež rozděluje ekonomiky na vhodné a nevhodné kandidáty pro zavedení společné měny, je klesající.

Graf 1: Hospodářské cykly, zahraniční obchod a měnové uspořádání

Převzato z: Frankel – Rose, 1998, str. 1012

Na základě poznatků své analýzy Frankel a Rose zdůrazňují, že i kdyby se na základě historických dat některých členských států Evropské unie mohlo zdát, že nejsou vhodnými kandidáty pro zavedení eura, díky rostoucí integraci ústící ve větší

synchronizaci hospodářských cyklů by i tito zdánlivě ne zcela vhodní kandidáti pro implementaci společné evropské měny měli na jejím zavedení profitovat.

Skutečnost, že členstvím v měnové unii se korelace hospodářských cyklů mezi zúčastněnými ekonomikami výrazně zvyšuje potvrzuje Andrew Rose i ve své další práci, kterou sepsal společně s Charlesem Engelem³⁰. Naproti tomu Paul Krugman³¹ tvrdí, že v důsledku měnové integrace dochází k větší specializaci. Na jejím základě pak dochází k nižší korelaci hospodářských cyklů jednotlivých ekonomik a ty se tak stávají více náchylnými na změny spotřebitelských preferencí.

K teorii endogenity optimálních měnových oblastí přispěli i Giancarlo Corsetti a Paolo Pesenti³². Ti ve své analýze dokazují, že nezávisle na ekonomické integraci vede politické rozhodnutí o vstupu do měnové unie producenty ke změně cenové strategie tak, aby i nadále maximalizovali zisk. Tvorbu cen u zboží vyváženého do členských států měnové unie tedy přizpůsobí situaci, kdy cena exportovaného zboží nebude ovlivňována změnami měnového kurzu.³³ Autoři ve své práci dokazují, že takováto změna v chování firem povede k větší provázanosti hospodářských cyklů zúčastněných ekonomik, a to i v případě, kdy by nedošlo k žádným strukturálním změnám (např. k nárůstu vnitřního obchodu). Stejně jako Frankel a Rose tedy zdůrazňují, že i přestože určitá oblast nenaplnuje znaky optimální měnové zóny před zavedením společné měny, procesy, které po jejím zavedení v ekonomice probíhají, způsobí, že se daná oblast optimální stane.

Corsetti a Pesenti dále připouští, že na celou problematiku by se dalo nahlížet i opačně. Jednalo by se o případ, kdy by se členské státy měnové unie rozhodly přejít na režim plovoucího měnového kurzu. I pak by bylo na základě změny chování firem dosaženo optimálního výsledku. Na základě závěrů Corsettiho a Pesentiho by se tedy dalo říci, že nezáleží na tom, zda je pro danou oblast zvolen režim fixního či flexibilního měnového kurzu, protože díky změnám v cenové politice bude dosaženo optimálního výsledku.

³⁰ Engel – Rose, 2000

³¹ Krugman, 1993

³² Corsetti – Pesenti, 2002

³³ V případě flexibilních kurzů by ceny exportovaného zboží byly vyšší, protože by do nich producenti ex ante promítli potenciální ztráty plynoucí ze změny měnového kurzu.

Z předchozího textu vyplývá, že existují dva hlavní přístupy k teorii optimálních měnových zón. První se zaměřuje na podmínky, jež by měla určitá oblast splňovat, aby bylo zavedení společné měny na jejím území přínosné. Nejčastěji je mezi tyto podmínky zahrnována:

- mobilita výrobních faktorů,
- otevřenost a propojenost jednotlivých národních ekonomik,
- vysoký stupeň diverzifikace produkce,
- flexibilita mezd a cen.

K dalším faktorům pak například patří velikost národních ekonomik, jejich nominální a reálná konvergence, fiskální koordinace, odvětvová struktura apod. Z představitelů tohoto proudu zde byly uvedeny práce Roberta A. Mundella³⁴, Ronalda I. McKinnona a Petera B. Kenena.

Pozdější přístup, zde reprezentovaný pracemi Jeffrey Frankela a Andrewa Rose, Giancarla Corsettiho a Paola Pesentiho či Andrewa Rose a Charlese Engela, je založen na předpokladu, že žádná země nenaplnuje všechny atributy optimální měnové oblasti. Uvedení autoři však ve svých pracích dokazují, že i přesto může být zavedení společné měny přínosné.

Neexistuje tedy jednoznačné stanovisko, kdy a pro jaké ekonomiky je vstup do měnové unie přínosný. I to byl zřejmě jeden z důvodů, proč bylo zavedení společné evropské měny tolik diskutováno. Jednotliví politici a ekonomové zdůrazňovali především konkrétní přínosy a rizika, kterým by mohly členské státy po zavedení eura čelit. Ty nejdůležitější z nich jsou shrnuty v následující kapitole.

³⁴ Robertu Mundellovi byla za jeho analýzu měnové a fiskální politiky v závislosti na zvoleném měnovém uspořádání a za analýzu optimálních měnových zón udělena v roce 1999 Nobelova cena za ekonomii.

2. Přínosy a rizika společné evropské měny

Snad v každé zemi Evropy lze i devět let od zavedení eura nalézt zastánce, ale i odpůrce společné měny. „Zastánci eura hovoří zejména o výhodě snížení poplatků za výměnu peněz a odstranění rizika pohybu kurzů. ... Naproti tomu odpůrci eura hovoří o optimálních měnových zónách, důchodovém vyrovnávacím procesu, asymetrických šocích, rigiditě mezd.“³⁵ Již před zavedením eura bylo jisté, že argumenty ani jedné ze zmiňovaných skupin nelze označit za lživé. Bylo jisté, že tyto změny nastanou. Nikdo však nemohl s určitostí říci, zda v souhrnu převáží přínosy plynoucí z užívání společné měny nad náklady s ní spojenými či naopak.

Od 1. března 2002, kdy ve všech členských státech eurozóny začalo být euro používáno jak pro bezhotovostní, tak i pro hotovostní platební styk, uběhlo šest let. Tato časová řada umožňuje členským státům Evropské unie, které euro dosud nezavedly³⁶, aby prozkoumaly dosavadní vývoj ekonomických ukazatelů eurozóny a určili, zda se prognózy o očekávaných přínosech a rizicích plynoucích ze zavedení společné měny naplňují či nikoliv. A to s ohledem na minulý, současný a především potenciální budoucí vývoj svůj, ale i jednotlivých členských států eurozóny. Na základě této analýzy pak mohou jednotlivé státy určit, kdy nastane nepříhodnější chvíle pro přistoupení ke společné evropské měně.

2.1. Přínosy plynoucí ze zavedení eura

V souvislosti se zavedením společné měny je nejčastěji zmiňovaným přínosem pokles transakčních a administrativních nákladů. Podnikatelská sféra tak bude profitovat ze snížení nákladů souvisejících s poplatky za vedení účtů v různých měnách, z poklesu nákladů ve formě poplatků za směnárenské operace či ze snížení nákladů souvisejících s jištěním proti kurzovému riziku³⁷. Dojde také k poklesu nepřímých nákladů podniků díky

³⁵ Mach, 2002

³⁶ Jedná se o státy s dočasnou výjimkou pro zavedení eura (Bulharsko, Českou republiku, Dánsko, Estonsko, Lotyšsko, Litvu, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Slovensko), s trvalou výjimkou pro zavedení eura (Dánsko a Velkou Británii) a o Švédsko, jehož obyvatelé v referendu 14. září 2003 přijetí eura odmítli. (Bližší informace lze nalézt pod odkazy uvedenými na stránkách evropské komise [1])

³⁷ Při zavedení společné měny tak přestávají změny měnového kurzu (ať už nahodilé či spekulativní) ovlivňovat obchodní operace uvnitř eurozóny. Zároveň vstupem do měnové unie dochází ke značnému snížení investiční nejistoty. Oba tyto faktory mají pozitivní vliv na vývoj vnitroeuroevropského obchodu a investic.

zjednodušení účetnictví či díky snížení množství valut držených v různých měnách. Pokles transakčních a rizikových nákladů vytvoří podmínky pro efektivnější alokaci finančních prostředků a povede k zintenzivnění zahraničního obchodu a ke zvýšení mobility kapitálu mezi členskými státy měnové unie. Tyto změny pak následně mohou mít pozitivní vliv na ekonomický růst a zaměstnanost.³⁸

Z hlediska spotřebitelů je nejvíce zdůrazňována vyšší transparentnost a srovnatelnost cen v jednotlivých zemích eurozóny, což by mohlo vést nejenom k posílení vzájemné konkurence, ale i k vyšší efektivnosti výroby. V souvislosti s tím by také mohlo dojít ke sbližování cen v jednotlivých zemích.³⁹ Zavedením eura nebudou ve stejné měně vyjadřovány pouze ceny zboží a služeb, ale i měnové agregáty jako je HDP, deficity veřejných financí apod. Jednotlivé ekonomické subjekty tak budou moci snáze porovnávat své postavení v rámci eurozóny.

Vstupem do měnové unie také dojde k odstranění dopadů fluktuací kurzů na majetek a důchody obyvatel při jejich převodu v rámci eurozóny. Občanům dále zanikne povinnost směny národních měn při zahraničních cestách či dovolených do jiných členských států eurozóny. Ušetří tak nejenom čas, ale i příslušnou sumu za směnárenské poplatky.

Přínosy, plynoucí z eliminace transakčních nákladů, jsou pro různé země různé. Kromě otevřenosti dané ekonomiky má na jejich výši vliv variabilita měnového kurzu národní měny, efektivnost směnárenských služeb či využívání dané národní měny jako mezinárodní platební jednotky. Podle odhadu Evropské komise z roku 1990 by se měly příjmy plynoucí z eliminace transakčních nákladů pohybovat okolo 0,5 % HDP Společenství, tedy mezi 13 – 19 miliardami ECU ročně⁴⁰.

Poplatky placené při směně jsou však zároveň jedním ze zdrojů zisku bank. Vstupem do měnové unie tak bude společnost profitovat ze snížení transakčních nákladů, bankovní sektor však přijde o jeden ze zdrojů příjmů⁴¹. Banky tak budou muset objevit nové příležitosti na trhu, aby minimalizovaly své ztráty. Pokud se jim to podaří, bude zavedení společné měny pro společnost i v tomto ohledu přínosné. Zároveň se však dá očekávat, že členství v měnové unii povede k hlubší integraci vzájemných vazeb mezi

³⁸ Vlivem zavedení společné měny na zahraniční obchod se podrobněji zabývá kapitola 3.

³⁹ Při tvorbě cen bude však i nadále klíčová segmentace trhu, při které hrají hranice důležitou roli, a na jejímž základě pak může docházet k přijímání odlišných cenových strategií v jednotlivých zemích. Na variabilitu cen bude mít i nadále vliv vzdálenost a dostupnost jednotlivých trhů, národní preference, konkurence, dohody o cenách, podíl neobchodovatelných statků apod.

⁴⁰ Commission of the European Communities, 1990, str. 21

⁴¹ Paul de Grauwe na základě průzkumů prováděných v různých zemích tvrdí, že tyto poplatky představují zhruba 5 % bankovních příjmů (De Grauwe, 2000, str. 59).

členskými státy, jež se projeví nárůstem počtu transakcí uskutečňovaných mezi nimi. Zpoplatnění těchto transakcí tak povede k navýšení bankovních příjmů.

Toto však není jediná změna, které bude muset bankovní sektor čelit. Vstupem do eurozóny přebere Evropská centrální banka od národních centrálních bank povinnost provádět devizové intervence pro udržení stability domácí měny⁴². Národní centrální banky tak již nebudou muset udržovat rezervy pro krytí deficitů platební bilance. „V roce 2001 dosahovaly devizové rezervy Evropské centrální banky 45,9 mld. euro. Rezervy byly tvořeny z 15 % zlatem a z 85 % národními měnami nečlenských států Evropské unie. Podíly národních centrálních bank na devizových rezervách jsou shodné s jejich podíly na základním kapitálu ECB⁴³. Převedené rezervy jsou pohledávkami národních centrálních bank vůči ECB.“⁴⁴ Eurozóna je tak v porovnání s jednotlivými národními trhy mnohem lépe vybavena k tomu, aby odolávala vnějším ekonomickým šokům či fluktuacím měnových kurzů k dolaru či dalším světovým měnám⁴⁵. I tento faktor přispěl k tomu, že se z eura za devět let jeho existence stala mezinárodní investiční a rezervní měna.

Pro členské státy eurozóny bylo též přínosné zavedení platebního systému TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system), jež začal fungovat na území Evropské unie po zavedení společné měny a jež měl zabezpečit efektivní a bezpečné vypořádávání plateb v reálném čase a zároveň přispět k prohloubení integrace peněžních trhů⁴⁶. Do tohoto systému se mohou zapojit pouze banky, které mají sídlo nebo pobočku v některém z členských států Evropské unie. Aktivními účastníky systému TARGET jsou členské státy eurozóny. Ostatní členské státy Evropské unie mohou systém TARGET využívat pouze v případě, že jejich národní platební systémy RTGS (Real Time Gross Settlement System) využívají eura. Díky systému TARGET došlo k výraznému zjednodušení a zrychlení přeshraničního platebního styku.⁴⁷

V roce 2006 se prostřednictvím zúčtovacího systému TARGET uskutečnilo každý měsíc v průměru 6 931 666 plateb v celkové hodnotě 44 461,8 miliard eur. Z tohoto celkového počtu proběhlo 1 584 815 plateb uvnitř jednotlivých států a zbývajících

⁴² Rada guvernérů ECB definuje cenovou stabilitu jako „meziroční růst harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP) pro eurozónu o méně než 2 %, přičemž cenová stabilita má být zachována ve střednědobém horizontu“ (viz. ECB [4], str. 20).

⁴³ Podíly jednotlivých zemí na základním kapitálu ECB jsou odvozeny z podílu HDP země na celkovém HDP Evropské unie a z podílu země na celkovém počtu obyvatel, přičemž váha každého z kritérií je 50 %.

⁴⁴ Marková, 2002, str. 202 a 203

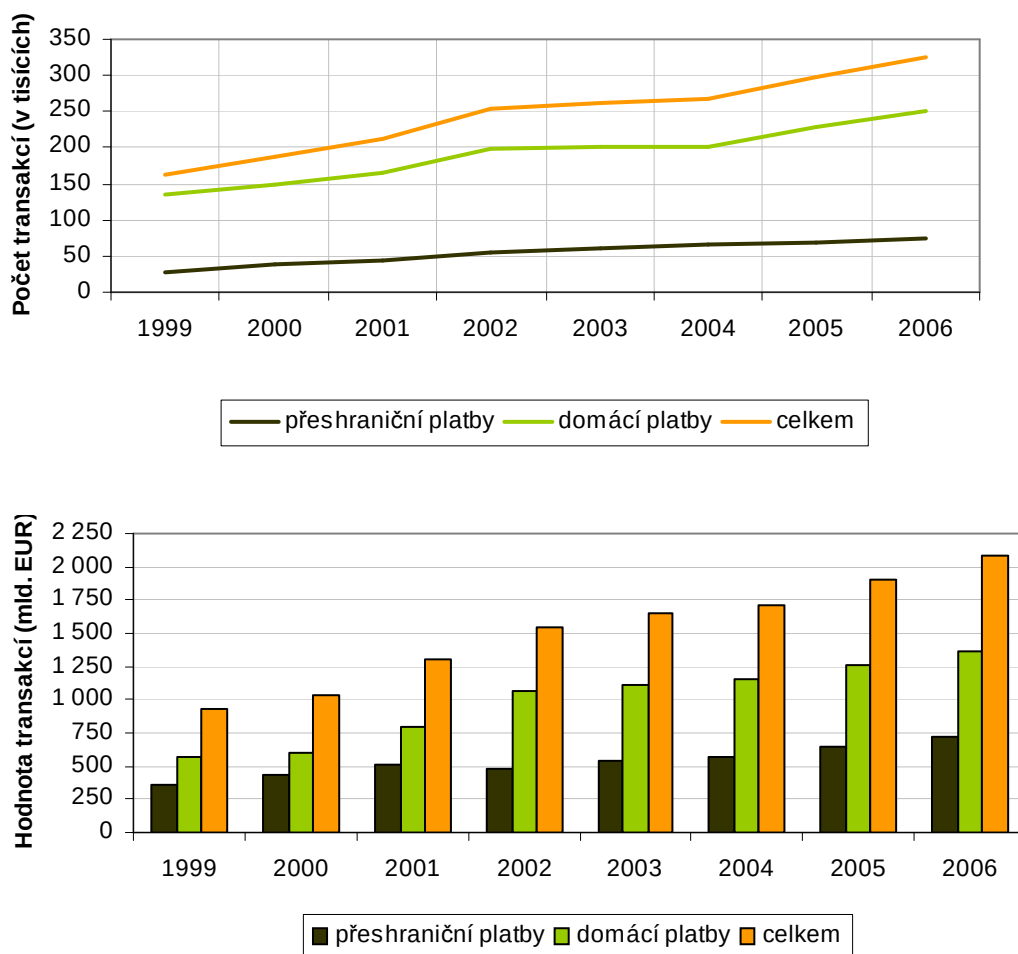
⁴⁵ Vývoj efektivního měnového kurzu eura a vývoj kurzu eura vůči americkému dolaru a japonskému jenu je zachycen v příloze č. 1.

⁴⁶ Systém TARGET byl 19.11.2007 nahrazen systémem TARGET 2 (Zdroj: ECB [6])

⁴⁷ Více o systému TARGET (TARGET2) viz. ECB [1] a zde uvedené odkazy.

5 346 851 plateb pak mezi členskými státy navzájem.⁴⁸ O rostoucím využití systému TARGET pak vypovídá nárůst počtu transakcí, jež s jeho pomocí byly uskutečněny. Jejich vývoj společně s vývojem hodnoty uskutečněných transakcí zachycuje graf č. 2.

Graf 2: Platby uskutečněné prostřednictvím systému TARGET mezi členskými státy eurozóny v letech 1999 – 2007 (denní průměr v daném roce)

Zdroj dat: ECB (1)

Pozn.: Proměnlivá velikost eurozóny (v letech 1999 – 2000 zahrnuje 11, od r. 2001 pak 12 členských států)

Se vstupem do evropské měnové unie jsou však spojeny i další přínosy. Díky nárůstu používání eura v mezinárodním obchodě mohou členské státy ve stále větší míře využívat při obchodování s partnery stojícími mimo eurozónu svou národní měnu, tedy v eura. Je pravděpodobné, že v případě dalšího rozšiřování Evropské měnové unie by používání eur bylo stále častější. Vydavatel měny, jež je používána jako zúčtovací jednotka a prostředek směny v mezinárodním obchodě, navíc získává dodatečné příjmy. Paul de

⁴⁸ Zdroj dat: ECB (1)

Grauwe uvádí, že „v roce 1999 více než polovina dolarů, vydaných americkou centrální bankou byla používána mimo USA. To vedlo k více než zdvojnásobení její bilance v porovnání se situací, kdy by byl dolar používán pouze na území USA. Z toho vyplývá, že došlo i k více než zdvojnásobení zisků FEDu. Jelikož jsou tyto zisky příjmem americké vlády, mohou sloužit k financování vládních výdajů a nahradit tak zvyšování daní.“⁴⁹ „V eurozóně bankovky vydává Evropská centrální banka a národní centrální banky členských států. Celková hodnota eurobankovek v oběhu je rozdělována mezi centrální banky Eurosystemu⁵⁰. Podíl ECB na celkové emisi eurobankovek je kryt pohledávkami vůči národním centrálním bankám. Tyto pohledávky jsou úročeny, přičemž úrokový výnos z těchto pohledávek v roce 2005 činil 868 451 848 EUR, v roce 2006 pak 1 318 852 000 EUR. Zvýšení výnosu v roce 2006 bylo způsobeno celkovým zvýšením objemu bankovek v oběhu a zvýšením hlavní refinanční sazby ECB. Výnos je rozdělen národním centrálním bankám⁵¹. Náklady na přeshraniční přepravu eurobankovek mezi národními centrálními bankami za účelem vyrovnávání neočekávaných výkyvů v poptávce nese Evropská centrální banka. Tyto náklady v roce 2005 činily 4 165 974 EUR, v roce 2006 pak 4 734 120 EUR.“⁵² Jelikož jsou eurobankovky zákonným platidlem členských států Eurozóny, na jejímž území volně obíhají, jsou náklady vyplývající z emise eurobankovek mezi jednotlivé členy rozděleny, a to opět na základě podílu jednotlivých centrálních bank na základním kapitálu ECB⁵³.

Z výše uvedených skutečností je patrné, že zavedením společné měny nedojde pouze ke změnám na bankovních trzích, ale zároveň i na trzích finančních. Subjekty na jednotlivých dílčích trzích (především peněžním a kapitálovém) budou profitovat ze snížení kurzového rizika. Pokud se navíc společná měna stane měnou mezinárodní, budou zahraniční rezidenti motivováni k investicím do aktiv znějících na tuto měnu či naopak budou mít zájem na krytí svých dluhů právě v této měnové jednotce. Dojde tak k nárůstu operací prováděných na domácím finančním trhu. Finančním institucím (např. bankám, pojišťovnám, investičním a penzijním fondům) tak společný trh nabízí řadu příležitostí.

⁴⁹ Paul de Grauwe, 2000, str. 72

⁵⁰ A to vždy v poslední pracovní den v měsíci podle klíče pro přidělování bankovek. Tento klíč tvoří procentní podíly, jež jsou stanoveny na základě klíče k upisování základního kapitálu ECB, s přihlédnutím k podílu ECB na celkové emisi eurobankovek. Podíly platné od 1. 1. 2008 jsou uvedeny v příloze č. 2.

⁵¹ Výnos je rozdělen v plném rozsahu, není-li čistý zisk ECB za daný rok menší než její výnos z eurobankovek v oběhu a pokud Rada guvernérů nerozhodne o:

- jeho převodu do rezerv na krytí rizik souvisejících se změnami směnných kurzů úrokových sazeb a ceny zlata,
- snížení tohoto výnosu z důvodu nákladů vzniklých ECB v souvislosti s vydáváním eurobankovek a manipulací s nimi.

⁵² ECB [3], str. 194, 198, 199, 208 a 210.

⁵³ Rozhodnutí ECB (ECB/2001/15)

Pokud jich využijí, budou jejich klienti profitovat ze širší nabídky služeb. Změny, které nastanou na trhu devizovém, byly naznačeny výše a souvisí s nahrazením jednotlivých národních měn měnou společnou.

Další oblastí, ve které se promítne vstup do měnové unie, jsou veřejné finance. Členské státy eurozóny musí dodržovat řadu požadavků, jejichž cílem je zabránit vytváření nadměrných vládních deficitů, a tedy i vysokého vládního dluhu. Jedním z nástrojů, který byl za tímto účelem přijat, je Pakt stability a růstu. Ten členským státům eurozóny ukládá povinnost udržovat ve střednědobém horizontu vyrovnané rozpočty, přičemž deficity by se měly pohybovat pod 3 % HDP⁵⁴. Plnění Paktu stability a růstu zachycuje tabulka č. 1.

Tabulka 1: Podíl salda veřejných rozpočtů členských států eurozóny na HDP v letech 1999 – 2006 (v %)

	AT	BE	CY	DE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	MT	NL	PT	SI	EA
1999	-2,2	-0,5	-4,3	-1,5	N/A	-1,4	1,6	-1,8	2,7	-1,7	3,4	-7,7	0,4	N/A	-3,1	N/A
2000	-1,5	0,1	-2,3	1,3	N/A	-1,0	6,9	-1,5	4,7	-0,8	6,0	-6,2	2,0	-2,9	-3,8	0,1
2001	0,0	0,6	-2,2	-2,8	N/A	-0,6	5,0	-1,5	0,9	-3,1	6,1	-6,4	-0,2	-4,3	-4,0	-1,8
2002	-0,5	0,0	-4,4	-3,7	-4,7	-0,5	4,1	-3,1	-0,4	-2,9	2,1	-5,5	-2,0	-2,9	-2,5	-2,5
2003	-1,6	0,0	-6,5	-4,0	-5,6	-0,2	2,5	-4,1	0,4	-3,5	0,5	-9,9	-3,1	-2,9	-2,7	-3,1
2004	-1,2	0,0	-4,1	-3,8	-7,3	-0,3	2,3	-3,6	1,3	-3,5	-1,2	-4,9	-1,7	-3,4	-2,3	-2,8
2005	-1,6	-2,3	-2,4	-3,4	-5,1	1,0	2,7	-2,9	1,2	-4,2	-0,1	-3,1	-0,3	-6,1	-1,5	-2,5
2006	-1,4	0,4	-1,2	-1,6	-2,5	1,8	3,8	-2,5	2,9	-4,4	0,7	-2,5	0,6	-3,9	-1,2	-1,5

Zdroj dat: Eurostat (national accounts statistics, annual data, *na200pc*, citace 3.3.2008)

Pozn.: Údaj za EA v letech 1999 – 2000 zahrnuje 11, od r. 2001 pak 12 členských států.

Po roce 2002, kdy došlo k úplnému zavedení eura, měly největší problémy s nepřekročením tříprocentní hranice Německo, Francie a z menších států Řecko. Neplnění tohoto kritéria bylo paradoxní právě v případě Německa, jež se o prosazení Paktu stability a růstu zasadilo. Jak je však vidět na uvedených datech, nejen Německo, ale i další dvě uvedené ekonomiky, toto kritérium v roce 2006 již splnily. Naproti tomu Itálie a Portugalsko se v posledních letech potýkají s problémy a tříprocentní hranici výrazně překračují. Kroky, jejichž prostřednictvím by mělo dojít k zajištění přiměřených schodků veřejných rozpočtů, zůstaly v kompetenci jednotlivých členských států. Vlády Itálie a Portugalska by se proto měly zamyslet nad důvody, které vedly k vysokým deficitům a

⁵⁴ Podmínky Paktu stability a růstu jsou konkretizovány v nařízení Rady ES č. 1466/97 o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politik a nařízením Rady ES č. 1467/97 o urychleném a jasném postupu při nadměrných deficitech. Bližší informace o Paktu stability a růstu lze také nalézt v publikaci *The reform and implementation of the Stability and growth pact* (ECB [4])

případně provést reformu veřejných financí tak, aby v budoucnu k porušování Paktu stability a růstu nedocházelo ⁵⁵.

V souvislosti s členstvím v měnové unii je často zmiňována i zvýšená konkurence v oblasti veřejných výdajů a daní mezi jednotlivými členskými státy. V rámci Evropské unie je garantován volný pohyb osob, služeb a kapitálu. Po zavedení společné měny je však jejich pohyb ještě více usnadněn. Uvnitř eurozóny je proto riziko přesunu výrobních faktorů vyšší. Z tohoto důvodu by vlády členských států mohly přistoupit ke snížení daní z příjmů fyzických osob či k investování veřejných prostředků do infrastruktury a vzdělávacích systémů, aby tak zabránily případnému odlivu výrobních faktorů (nebo naopak aby motivovaly jejich příliv). Pokud by veřejné prostředky ve zmiňovaných oblastech byly vynaloženy efektivně, bylo by takovéto chování přínosné pro celou ekonomiku.⁵⁶ I zde je však nutné zdůraznit, že vlády jsou při rozhodování o alokaci veřejných výdajů a při stanovování výše daní omezovány nejen požadavkem na dodržování rozpočtové disciplíny, ale i různými nařízeními Evropské unie, kdy například Společenství stanoví minimální sazby daní.

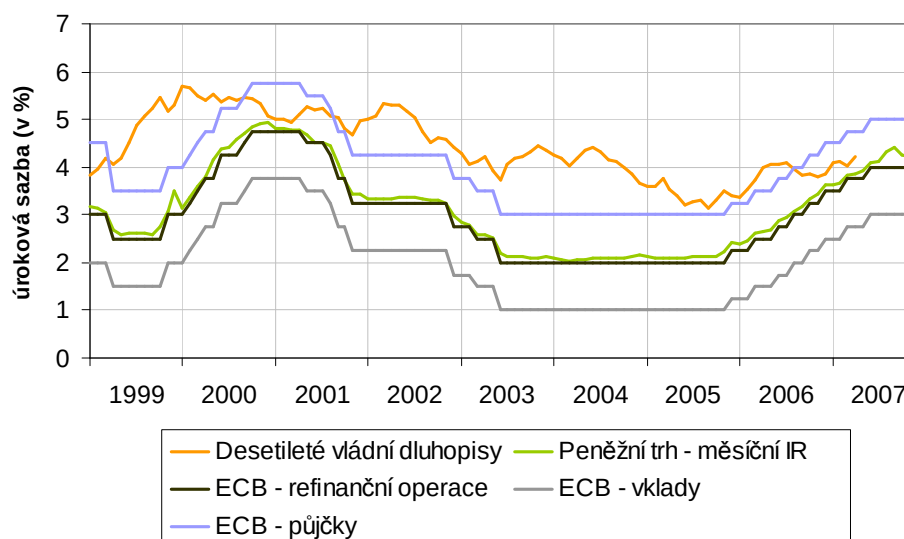
Dalším přínosem členství v měnové unii je snížení investiční nejistoty, a tedy i snížení nákladů spojených s řízením rizik v rámci eurozóny. Ke snížení investiční nejistoty dojde jednak díky zodpovědné a vzájemně koordinované fiskální politice, jednak díky eliminaci kurzových rizik. Popsané faktory povedou nejenom ke změnám v zahraničním obchodě členských států eurozóny, ale zároveň budou působit i na pokles úrokových měr⁵⁷. Na jejich vývoji se dále projeví širší evropský trh s cennými papíry a vývoj inflačních očekávání.

⁵⁵ Nelze tedy sledovat pouze absolutní čísla vyjadřující, jakým podílem se deficit veřejných rozpočtů podílí na HDP, ale je též nutné zkoumat příčiny vzniku tohoto deficitu. Jsou-li například důvodem jeho vzniku investice do vzdělání či vědy a výzkumu, mohou podpořit konkurenceschopnost ekonomiky a její ekonomický růst v budoucnu. Krátkodobý deficit tak bude překonán budoucími příjmy plynoucími z této investice v případě, že prostředky budou vynaloženy efektivně.

⁵⁶ Otázkou ovšem zůstává, do jaké míry je žádoucí, aby vlády zasahovaly do volného fungování trhů.

⁵⁷ Vývoj úrokových měr v letech 1999 až 2007 zachycuje graf č. 3.

Graf 3: Vývoj úrokových měr v eurozóně v letech 1999 - 2007

Zdroj dat: Eurostat (interest rates, měsíční data, citace 10.3.2008)

Pozn.: Proměnlivá velikost eurozóny (v letech 1999 – 2000 zahrnuje 11, 2001 - 2006 12 a od roku 2007 13 členských států)

Pozn.: Pro desetileté vládní dluhopisy data dostupná pouze do 04/2007

Z grafu je patrné, že po zavedení společné měny skutečně došlo ke snížení úrokových měr. Od konce roku 2005 se však úrokové míry začaly zvyšovat. Jejich růst trval až do druhé poloviny roku 2007, kdy se zastavil. Důvodem pro zvýšení úrokových měr Evropské centrální banky v prosinci roku 2005 z 2 na 2,25 % bylo zabránění sekundárnímu růstu cenové hladiny, jež byl vyvolán vysokými cenami ropy. Evropská centrální banka v následujícím období úrokové míry nadále zvyšovala, a to kvůli stále hrožící inflaci. Cílem těchto opatření bylo zachování cenové stability a nezměněných inflačních očekávání v rámci eurozóny. Tento cíl byl díky provedeným opatřením naplněn. V závěru roku 2007 se však znovu začaly projevovat exogenní inflační tlaky, přičemž od listopadu zmiňovaného roku inflace převyšuje inflační cíl Evropské centrální banky o více než 1 p.b.⁵⁸.

Dalším často zmiňovaným přínosem zavedení společné měny je posílení vyjednávací pozice Evropy v mezinárodních organizacích. S dalším rozšiřováním eurozóny by pro členské státy bylo jednodušší prosadit své společné zájmy na jednáních Mezinárodního měnového fondu (MMF), Světové banky (SB) či Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD).

⁵⁸ Zdroj dat: Eurostat (HICP, percentage change t/t-12, EA)

Někteří ekonomové dokonce předpokládají, že se časem stane více atraktivní oceňování různých druhů zboží (např. ropy či kovů) v eurech.⁵⁹ Z této změny by opět všechny členské státy eurozóny profitovaly.

Na předešlých stranách byly uvedeny nejčastěji zmiňované přínosy plynoucí ze zavedení společné měny, a to společně s ekonomickými ukazateli a daty, jež slouží k jejich doplnění. Nejedná se tedy o úplný výčet přínosů spojených se vstupem do měnové unie, ale o shrnutí základních z nich. Jedná se o faktory, jejichž pozitivní dopady by se v ekonomikách jednotlivých členských států měly projevit nejvíce.

Důvody, proč je zavedení eura pro členské státy Evropské unie výhodné, lze shrnout s využitím práce Martina Mandela a Vladimíra Tomšíka⁶⁰ následovně:

- „pokles transakčních a administrativních nákladů spojených s existencí více měn,
- snížení nákladů spojených s řízením měnových (kursových) a úrokových rizik,
- zjednodušení kalkulací očekávaných výnosů, nákladů a cen v mezinárodním srovnání,
- zvýšení stability měnového kursu společné měny oproti stabilitě měnových kursů jednotlivých národních měn v důsledku zvýšení velikosti devizového obratu (větší hloubka devizového trhu),
- větší síla centrální banky měnové unie ve srovnání s národními centrálními bankami při kontrole vnitřní a vnější stability měny,
- expanze zahraničního obchodu a zvýšení mobility kapitálu mezi členy měnové unie v důsledku snížení transakčních a rizikových nákladů,
- snížení dopadu změn měnového kurzu na cenovou hladinu a reálný růst ve srovnání s malými otevřenými ekonomikami,
- možnost využívání společné měny ve funkci mezinárodní obchodní a rezervní měny (možnost financování deficitů běžného účtu měnové unie prostřednictvím vlastní měny).“

⁵⁹ Tento jejich předpoklad se částečně vyplnil v polovině února tohoto roku, kdy byla na ostrově Kish v Perském zálivu otevřena iránská ropná burza (Iran Oil Bourse). Na této burze je obchodována ropa a další produkty petrochemického průmyslu a jejich deriváty. Transakce však nejsou prováděny v amerických dolarech, jak bylo doposud zvykem, ale v eurech a japonských jenech. Čtvrtý největší světový producent ropy k tomuto kroku přistoupil s ohledem na propad amerického dolaru a spory iránského režimu s vládou Geoge Bushe. (zdroj: Rybáček, 2008; ihned.cz)

⁶⁰ Mandel, Tomšík, 2003, str. 255

Se zavedením společné měny však nejsou spojeny pouze přínosy. Jsou zde i určité náklady, které budou muset být při implementaci eura vynaloženy. Odpůrci eura navíc upozorňují na hrozby, se kterými se mohou členské státy po zavedení společné měny setkat. Tato potenciální rizika by v případě jejich naplnění vedla k poklesu přínosů plynoucích ze vstupu do měnové unie. Pro některé ekonomiky by jejich působení mohlo být natolik škodlivé, že by mohlo vést k návratu k volně plovoucím kurzům. Jednotlivými náklady a hrozbami členství v měnové unii se zabývá následující subkapitola.

2.2. Náklady a hrozby plynoucí ze zavedení eura

Jak bylo řečeno výše, se členstvím v měnové unii jsou spojeny i některé náklady a případné hrozby. Ty bychom mohli rozdělit do tří hlavních skupin. První skupinu tvoří jednorázové náklady, které jsou se zavedením společné měny spojeny. Do skupiny druhé patří náklady, které souvisí s následujícími změnami v ekonomikách členských států:

- „ztrátou autonomní měnové politiky,
- ztrátou kurzové politiky (absencí kurzového vyrovnávacího procesu platební bilance),
- snížením autonomie fiskální politiky z důvodu nutnosti přizpůsobení se pravidlům měnové unie.“⁶¹

A v neposlední řadě nesmíme zapomínat na náklady, které by bylo nutné vynaložit v případě kolapsu celého projektu evropské měnové unie. Tyto náklady zahrňme do skupiny třetí.

První část jednorázových nákladů spojených s členstvím v měnové unii tvoří náklady plynoucí z případné ztráty konkurenceschopnosti v důsledku zafixování kurzu dané měny vůči euru v rámci ERM II. Pokud by centrální parita byla stanovena příliš vysoko, hrozila by exportérům dané ekonomiky ztráta konkurenceschopnosti. Naopak v případě nízko stanovené parity by například došlo k poklesu hodnoty finančních aktiv a fondů denominovaných v domácí měně⁶². Při vstupu do měnové unie není důležité pouze stanovení centrální parity, ale i určení tzv. přepočítacího koeficientu, tedy kurzu, na jehož

⁶¹ Mandel – Tomšík, 2003, str. 255

⁶² Centrální parita je stanovena na základě dohody ministrů členských států eurozóny, ECB a ministrů financí a guvernérů centrálních bank států Evropské unie stojících mimo eurozónu (přičemž ministři financí a guvernéři centrálních bank států, jež nevstupují do ERM II, se jednání účastní, nemají však právo hlasovat). Do jednání se zapojuje i Evropská komise a centrální parita je konzultována s Hospodářských a finančním výborem. (zdroj: ECB [9])

základě dojde v okamžiku vstupu do měnové unie k přepočítání všech cen z národní měny daného státu na eura. Se zaváděním společné měny je pak spojeno i riziko zvyšování cen při jejich převodu. Někteří obchodníci by totiž mohli podlehnout pokušení a ceny, které vzniknou na základě přepočítacího koeficientu, ještě o něco navýšit a zvýšit si tak zisky, jak tomu bylo v některých dnes již členských státech eurozóny při zavádění eura v roce 2002. V nových členských státech tak vznikají kontrolní komise, jež mají dohlížet na to, aby se tato situace již neopakovala.

Mezi jednorázové náklady související se zavedením společné měny dále řadíme náklady spojené s přípravou a realizací různých informačních materiálů či reklamních kampaní, jež mají informovat o procesu výměny stávající národní měny za novou, o druzích a ochranných prvcích nových bankovek a mincí či o přínosech, které z této změny pro obyvatele plynou. Tyto materiály tedy mají usnadnit přijetí nové národní měny a zabránit jejímu zneužívání. Evropská centrální banka uvádí, že náklady vynaložené na informační kampaň v souvislosti se zavedením eura v roce 2002 dosáhly 80 mil. EUR⁶³. Dále do této skupiny spadají náklady související s výrobou nových bankovek a mincí a s jejich uvedením do oběhu. „Náklady na tisk prvotního objemu bankovek nesou při vstupu do eurozóny plně příslušné národní centrální banky. Při zavádění eura tak centrální banky nesou náklady na výrobu bankovek připadajících na jejich ekonomiku.“⁶⁴ Počet bankovek a mincí vyrobených v členských státech eurozóny do 1. 1. 2002 je uveden v tabulce č. 2. „Centrální banky Slovinska, Malty a Kypru pokryly svou počáteční potřebu eurobankovek z rezerv Eurosystému, přičemž se zavázaly, že v následujících letech tyto vypůjčené bankovky splatí. Předpokládá se, že tento model se uplatní i u dalších zemí, které do eurozóny vstoupí.“⁶⁴ Kromě těchto nákladů souvisejících s uvedením společné evropské měny do oběhu je nutné počítat s náklady na stahování původních bankovek a mincí z oběhu a dále pak s náklady na jejich úschovu, případně skartaci.

Tabulka 2: Produkce bankovek a mincí členskými státy eurozóny k 1. 1. 2002 (v mil.)

	AT	BE	DE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	NL	PT	EA
Bankovky	550	550	4783	617	1924	225	2265	294	2440	46	659	537	14890
Mince	1800	1957	17000	1333	7085	1052	8150	1078	7940	120	2800	1296	51611

Zdroj: ECB [8]

⁶³ Zdroj: ECB [7]

⁶⁴ Zdroj: ECB [8]

K jednorázovým nákladům vstupu do měnové unie též patří náklady spojené s úpravou výkazů a metodik tak, aby byly v souladu se standardy eurozóny, a dále náklady související s převodem výkazů na jednotku euro (sem například spadá úprava statistických databází, které budou muset být zpětně přepočítány z údajů v národních měnách na eura). Se zavedením společné měny také souvisí nutnost novelizace všech právních předpisů, v nichž jsou uvedeny údaje v národních měnách (např. výše pokut či poplatků). Podnikatelská sféra pak ponese náklady v podobě úprav ceníků, firemních katalogů apod. V souvislosti s převodem účetnictví a přizpůsobením účetních výkazů společné měně též budou muset být vynaloženy určité výdaje. Uvedený seznam oblastí, ve kterých bude muset dojít k dílčím či zásadnějším změnám, přitom zdaleka není úplný.

Ze změn, ke kterým v jednotlivých ekonomikách dochází a které zde řadíme do skupiny druhé, je nejčastěji zmiňována ztráta autonomní měnové a kurzové politiky. Po vstupu do měnové unie již jednotlivé národní centrální banky nebudou moci ovlivňovat vývoj v ekonomice prostřednictvím změn měnových kurzů, úrokových sazeb či množství peněz v oběhu. V okamžiku, kdy země nemůže zajišťovat dostatečnou reakční schopnost ekonomiky a zmírňovat negativní dopady plynoucí z rozdílného domácího a zahraničního ekonomického vývoje prostřednictvím měnové politiky, musí za tímto účelem používat nástroje jiné, a to především pružné trhy práce, stabilizační fiskální politiku a dobře fungující trhy finanční.

Ztráta měnové a kurzové politiky je často zmiňována v souvislosti se vznikem a dopady asymetrických měnových šoků. Touto otázkou se podrobně zabýval Lubor Lacina se svými kolegy⁶⁵. Asymetrické šoky rozlišili na trvalé, jejichž příčinou může být změna spotřebitelských preferencí, a dočasné, které například pramení z nesladěnosti hospodářských cyklů jednotlivých zemí. V případě trvalých šoků pak docházejí k závěru, že v dlouhém období změny nominálního měnového kurzu nemají dopad na produkt a zaměstnanost a neovlivňují tedy konkurenceschopnost ekonomiky. Při změně spotřebitelských preferencí v neprospěch určité ekonomiky by její centrální banka přistoupila ke znehodnocení domácí měny, aby tak podpořila agregátní poptávku. S určitým časovým zpožděním by však došlo k růstu inflace, čímž by byl cenový efekt znehodnocení měny vyčerpán. Dlouhodobý dopad kurzové politiky by byl tedy neefektivní. A z tohoto důvodu by i její ztráta nebyla v případě výčtu nákladů členství v měnové unii v tomto případě relevantní. Opačná situace však nastává při analýze dočasných asymetrických šoků pramenících z nedostatečné sladěnosti hospodářských

⁶⁵ Lacina a kol., 2007, str. 35 - 65

cyklů. Snížení úrokových měr Evropskou centrální bankou, jejichž cílem by bylo podpořit ekonomický růst v ekonomice čelící recesi, by u jiné ekonomiky, která by se ve stejný okamžik nacházela ve fázi hospodářského růstu, vedlo k inflačním tlakům. V případě krátkodobých šoků by ani automatické vyrovnávací mechanismy (tzn. flexibilita mzdových sazeb či mobilita pracovních sil) nebyly funkční. Pro ekonomiky s vysokou pravděpodobností vzniku krátkodobých šoků by tedy bylo výhodnější nevstupovat do měnové unie a zachovat si v oblasti měnové a kurzové politiky autonomii.⁶⁶ Lacina se svými kolegy nevzali v úvahu pouze nominální a reálné změny měnového kurzu jakožto nástroje k obnovení konkurenceschopnosti, ale zabývali se i rozdílnými preferencemi národních autorit v oblasti nezaměstnanosti a inflace, rozdílnou produktivitou práce a jejím vztahem k inflaci či otevřeností ekonomik. Na základě své analýzy a s přihlédnutím k závěrům mnoha dalších ekonomických studií došli k závěru, že s rostoucí integrací dochází k vyšší sladění hospodářských cyklů, a tedy ke snížení pravděpodobnosti výskytu asymetrických šoků⁶⁷. Autoři dále zdůrazňují, že případná rizika související se vznikem asymetrických šoků mohou být kompenzována třemi cestami:

1. vyšší flexibilitou trhů práce a mobilitou pracovních sil,
2. urychlením procesu politické integrace,
3. vytvořením dostatečně velkého společného (federálního) rozpočtu⁶⁸.

Aby trhy práce mohly sloužit k vyrovnávání asymetrických šoků, měl by být v jednotlivých členských státech splněn požadavek vysoké mobility pracovních sil a flexibility mzdových sazeb. Jedním ze základních ukazatelů vypovídajících o mobilitě pracovních sil⁶⁹ je míra nezaměstnanosti. Tabulka č. 3 zachycuje její vývoj v jednotlivých členských státech eurozóny za posledních 9 let. I po zevrubném prostudování je zřejmé, že mezi jednotlivými ekonomikami stále panují výrazné rozdíly v úrovni nezaměstnanosti, přičemž tyto rozdíly jsou patrné během celého sledovaného období. Rozdílné míry nezaměstnanosti bychom pak na detailnějších datech mohli pozorovat i mezi jednotlivými

⁶⁶ Zároveň však autoři upozorňují, že časté změny měnového kurzu mohou být samotnou příčinou asymetrických šoků.

⁶⁷ K tomuto závěru dospěla též evropská komise, která uvádí, že „náklady plynoucí ze ztráty kurzové politiky jakožto vyrovnávacího mechanismu postupně v důsledku hlubší ekonomické integrace vymizí“. (viz. Commission of the European Communities, 1990, str. 25)

⁶⁸ Myšlenka vytvoření společného rozpočtu pramení z poznání, že přetrvávající rozdíly mezi národními ekonomikami mohou být spouštěcími mechanismy asymetrických šoků a že mnoho z těchto rozdílů je institucionální povahy (jako příklad uvádí Lacina odlišné postupy při vyjednávání mzdových požadavků, odlišnost právních systémů ovlivňujících funkčnost finančních, hypotečních a dalších dílčích trhů či neúplnou harmonizaci fiskálních politik).

⁶⁹ „Mobilita pracovních sil znamená, že dojde k přesunu pracovních sil z oblastí, kde jich je nadbytek do oblastí, kde je pracovních sil nedostatek. Díky tomuto přesunu nemusí dojít ke změně výše mezd, k inflaci apod.“ (Brůžek, 2004, str. 17)

regiony členských států eurozóny. Na této strnulosti trhů práce se podílí nedostatečná dopravní infrastruktura, nepružnost trhů s byty či neochota občanů opustit své přátele, rodinu, rodný kraj a zpřetrhat tak dlouho budované sociální vazby. V případě přeshraniční mobility pracovních sil zde pak navíc hrají roli jazykové bariery či kulturní odlišnosti jednotlivých zemí⁷⁰. Na druhou stranu je však nutné zdůraznit, že s výjimkou Portugalska a Irska došlo ve všech členských státech eurozóny v porovnání s rokem 2004 ke snížení míry nezaměstnanosti. Na tomto poklesu se podílejí jak změny, ke kterým na pracovních trzích dochází (podpora využívání pružnějších typů pracovních smluv, postupné otevírání trhů práce novým členským státům Evropské unie apod.), tak i hospodářský růst. I přestože pracovní trhy i nadále zůstávají strnulé, postupně dochází ke zlepšování situace, což je a bude pro členské státy jednoznačně přínosné.

Tabulka 3: Roční míry nezaměstnanosti v členských státech eurozóny v letech 1999 – 2007 (v %)

	AT	BE	CY	DE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	MT	NL	PT	SI	EA
1999	3,9	8,5	N/A	08,2	12,0	12,5	10,2	10,4	5,7	10,9	2,4	N/A	3,2	4,4	7,3	9,1
2000	3,6	6,9	4,9	07,5	11,2	11,1	09,8	09,0	4,2	10,1	2,3	6,7	2,8	3,9	6,7	8,2
2001	3,6	6,6	3,8	07,6	10,7	10,3	09,1	08,3	4,0	09,1	2,0	7,6	2,2	4,0	6,2	7,8
2002	4,2	7,5	3,6	08,4	10,3	11,1	09,1	08,6	4,5	08,6	2,7	7,5	2,8	5,0	6,3	8,2
2003	4,3	8,2	4,1	09,3	09,7	11,1	09,0	09,0	4,7	08,4	3,7	7,6	3,7	6,3	6,7	8,7
2004	4,8	8,4	4,6	09,7	10,5	10,6	08,8	09,3	4,5	08,0	5,1	7,4	4,6	6,7	6,3	8,8
2005	5,2	8,4	5,2	10,7	09,8	09,2	08,4	09,2	4,3	07,7	4,5	7,3	4,7	7,6	6,5	8,9
2006	4,7	8,2	4,6	09,8	08,9	08,5	07,7	09,2	4,4	06,8	4,7	7,3	3,9	7,7	6,0	8,3
2007	4,4	7,5	3,9	08,4	N/A	08,3	06,9	08,3	4,5	N/A	4,7	6,3	3,2	8,0	4,7	7,4

Zdroj dat: Eurostat (Employment, citace 11.3.2008)

Pozn.: Proměnlivá velikost eurozóny (v letech 1999 – 2000 zahrnuje 11, 2001 - 2006 12 a v roce 2007 13 členských států)

Pozn.: Míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných na celkové aktivní populaci

V souvislosti s trhy práce jakožto vyrovnávacím mechanismem asymetrických šoků je zmiňována i flexibilita mezd. V tomto případě hovoří proti zavedení společné měny především nepružnost mezd směrem dolů, která by vedla k nedostatečné (a tedy neefektivní) reakci na případný asymetrický šok. Paul de Grauwe⁷¹ navíc upozorňuje na rozdílný dopad centralizovaného a decentralizovaného mzdového vyjednávání na vývoj mezd a cen. V případě centralizovaného mzdového vyjednávání berou odborové

⁷⁰ Antonín Brůžek uvádí, že v rámci Evropské unie využilo možnost žít a pracovat v jiném členském státě jen asi 1,5 % občanů (5,5 mil. osob). Řada z nich se však mimo území domácí ekonomiky usídlila jen dočasně (studenti, pracovníci zahraničních společností). Počet trvalých migrantů tak dosahuje cca 1 % pracující populace EU (viz. Brůžek, 2002, str. 21).

⁷¹ De Grauwe, 2000, str. 14 – 16.

organizace v úvahu inflační efekt růstu nominálních mezd, tedy situaci, kdy v důsledku přehnaných mzdových požadavků (vedoucích k růstu inflace) dojde ke změně mezd reálných. Odborové organizace si tedy uvědomují, že v případě nabídkového šoku nemůže být pokles reálných mezd plně kompenzován nárůstem mezd nominálních. Naproti tomu odborové organizace v zemích s decentralizovaným vyjednáváním mají pocit, že jimi vyjednaný nárůst nominálních mezd se v agregátní cenové hladině téměř neprojeví. Proto mají tendenci zvyšovat nominální mzdy více než by tomu bylo v případě vyjednávání centralizovaného⁷². Toto nekooperativní jednání se tak projeví v případě nabídkového šoku vyšším nárůstem mezd a tedy i vyšší inflací. Lubor Lacina⁷³ k tomu dodává, že je mnohem pravděpodobnější, že odbory nepřistoupí ke snížení mzdových požadavků v případě decentralizovaného mzdového vyjednávání než v případě vyjednávání centralizovaného. Na tomto základě tedy lze konstatovat, že země s centralizovaným vyjednáváním o mzdách mají lepší předpoklady pro žádoucí reakci na případný poptávkový či nabídkový šok v porovnání se zeměmi, kde se mzdové vyjednávání odehrává na úrovni jednotlivých podniků. Opačný názor však zastává Robert Holman⁷⁴. Ten uvádí, že poté, co vedení společnosti vysvětlí odborům situaci ve firmě (způsobenou poklesem poptávky), je vyšší pravděpodobnost, že dojde ke snížení mezd oproti situaci, kdy by vyjednávání bylo centralizované. Z toho tedy vyplývá, že při centralizovaném mzdovém vyjednávání se vedení firem nemůže s odbory dohodnout na takovém nárůstu mezd, jež by odpovídal vývoji produktivity práce jejích zaměstnanců a úspěšnosti dané společnosti na trhu. Centralizované mzdové vyjednávání by tak mohlo poškodit konkurenceschopnost některých firem či dokonce vést k jejich zániku.

Pružné trhy práce tedy mohou přispět k automatickému vyrovnání poptávkových či nabídkových šoků bez nutnosti zásahů měnové či fiskální politiky. V případě nedostatečné mobility pracovních sil či nedostatečné flexibility mzdových sazeb by došlo k obnovení rovnováhy prostřednictvím změny cen⁷⁵, avšak při vyšších nákladech a v mnohem delším časovém horizontu než by tomu bylo v případě funkčnosti pracovních trhů.

⁷² Přičemž toto jejich chování navíc povede k růstu výrobních nákladů a zprostředkovaně i ke snížení konkurenceschopnosti podniku.

⁷³ Lacina a kol., 2007, str. 23, 24.

⁷⁴ Holman, 2002, str. 418

⁷⁵ V případě poptávkového šoku vyznačujícího se přesunem preferencí od produktů ekonomiky A k produktům ekonomiky B by tedy při nefunkčnosti trhů práce nedošlo k poklesu mezd v ekonomice A ani k přesunu pracovníků do ekonomiky B, a to ani přes zvýšenou nezaměstnanost. V ekonomice B by pak rostoucí poptávka po pracovnících vyvolávala tlak na růst mezd a tedy i cen. S rostoucí cenovou hladinou v ekonomice B by se produkce ekonomiky A stávala konkurenceschopnější. Postupně by tedy byla nastolena rovnováha nová, avšak při vyšší cenové hladině v ekonomice B.

Dalším nástrojem, jež má přispět k vyrovnávání asymetrických šoků, je stabilizační fiskální politika. Vlády jednotlivých členských států eurozóny jsou při provádění fiskální politiky omezeny dodržováním ustanovení přijatých ať už v rámci Evropské unie (např. regulacemi v oblasti daní) či ustanovení týkajících se pouze členských států eurozóny (např. povinností dodržovat Pakt stability a růstu). Je přitom zřejmé, že s pokračující politickou integrací se bude možnost využití tohoto nástroje dále snižovat. Zároveň však, jak bylo zmíněno výše, pokračující harmonizace v oblasti fiskálních politik povede ke snížení pravděpodobnosti vzniku asymetrických šoků.

V souvislosti s eliminací dopadů poptávkových či nabídkových šoků bývají zmiňovány i trhy finanční. Jsou-li dostatečně integrované, může prostřednictvím kapitálových toků docházet k vyrovnávání vzniklých nerovnováh. Změny úrokových sazeb povedou k přelévání kapitálu ze stabilizovaných oblastí do oblastí zasažených šoky. Jejich deficit běžného účtu tak bude vyvažován přílivem kapitálu. Zde je ovšem nutné dodat, že „finanční integrace není považována za plnohodnotný substitut nástroje permanentního vyrovnávání v případě asymetrického šoku. Je spíše chápána jako podpora dlouhodobého vyrovnávacího procesu.“⁷⁶

Z uvedeného je tedy zřejmé, že v okamžiku, kdy nelze zajistit eliminaci nepříznivých důsledků plynoucích z odlišného ekonomického vývoje v jednotlivých členských státech eurozóny prostřednictvím měnových nástrojů⁷⁷, je o to důležitější zajistit co nejefektivnější fungování nástrojů ostatních. Vlády jednotlivých členských států by proto měly usilovat o dosažení co největší synchronizace svých hospodářských cyklů tak, aby riziko dočasných šoků bylo co nejmenší. A zároveň by měly usilovat o odstraňování strnulostí na trzích práce, aby případné negativní dopady plynoucí ze změn spotřebitelských preferencí či nabídkových šoků byly co nejmenší.

2.3. Shrnutí přínosů a rizik plynoucích z členství v měnové unii

Na předešlých stranách byly uvedeny nejčastěji uváděné přínosy, náklady a potencionální hrozby plynoucí z členství v měnové unii. Dobře viditelné a kvantifikovatelné jsou přínosy členství na úrovni mikroekonomické, naproti tomu

⁷⁶ Lacina a kol., 2007, str. 64

⁷⁷ Protože jak bylo ukázáno, Evropská centrální banka provádějící jednotnou měnovou politiku není schopna prostřednictvím svých nástrojů (tzn. změnou úrokových měr, množství peněz v oběhu či zhodnocením/znehodnocením eura) současně zabránit vznikající recesi v jednom členském státě eurozóny a zároveň bojovat s rostoucí inflací ve státě jiném.

makroekonomické přínosy jsou kvantifikovatelné hůře. Důvodem je řada spolupůsobících faktorů, které mají na vývoj ekonomických veličin vliv. A právě z tohoto důvodu je vyčíslení jednotlivých přínosů a nákladů plynoucích ze vstupu do měnové unie velmi složité, v mnoha případech dokonce nemožné.

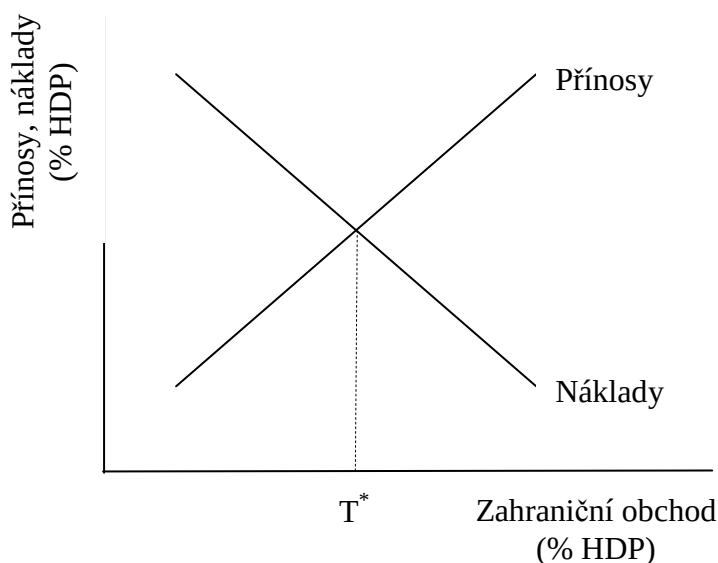
S ohledem na členství v měnové unii představují pravděpodobně největší riziko nepružné trhy práce. Ty jsou příčinou nedostatečně rychlé a tedy neefektivní reakce členských států na případný poptávkový či nabídkový šok. Nedostatečná sladěnost hospodářských cyklů jednotlivých členských ekonomik může být dokonce důvodem, proč by členství v měnové unii bylo pro danou ekonomiku nevhodné. Naproti tomu s rostoucí otevřeností zúčastněných ekonomik dochází k růstu přínosů plynoucích z členství v měnové unii. Příčinou je příliv zahraničních investic, odstranění rizik plynoucích ze spekulacních útoků na měnu, ale především přínosy plynoucí z eliminace transakčních nákladů.

Oblastí, jež budou zavedením společné měny ať už pozitivně nebo negativně ovlivněny, je mnoho. Některé náklady a přínosy se projeví bezprostředně po vstupu do měnové unie, jiné však až v řádu několika let či dokonce desetiletí. K dlouhodobým vlivům například patří snížení pravděpodobnosti vzniku asymetrických šoků. Dá se tedy předpokládat, že s pokračující integrací dojde ke snížení potenciálních hrozeb souvisejících s členstvím v měnové unii. Při hodnocení vhodnosti či nevhodnosti zavedení společné měny by proto neměl být brán zřetel pouze na současný ekonomický vývoj dané ekonomiky ve vztahu k členským státům měnové unie, ale vlády by se při svém rozhodování měly opírat i o výsledky prognóz, jež potenciální dopady zavedení společné měny na danou ekonomiku zohlední.

Rozhodování o vhodnosti či nevhodnosti vstupu určité ekonomiky do měnové unie graficky znázornil Paul de Grauwe⁷⁸ (viz. graf č. 4). Jím zobrazený bod T^* představuje kritickou úroveň otevřenosti ekonomiky. Země, jež se nacházejí vpravo od tohoto bodu by měly do měnové unie tvořené skupinou jejich obchodních partnerů vstoupit. U těchto ekonomik totiž přínosy plynoucí z členství v měnové unii převýší náklady s ním spojené. Naproti tomu země, jež se nacházejí vlevo od bodu T^* , by si měly ponechat svou národní měnu a do měnové unie nevstupovat.

⁷⁸ De Grauwe, 2000, str. 78

Graf 4: Náklady a přínosy členství v měnové unii

Převzato z: De Grauwe, 2000, str. 78

Před vstupem do měnové unie by si tedy každá země měla udělat cost-benefit analýzu, na jejímž základě dospěje k rozhodnutí, zda je výhodnější zachování dosavadního měnového uspořádání či zavedení společné měny. Avšak i přestože by se po zhodnocení očekávaných přínosů a nákladů mohlo členství v měnové unii jevit jako přínosné, neznamená to, že společná měna v dané ekonomice zavedena bude. Rozhodování o změně měnového uspořádání totiž není pouze otázkou zhodnocení uvedených ekonomických faktorů, ale zasahují do něho i jiné, například politické a psychologické důvody.

Země uvažující o vstupu do eurozóny musí navíc splňovat řadu předpokladů. Prvním z nich je jejich členství v Evropské unii, druhým zajištění slučitelnosti jejich právních předpisů s předpisy Společenství v oblasti hospodářské a měnové unie a další podmínkou nutnou pro zavedení eura je splnění pěti hospodářských kritérií týkajících se veřejných rozpočtů, cenové stability, směnných kurzů a úrokových sazeb⁷⁹. Plnění těchto kritérií je minimálně jednou za dva roky analyzováno Evropskou komisí a Evropskou centrální bankou. Jimi zjištěné skutečnosti jsou pak zveřejněny v tzv. konvergenčních zprávách a dále vyhodnocovány Radou Evropské unie. Ta následně rozhodne, zda daná ekonomika podmínky pro přijetí eura splňuje. Při hodnocení připravenosti členského státu Evropské unie pro vstup do eurozóny se kromě maastrichtských konvergenčních kritérií

⁷⁹ Více o maastrichtských konvergenčních kritériích viz. příloha č. 3

zohledňují i další faktory, jako je vývoj běžného účtu platební bilance, vývoj cenových indexů, integrace trhů apod.⁸⁰

Státy s dočasnou výjimkou zavedení eura⁸¹ se staly v okamžiku přistoupení k Evropské unii automaticky i členy Hospodářské a měnové unie. Zavázaly se tak k přijetí eura. Ke zhodnocení přínosů a rizik, které pro ně ze členství v měnové unii plynou, měly tedy přistoupit ještě před vstupem do Evropské unie. Nyní již nemají možnost jednotnou měnu odmítnout a zároveň „jsou povinny usilovat o její zavedení“⁸².

Euro jako svou národní měnu v současné době používá patnáct z dvaceti sedmi členských států Evropské unie. V těchto zemích tedy již probíhají změny, které členství v měnové unii přináší. Je zřejmé, že zavedením eura tyto státy ovlivnily vývoj nejenom svůj, ale i zbývajících členů Evropské unie, a že se jejich rozhodnutí promítlo i do mezinárodních obchodních vztahů. Devět let existence Evropské měnové unie je dostatečně dlouhá doba k tomu, aby se některé přínosy plynoucí ze členství v měnové unii začaly projevovat. Časová řada zachycující vývoj ekonomických ukazatelů a dat členských států eurozóny však zatím není dostatečně dlouhá k tomu, aby bylo možné zhodnotit, zda dochází k naplňování všech argumentů hovořících ve prospěch či proti členství v eurozóně.

Vzhledem k dostupnosti (resp. nedostupnosti) dat se proto následující kapitola zaměří pouze na přínosy plynoucí z eliminace transakčních nákladů. Cílem této kapitoly tedy bude na datech zachycujících vývoj exportu a importu členských států EMU odhalit, zda došlo k nárůstu jejich vzájemného (tzn. vnitřního) obchodu a zda se přijetí eura promítlo do jejich vztahů s obchodními partnery stojícími mimo eurozónu.

⁸⁰ Zdroj informací: ECB [9]

⁸¹ Jmenovitě se jedná o Bulharsko, Českou republiku, Estonsko, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Slovensko.

⁸² Zdroj: ECB [10]

3. Vliv eura na obchodní bilanci

Ze skutečností uvedených v předešlé kapitole vyplývá, že zavedení společné měny napomáhá nárůstu vzájemného obchodu mezi členy měnové unie, a to především díky poklesu transakčních nákladů a snížení kurzového rizika. Svou roli zde hraje i větší transparentnost mezd a cen, v jejímž důsledku se konkurence mezi jednotlivými zeměmi zvyšuje.

V souladu s myšlenkou pozitivních dopadů eliminace kurzového rizika na vzájemný obchod mezi členy měnové unie jsou i závěry studie Petera B. Kenena a Daniho Rodrika⁸³. Ti zkoumali vliv krátkodobých změn reálného efektivního měnového kurzu na import v jedenácti rozvinutých průmyslových zemích. Z jejich závěrů vyplývá, že:

1. „ani po získání určitých zkušeností s plovoucími kurzy nedojde k poklesu volatility,
2. zkoumané ekonomiky na změny reálných směnných kurzů reagovaly různě,
3. volatilita způsobuje pokles mezinárodního obchodu.“

Úkolem následujících subkapitol je tedy zjistit, zda opravdu v rámci eurozóny dochází k nárůstu exportu a importu zboží. Za tímto účelem bude nejprve zhodnoceno postavení eurozóny ve světovém obchodě, později bude zkoumán vliv zavedení eura na vnější a vnitřní export a import eurozóny.

3.1. Postavení eurozóny ve světě

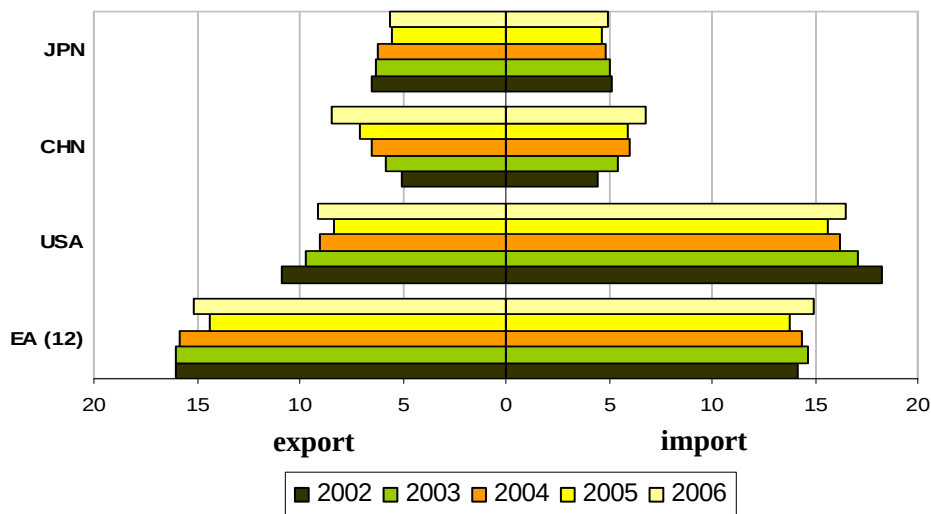
Eurozóna již několik let představuje společně s USA a Japonskem jednu z hlavních ekonomických oblastí světa. Se svými 317 miliony obyvatel je dokonce největší rozvinutou světovou ekonomikou. V roce 2006 se eurozóna na světovém HDP podílela 14,6 %, což je o 5,1 p. b. méně než jakého výsledku v témže roce dosáhlo USA. Podíl Japonska na světovém obchodu činil 6,3 %, byl tedy výrazně nižší, nicméně vzhledem k velikosti japonské ekonomiky a počtu jejích obyvatel úctyhodný. O výkonnosti japonské ekonomiky svědčí i fakt, že se svými 27,5 tis. HDP na obyvatele eurozónu s 26,5 tisíci překonala. Ze základních ekonomických ukazatelů též vyplývá, že eurozóna je v porovnání s USA a Japonskem oblastí více otevřenou. Export zboží a služeb se na jejím HDP v roce

⁸³ Kenen – Rodrik, 1986, str. 314

2006 podílel 21,6 %, import pak 20,8 %.⁸⁴ Stejně tak podíl eurozóny na světovém obchodě, není zanedbatelný. V roce 2006 dosahoval součet podílů všech členských států eurozóny na světovém importu 27,29 %, na světovém exportu byl dokonce vyšší a činil 28,06 %⁸⁵. Po eliminaci vnitřního obchodu mezi jednotlivými členskými státy pak podíl vnějšího obchodu eurozóny na světovém exportu činil 15,19 %, na importu pak 15 %. Vnitřní obchod tedy tvořil zhruba polovinu všech obchodů členských států EMU⁸⁶.

Vývoj podílů USA, Japonska, Číny a eurozóny na světovém obchodě v letech 2002 – 2006 je zachycen v grafu č. 5. Je zde patrné, že v porovnání s rokem 2002 došlo k poklesu podílů zmiňovaných ekonomik na světovém exportu. Výjimku tvoří Čína, jejíž podíl naopak rok od roku stoupá. Podíl Eurozóny na světovém importu v porovnání s rokem 2002 naopak vzrostl. Přírůstek Číny je však opět mnohem vyšší. Podíly jednotlivých ekonomik na světovém obchodě tedy nejsou stálé. Svůj vliv na této skutečnosti bezesporu mají změny spotřebitelských preferencí, rozvoj nových trhů či technologické inovace.

Graf 5: Podíly eurozóny, USA, Japonska a Číny na světovém exportu a importu v letech 2002 – 2006 (v %)

Zdroj: Eurostat (1), International Trade Centre, UNCTAD/WTO (1), vlastní výpočty
Pozn.: EA (12) – pouze vnější obchod

⁸⁴ Zdroj dat: ECB (2)

⁸⁵ Podrobnější informace o příspěvcích, jimiž se jednotlivé členské státy Eurozóny v roce 2006 podílely na světovém obchodě, jsou zachyceny v příloze č. 4. Jsou zde též uvedeny všechny ekonomiky, jejichž podíl na světovém exportu a importu v daném roce převyšoval 2 %.

⁸⁶ Zdroj dat: Eurostat (1), International Trade Centre, UNCTAD/WTO (1), vlastní výpočty

V dnešním globálním světě, kdy hranice států postupně ztrácí pro pohyb zboží, služeb i výrobních faktorů svůj význam, je obzvlášť důležité, aby ekonomiky byly schopny pružně a efektivně reagovat na změny, ke kterým dochází. Je přitom zřejmé, že čím otevřenější (a tedy s okolním světem provázanější) daná ekonomika je, tím více musí být schopna se přizpůsobit. V důsledku změn, které globalizace přináší, dochází ke změně výrobních a obchodních zvyklostí. Uvedené změny se pak projeví nejenom změnou podílů jednotlivých ekonomik na světovém obchodě, ale zároveň i změnou podílů jednotlivých odvětví na celkovém obchodě určité ekonomiky. Výjimkou samozřejmě není ani oblast eurozóny.

V posledních letech dochází k nárůstu exportní specializace eurozóny v odvětvích s vysoce či středně technologicky náročnou výrobou, vyznačujících se vysokým růstem produktivity práce. Do této skupiny například spadá farmaceutický průmysl. Při výrobě se evropští producenti ve stále větší míře opírají o dovoz meziproduktů ze zemí s nižšími výrobními náklady. Meziprodukty přitom představují téměř polovinu z celkového importu zboží eurozóny. I přes rostoucí podíl dovážených meziproduktů a rostoucí úlohu Číny a dalších ekonomik vyznačujících se nízkými pracovními náklady na světovém obchodě, nedochází v eurozóně k poklesu vývozu v odvětvích, jejichž výroba je náročná na využití pracovních sil. Tato skutečnost může být způsobena najímáním levnějších pracovních sil ze zahraničí či může být znakem vyšší ochrany pracovních a výrobních trhů v eurozóně. V porovnání s ostatními vyspělými ekonomikami světa je tak odklon eurozóny od sektorů náročných na využití pracovních sil pomalejší. Stejně tak v oblastech, jejichž výroba je náročná na výzkum a vývoj, eurozóna za USA, Japonskem či rozvinutými asijskými státy⁸⁷ zaostává.⁸⁸

Tabulka 4: Komparativní výhody pro export v závislosti na technologické náročnosti a zaměření výroby (průměrné hodnoty za období 1993 – 2004)

	Eurozóna	USA	Čína
Náročnost výroby na:			
suroviny	0,5	0,7	0,6
práci	1,1	0,7	2,2
kapitál	1,2	0,9	0,4
výzkum a vývoj	1,1	1,4	0,9

⁸⁷ Do skupiny rozvinutých asijských států byla v tomto případě zařazena Indie, Indonésie, Hong Kong, Singapur, Jižní Korea, Taiwan, Malajsie, Filipíny a Thajsko

⁸⁸ ECB [11], str. 5, 6, 16, 29, 31

	Eurozóna	USA	Čína
Technologická náročnost výroby:			
vysoká	0,9	1,4	1,0
středně vysoká	1,2	1,1	0,6
nízká	0,9	0,8	1,6
- v tom textil, odívání, obuv	0,9	0,4	3,6

Zdroj: ECB [11], str. 16; ECB [12], str. 77

Pozn.: Eurozóna představuje EA12; zahrnut pouze vnější obchod

Pozn.: Balassův index komparativních výhod – hodnota větší než jedna značí, že se daná země v tomto exportním odvětví specializuje

Při porovnání USA, Japonska a eurozóny v závislosti na ekonomické vyspělosti jejich obchodních partnerů zjistíme, že eurozóna je oproti zbývajícím dvěma ekonomikám více otevřená jak ve vztahu k rozvojovým, tak i rozvinutým zemím. Z rozvinutých zemí k jejím obchodním partnerům patří USA, Velká Británie, Švýcarsko, Japonsko či Švédsko, z rozvojových pak nové členské státy Evropské unie, východoevropské tranzitivní ekonomiky a některé asijské státy, například Čína. Obchody se zbožím s partnery z rozvojových zemí začínají v poslední době převažovat nad obchody se zbožím s partnery ze zemí rozvinutých. Naproti tomu v případě Japonska je podíl obchodních partnerů z rozvojových a rozvinutých zemí téměř vyrovnán. Mezi japonské obchodní partnery ze zemí rozvinutých patří především USA a eurozóna, z rozvojových pak zbývajících asijské státy. USA má z rozvojových zemí nejsilnější obchodní vazby s Latinskou Amerikou a s asijskými státy. Z uvedeného je zřejmé, že při volbě obchodních partnerů hraje geografická blízkost zemí také svou roli.⁸⁹

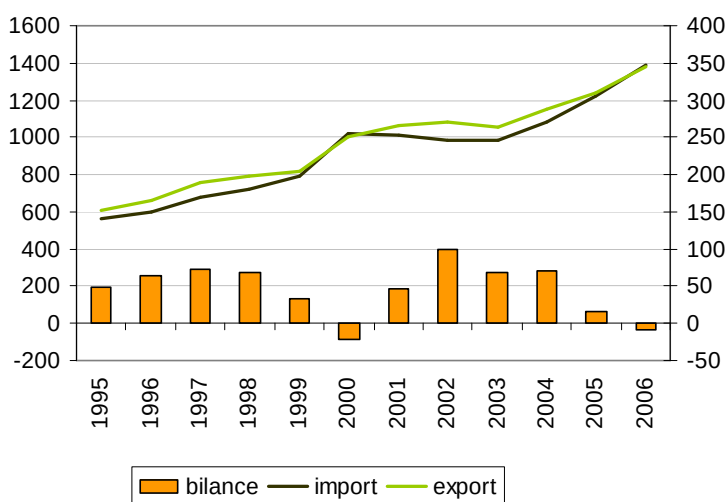
3.2. Vnější export a import eurozóny

Jak bylo řečeno výše, v porovnání s rokem 2002 došlo k růstu podílu importu eurozóny na světovém importu, podíl eurozóny na světovém exportu naproti tomu poklesl. I přestože dochází k růstu vnějšího exportu eurozóny jako celku (viz. graf č. 6), přírůstky nejsou natolik velké, aby se podíl eurozóny na světovém exportu zvyšoval. Z grafu je též patrné, že po roce 2002 byly přírůstky importu v porovnání s přírůstky exportu vyšší. Tato skutečnost se promítá do klesajícího salda obchodní bilance a dále pak ovlivňuje vývoj běžného účtu platební bilance, jehož je největší částí. Z grafu je též patrné, že mezi lety

⁸⁹ ECB [15], str. 11, 20, ECB [11], str. 31

1999 a 2000 došlo k výraznému nárůstu jak exportu, tak i importu. V následujících třech letech se hodnoty exportů i importů výrazně neodchylovaly od hodnoty dosažené v roce 2000. Po roce 2003 pak export i import zboží opět roste.

Graf 6: Export, import a balance vnějšího obchodu eurozóny se zbožím v letech 1995 – 2006 (v mld. ECU/EUR)

Zdroj: Eurostat (3)

Pozn.: roční data za EA (12)

Cílem této práce je zhodnotit, zda zavedení společné měny nějakým způsobem ovlivnilo vývoj exportu a importu eurozóny. Je proto důležité připomenout jednotlivé fáze zavádění eura v Belgii, Německu, Irsku, Španělsku, Francii, Itálii, Lucembursku, Nizozemí, Rakousku, Portugalsku, Finsku a Řecku. První fáze trvala od 1. ledna 1999 do 31. prosince 2001⁹⁰. Během tohoto období byl bezhotovostní platební styk prováděn buď v euru nebo v národních měnách, zatímco hotovostní platební styk probíhal pouze v národních měnách. V průběhu druhé fáze, která se uskutečnila od 1. ledna 2002 do 28. února 2002, byl bezhotovostní platební styk prováděn pouze v euru a do oběhu byly dány euro bankovky a mince. Euro mělo již status „legal tender“ a národní měny byly postupně stahovány z oběhu. Od 1. března 2002 ve všech členských státech eurozóny začalo platit pouze euro nejenom pro bezhotovostní, ale i pro hotovostní platební styk.⁹¹ K dalšímu rozšíření eurozóny došlo 1. ledna 2007, kdy se euro stalo oficiální měnou ve Slovinsku, o rok později (tedy od 1. ledna 2008) i na Kypru a Maltě⁹².

⁹⁰ V Řecku se euro stalo oficiální měnou až 1. ledna 2001.

⁹¹ Zdroj: ČNB

⁹² Zdroj: ECB [13]

Pro exportéry a importéry jednotlivých členských států bylo důležité především zavedení eura pro bezhotovostní platební styk. Je tedy možné, že se vliv eura na obchodní bilanci projevil již záhy po jeho zavedení v roce 1999. V souvislosti s tím je zarážející výrazný růst exportu i importu eurozóny v letech 1999 a 2000. Otázkou tedy zůstává, do jaké míry byl tento růst způsoben zavedením eura.

Evropská centrální banka⁹³ identifikovala tři faktory, s jejichž pomocí lze vysvětlit vývoj exportu a importu zboží v eurozóně mezi lety 1998 – 2002. Prvním z nich byl proměnlivý vývoj kurzu eura (viz. příloha č. 1), přesněji jeho silná depreciace v letech 1999 a 2000, následovaná výraznou apreciací. Z dalších závěrů ECB vyplývá, že depreciace eura vedla pouze k omezenému zlepšení cenové konkurenceschopnosti eurozóny. Během depreciace eura došlo k výraznějšímu růstu exportních cen⁹⁴, přičemž tento růst dokonce převyšoval růst nákladů. To naznačuje, že exportéři zvýšili své obchodní marže. Naproti tomu v období apreciac eura v letech 2001 – 2003 došlo k poklesu exportních cen. V tomto období začali exportéři své obchodní marže snižovat, aby se vyhnuli ztrátám plynoucím z nižší cenové konkurenceschopnosti způsobené apreciací. Stejně tak rostoucí ceny importu neodrážely zcela depreciaci a ani následnou apreciac eura. Evropská centrální banka se dále zaměřila na změny exportu a importu vyvolané změnou cenové konkurenceschopnosti. Z jejích závěrů vyplývá, že exporty zachytily pouze omezenou část růstu cenové konkurenceschopnosti, a to z toho důvodu, že depreciace byla považována za přechodnou. Navíc díky růstu přímých zahraničních investic plynoucích z eurozóny od poloviny 90. let je možné, že exporty členských států eurozóny jsou nahrazovány výrobou statků v zemích, na jejichž trzích se původně prodávaly. Druhým důvodem, jež podle Evropské centrální banky ovlivnil vývoj exportu a importu eurozóny v letech 1998 - 2002 byl prudký růst cen ropy od konce roku 1998 do poloviny roku 2000. Tento růst se projevil vyšším obchodním deficitem bilance ropných produktů a přispěl tak ke snížení přebytku bilance obchodní. Třetím faktorem ovlivňujícím vývoj obchodní bilance eurozóny byly změny v domácí a zahraniční poptávce. Asijská krize v letech 1997 – 1998 byla příčinou prudkého propadu v zahraniční poptávce a následně poklesu exportu eurozóny v roce 1998. Další propad v zahraniční poptávce následoval v roce 2001, a to v důsledku světového oslabení. Naproti tomu domácí poptávka rostla až do roku 2001, kdy se její růst zpomalil.

⁹³ ECB [15], str. 14 - 18

⁹⁴ Tuto skutečnost odráží vývoj unit value indexu v grafu 7.

Prvním faktorem, jež podle Evropské centrální banky ovlivnil vývoj exportu a importu eurozóny v letech 1998 – 2002 byly tedy změny měnového kurzu eura. Jak již bylo několikrát zmíněno, euro v letech 1999 – 2000 znehodnocovalo, v následujícím období začalo zhodnocovat, výjimkou byl pouze rok 2005⁹⁵. Zatímco zhodnocující měna je jakousi noční můrou pro exportéry, jejichž zboží tak na zahraničních trzích zdražuje, dovozci a spotřebitelé na importu levnějšího zboží ze zahraničí profitují. Ze závěrů ekonomických teorií vyplývá, že v důsledku depreciace eura by (při splnění Marshall-Lernerovy podmínky⁹⁶) mělo docházet k růstu čistého exportu. Tomuto předpokladu však údaje eurozóny neodpovídají. Na změnu měnového kurzu může působit řada faktorů (např. změny úrokových sazeb či příliv zahraničních investic), depreciace/apreciace měny následně vede k dalším změnám v ekonomice (včetně popsanych změn u exportu a importu zboží), jež následně vedou k dalšímu zhodnocování/znehodnocování měny. Je proto velmi těžké říci, co je příčinou a co následkem daného vývoje. Jisté je, že depreciace a následná apreciac eura zahraniční obchod členských států eurozóny ovlivnily, nebyly však faktorem jediným.

Druhým důvodem, jež podle Evropské centrální banky ovlivnil vývoj zahraničního obchodu eurozóny, byl růst cen ropy. Při pohledu na graf č. 7 je zřejmé, že růst importu v letech 1999 - 2000 byl spíše způsoben růstem cen než růstem množství dováženého zboží. V případě exportu je pak situace opačná. Tuto skutečnost potvrzuje i vývoj cen ropy. Z grafu č. 8 je zřejmé, že cena za barel surové ropy rostla od počátku roku 1999 až do konce roku 2000. Další výrazný růst cen ropy byl zaznamenán od května 2003 do srpna 2006 (s dvěma menšími propady na konci roku 2004 a 2005). Od ledna 2007 je možné opět pozorovat rostoucí trend. V grafu č. 9 je pak zachycen vývoj exportu a importu ropy a ropných produktů a jejich bilance. Z detailnějších dat zachycujících vývoj unit value indexu a unit volume indexu⁹⁷ pro export a import ropných produktů je zřejmé, že nárůst importu ropných produktů do roku 2000 a poté mezi lety 2003 a 2006 byl ovlivněn především nárůstem cen. Volume index během sledovaného období osciloval kolem své

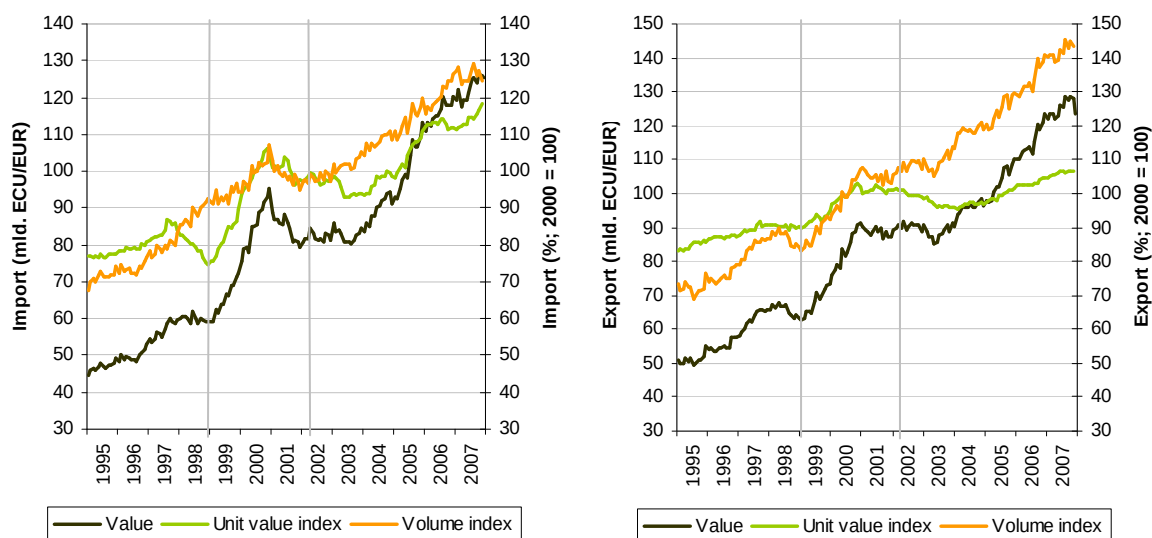
⁹⁵ Krátkodobé změny měnového kurzu nejsou brány v potaz, hodnocen je pouze dlouhodobý vývojový trend.

⁹⁶ „Marshall-Lernerova podmínka říká, že devalvace zlepší běžný účet pouze tehdy, jestliže součet zahraniční elasticity poptávky po vývozech domácí země a domácí elasticity poptávky po dovozech je větší než jedna. Je-li součet těchto dvou elasticit menší než jedna, vede devalvace ke zhoršení běžného účtu. ... Studie ukazují, že v dlouhém období je Marshall-Lernerova podmínka splněna.“ Mach, 2001, str. 133, 134.

⁹⁷ *Unit value index* je cenový index vypočítaný na základě Laspeyrsovy formule vyjadřující relativní změnu průměrných jednotkových cen zboží dovozu a vývozu v běžném období oproti průměrným jednotkovým cenám období základního. Index tedy odráží změnu cen a měnového kurzu, neodráží však změnu kvality dovážených/vyvážených produktů. *Volume index* je objemový index vypočítaný na základě Paascheho formule. S jeho pomocí lze zjistit, jak se v čase mění export/import některých skupin zboží. Vyjadřuje jak změnu cen, tak i změnu sortimentní struktury.

střední hodnoty 104 % v rozmezí ± 15 %, přičemž během sledovaného období jeho hodnoty pozvolna rostly. V případě exportu je situace méně jednoznačná, nicméně od ledna 2005 vliv cenových změn začíná převažovat. Na rostoucím trendu exportu ropných produktů se však podílí i nárůst exportovaného množství.⁹⁸

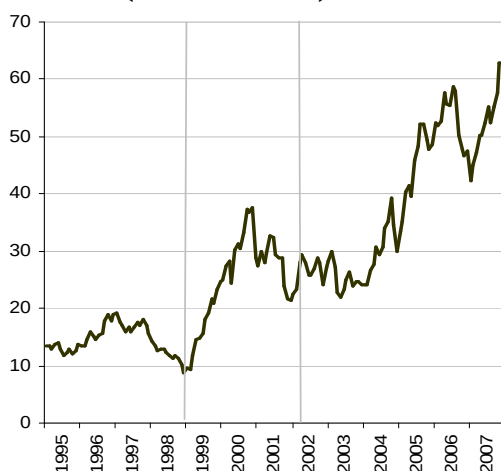
Graf 7: Ukazatelé zachycující vývoj exportu a importu zboží v eurozóně v letech 1995 – 2007

Zdroj dat: ECB (3)

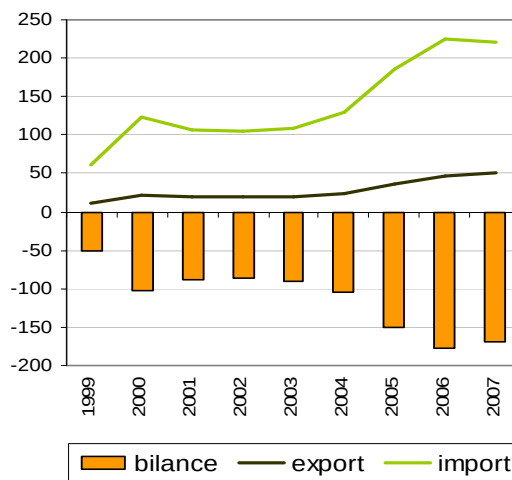
Pozn.: měsíční data; do 09/06 údaje za EA(12), od 10/06 za EA(13), data jsou očištěna

Graf 8: Vývoj světových cen surové ropy v letech 1995 – 2007 (EUR za barel)

Zdroj dat: ECB (SDW; 4)

Graf 9: Export, import, balance ropy a ropných produktů eurozóny v letech 1999 – 2007 (v mld. EUR)

Zdroj dat: ECB (SDW; 3), vlastní výpočty

Pozn.: data za EA (13), data nejsou očištěna

⁹⁸ Zdroj dat: ECB (SDW; 3), vlastní výpočty.

S přihlédnutím ke skutečnosti, že v roce 2000 import ropy a ropných produktů činil 12 % celkového vnějšího importu eurozóny (viz. tabulka č. 5) a že poptávka po ropných produktech je cenově neelastická, je zřejmé, že rostoucí ceny ropy se v celkovém importu eurozóny projevily. Tento závěr je v souladu s výše uvedeným stanoviskem Evropské centrální banky o vlivu růstu cen ropy na import v letech 1999 a 2000. Vliv růstu ceny ropy na export eurozóny bude díky jeho podílu na celkovém exportu nižší. Na druhou stranu nelze opomenout skutečnost, že dlouhodobě rostoucí ceny ropy se promítnou do cen mnoha dalších produktů, a tak nepřímo ovlivní export a import i v dalších oblastech. Z uvedených dat je přitom zřejmé, že argument vlivu rostoucích cen ropy na vnější export a import eurozóny lze využít i při hodnocení růstu zmiňovaných veličin po roce 2004.

Tabulka 5: Podíl exportu/importu ropy a ropných produktů na celkovém vnějším exportu/importu eurozóny v letech 1999 – 2007 (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Export	1,46	2,10	1,92	1,74	1,85	2,11	2,87	3,37	3,46
Import	8,00	12,03	10,63	10,71	11,05	12,09	15,22	16,05	15,01

Zdroj dat: ECB (SDW; 3), vlastní výpočty

Pozn.: data za EA (13), data nejsou očištěna

Třetím faktorem, jež podle Evropské centrální banky ovlivnil vývoj exportu a importu zboží eurozóny v letech 1998 – 2002, byly změny v zahraniční a domácí poptávce, přesněji asijská krize v letech 1997 – 1998 a světové oslabení v roce 2001. Ve všech členských státech eurozóny došlo v roce 1998 v porovnání s rokem předešlým k poklesu podílu exportu do asijských států. Nejmarkantnější byl pokles v případě Finska a Španělska. U finské ekonomiky se podíl exportu do asijských států snížil z 8,67 % v roce 1997 na 5,06 % v roce 1998, ve Španělsku pak z 6,82 % na 3,54 %. Stejně tak ruská krize v letech 1998 – 1999 se na vnějším exportu členských států eurozóny projevila negativně. Největší pokles vnějšího exportu do Ruska zaznamenalo opět Finsko, a to z 9,04 % v roce 1998 na 6,39 % v roce 1999. Ve zbývajících členských státech eurozóny nebyl pokles vnějšího exportu do Ruska v tomto období tak výrazný, v žádném z nich nepřevyšoval 1 p.b. I přesto je však zřejmé, že krize v jihovýchodní Asii a v Rusku přispěly k poklesu vnějšího exportu eurozóny v letech 1998 a 1999.⁹⁹

Jak bylo uvedeno výše, podle závěrů Evropské centrální banky se na vývoji vnějšího exportu v roce 2001 podepsalo světové oslabení. Při pohledu na detailnější data je

⁹⁹ Zdroj číselných údajů: vlastní výpočty z dat obsažených v publikaci Eurostatu (4), str. 187 - 401

zřejmé, že v daném roce došlo k nárůstu vnějšího exportu téměř všech členských států eurozóny, jedinou výjimkou bylo Finsko. V roce 2001 došlo k poklesu podílů USA, Japonska, Hong Kongu, středomořských států, asijských států a kandidátských zemí EU na vnějším exportu téměř všech členských států eurozóny. Naproti tomu podíly Ruska, Kanady a Číny vzrostly. Zároveň došlo k nárůstu podílů exportu do zbývajících členských států Evropské unie na celkovém vnějším exportu jednotlivých členských států eurozóny, s výjimkou Německa, Nizozemí, Portugalska a Finska. Nižší podíl USA a Japonska na vnějším exportu tak byl nahrazen rostoucím podílem Ruska, Kanady či Číny. Proto i export eurozóny jako celku v roce 2001 rostl.⁹⁹

USA, jež je hlavním obchodním partnerem členských států eurozóny (a to jak pro export tak pro import), se v roce 2001 potýkalo s recesí. Jak bylo uvedeno výše, došlo v tomto roce k poklesu podílu exportů do USA na celkových exportech členských států eurozóny. Zároveň v tomto roce došlo i k poklesu importů z USA na celkových importech eurozóny. Tento vývoj není typický pouze pro eurozónu jako celek, ale i pro exporty a importy do/z USA téměř všech členských států. „Přenos recese USA na další ekonomiky prostřednictvím obchodních kanálů je přitom mnohem důležitější při pohledu na sektor informačních a komunikačních technologií.“¹⁰⁰ Pokles výkonnosti americké ekonomiky byl tedy dalším důvodem majícím vliv na obchodní bilanci zemí Evropské unie.

Evropská centrální banka uvádí jako další příčinu ovlivňující import členských států eurozóny růst domácí poptávky do roku 2001. Jak je vidět z tabulky č. 6, rostla domácí poptávka v eurozóně během celého sledovaného období. V letech 1998 – 2000 byl však její růst výrazně vyšší a činil přibližně 3,5 % ročně. V následujícím období se růst domácí poptávky zpomalil, v posledních letech se však opět zvyšuje. Růst domácí poptávky tak byl dalším z faktorů, jež přispěly k růstu importu eurozóny, především v letech 1998 – 2000.

Tabulka 6: Růst domácí poptávky v eurozóně v letech 1996 - 2007 (v %)

	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07
Dom. popt.	1,10	2,06	3,53	3,53	3,47	1,24	0,42	1,50	1,69	1,93	2,71	2,23

Zdroj: Vlastní výpočty z dat ECB (SDW;5)

Pozn.: data za EA (13), data jsou sezónně očištěna

¹⁰⁰ ECB [15], str. 21

Na předešlých stranách bylo ukázáno, že na vývoj exportu a importu zboží eurozóny po zavedení společné měny mělo vliv několik faktorů, a sice:

- rostoucí ceny ropy,
- krize v jihovýchodní Asii a Rusku probíhající v letech 1997 – 1999,
- recese v USA v roce 2001,
- růst domácí poptávky,
- globalizace a s ní spojený rozvoj nových trhů (např. Číny).

Svůj vliv na vnější export a import členských států eurozóny mělo i rozšíření Evropské unie v květnu roku 2004 o Českou republiku, Estonsko, Kypr, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Maltu, Polsko, Slovensko a Slovinsko. A následné rozšíření o další dva členské státy, Bulharsko a Rumunsko, v lednu 2007. Díky rozšíření Evropské unie z původních patnácti na dvacet pět a následně dvacet sedm členských států došlo k uvolnění obchodních vztahů mezi původními a novými členy. I tato skutečnost se na vývoji exportu a importu členských států eurozóny projevila.

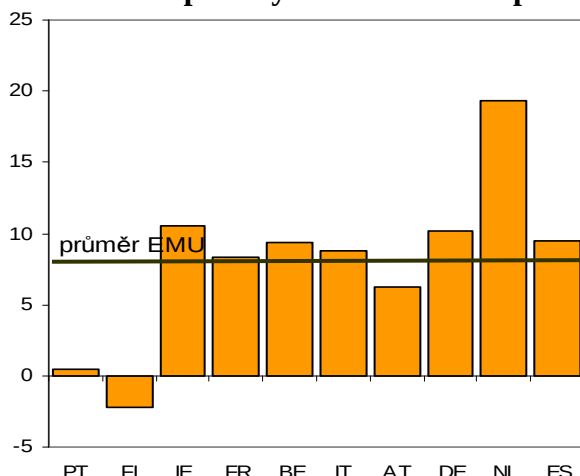
Vlivem zavedení eura na zahraniční obchod eurozóny se ve své studii zabýval Richard Baldwin¹⁰¹. Z jeho závěrů vyplývá, že přínosy plynoucí ze vstupu do měnové unie se pohybují mezi 5 a 15 %, přičemž vliv eura se projevil už v roce 1999. Dále uvádí, že přijetí eura vedlo k posílení importů jak z nečlenských států eurozóny, tak i mezi jednotlivými členskými státy navzájem. Nedošlo tedy k odklonu od obchodních partnerů stojících mimo eurozónu, jak bylo před zavedením eura předpokládáno. Baldwin dále zjišťuje, že během jím sledovaného období nedošlo k cenové konvergenci. Na základě uvedených skutečností pak usuzuje, že primárním důvodem růstu zahraničního obchodu nemohla být eliminace transakčních nákladů způsobená zavedením společné měny. Pokud by tomu tak bylo, došlo by díky eliminaci transakčních nákladů k poklesu vnitřních importních cen. Tento pokles cen by pak následně vedl k větší divergenci mezi vnějším a vnitřním obchodem eurozóny. Postupně by zároveň došlo k vyrovnání cen uvnitř eurozóny, což by vedlo ke konvergenci členských států EMU. Jelikož ani k jedné ze zmiňovaných skutečností nedošlo, domnívá se Baldwin, že růst zahraničního obchodu musel být způsoben něčím jiným než zavedením eura, pravděpodobně uvedením nových výrobků na trh, jež – jak říká – vedou k nárůstu obchodu při konstantních cenách.

Bylo tedy ukázáno, že vnější obchod eurozóny je ovlivňován mnoha faktory, mimo jiné i zavedením eura. I přestože Baldwin vliv eura na export a import členských států s ohledem na cenovou konvergenci zpochybňuje, na základě výsledků jeho studie

¹⁰¹ Baldwin, 2006

však vliv eura na zahraniční obchod popřít nelze. Vlivem zavedení eura na vnější obchod členských států eurozóny se zabýval i Hamid Farquee¹⁰². Z jeho studie vyplývá, že průměrný vliv eura na vnější export a import dosahoval přibližně 8 %. Přínosy pro jednotlivé členské státy se však lišily. Nejvíce z implementace společné měny profitovalo Nizozemí a Irsko, nejméně naopak Portugalsko. V případě Finska byly přínosy plynoucí z členství v měnové unii pro vnější obchod dokonce záporné (viz. graf č. 10).

Graf 10: Průměrné přínosy členství v EMU pro vnější obchod členských států (v %)

Převzato z: Farquee, 2004, str. 15

Pozn.: Belgie a Lucembursko byly sloučeny, Řecko zahrnuto nebylo; jedná se o průměrné hodnoty za období 1999 – 2002

Jak tedy naznačují závěry studií Richarda Baldwina a Hamida Farquee, zavedení eura bylo pro zahraniční obchod eurozóny přínosné. Tato skutečnost se promítla i do použití eura pro export a import členských států. Zatímco v posledních letech je úloha eura jakožto měny používané při exportu zboží eurozóny stabilizovaná, v porovnání s rokem 2001 došlo k výraznému nárůstu jeho použití. Při exportu z členských států eurozóny do zbývajících členských států EU je euro používáno téměř v 50 % případů a převyšuje tak použití amerického dolaru. V případě importu zboží je situace opačná a použití amerických dolarů je častější. To se promítlo i do podílu eura na importních transakcích, jež činí 36 %. Úloha ostatních měn je při obchodech uskutečňovaných mezi eurozónou a ostatními členskými státy Evropské unie zanedbatelná. Z dat dále vyplývá, že použití eura je v členských či kandidátských státech Evropské unie v porovnání se zeměmi stojícími zcela mimo Evropskou unii běžnější.¹⁰³

¹⁰² Farquee, 2004, str. 14 a 15

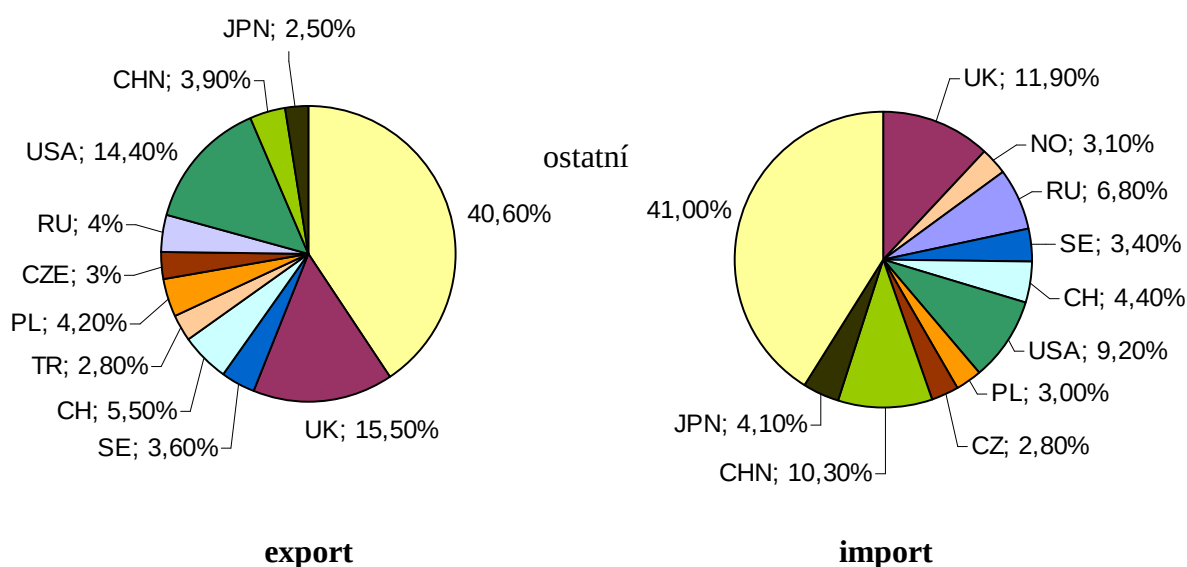
¹⁰³ ECB [14], str. 9,34, 35, 37

3.2.1. Vývoj obchodních partnerů

V roce 2006 bylo zhruba 70 % celkového vnějšího obchodu eurozóny uskutečněno Německem, Francií, Itálií a Nizozemím, obdobně jako v roce 1999. Během sledovaného období hodnota zboží obchodovaného mezi členskými státy eurozóny a zbytkem světa vzrostla. Míra růstu obchodu činila 7 % ročně, výjimku tvořila Francie s průměrným ročním růstem exportu 4 % a importu 5 %.¹⁰⁴

Při porovnání vnějšího obchodu eurozóny v letech 1999 – 2006 lze konstatovat, že podíl obchodních partnerů z Evropské unie¹⁰⁵ ve sledovaném období poklesl. V případě importu z 30,96 % v roce 1999 na 28,88 % v roce 2006, v případě exportu z 38,42 % na 35,71 %. Podíl obchodních partnerů stojících mimo Evropskou unii tedy pozvolna roste. V roce 2006 činil export do nečlenských států Evropské unie 64,29 %, import z těchto států představoval 71,12 % celkového vnějšího importu eurozóny.¹⁰⁶ Největšími exportními partnery pro členské státy eurozóny byly v roce 2006 Velká Británie, USA a Švýcarsko. Mezi největší obchodní partnery pro import patřila Velká Británie, Čína, USA a Rusko (bližší informace viz. graf č. 11).

Graf 11: Obchodní partneři eurozóny v roce 2006 (v %)

Zdroj dat: Eurostat (2), vlastní výpočty

¹⁰⁴ Eurostat (5), str. 53

¹⁰⁵ Jedná se o členské státy Evropské unie, které stojí mimo eurozónu.

¹⁰⁶ Zdroj číselných údajů: vlastní výpočty z dat obsažených v publikaci Eurostatu (4), str. 187 - 401

Z tabulky č. 7 je potom patrné, že USA a Velká Británie jsou hlavními obchodními partnery členských států eurozóny již více než deset let. V průběhu sledovaného období však jejich podíly jak na vnějším exportu tak na vnějším importu poklesly. Naproti tomu podíly Číny a Ruska zaznamenaly výrazný růst. Stejně tak lze od roku 1995 pozorovat rostoucí podíl postkomunistických států, v tomto případě České republiky a Polska, na vnějším exportu eurozóny.

Tabulka 7: Podíly vybraných států na vnějším exportu a importu eurozóny v letech 1995 – 1998, 1999 – 2002 a 2003 – 2007 (v %)

	Export			Import		
	1995–1998	1999–2002	2003–2007	1995–1998	1999–2002	2003–2007
UK	18,5	19,1	17,0	17,3	15,8	12,9
USA	13,5	16,9	15,1	13,8	13,7	10,2
CH	6,8	6,3	5,8	5,9	5,2	4,8
SE	4,0	3,7	3,6	4,3	3,8	3,6
JPN	3,7	3,3	2,8	6,8	6,2	4,7
PL	2,7	3,0	3,6	1,9	2,1	2,8
RU	2,5	2,1	3,4	3,3	3,9	5,8
CHN	1,9	2,3	3,6	4,0	5,5	9,0
CZ	1,9	2,3	2,8	1,6	2,2	2,7

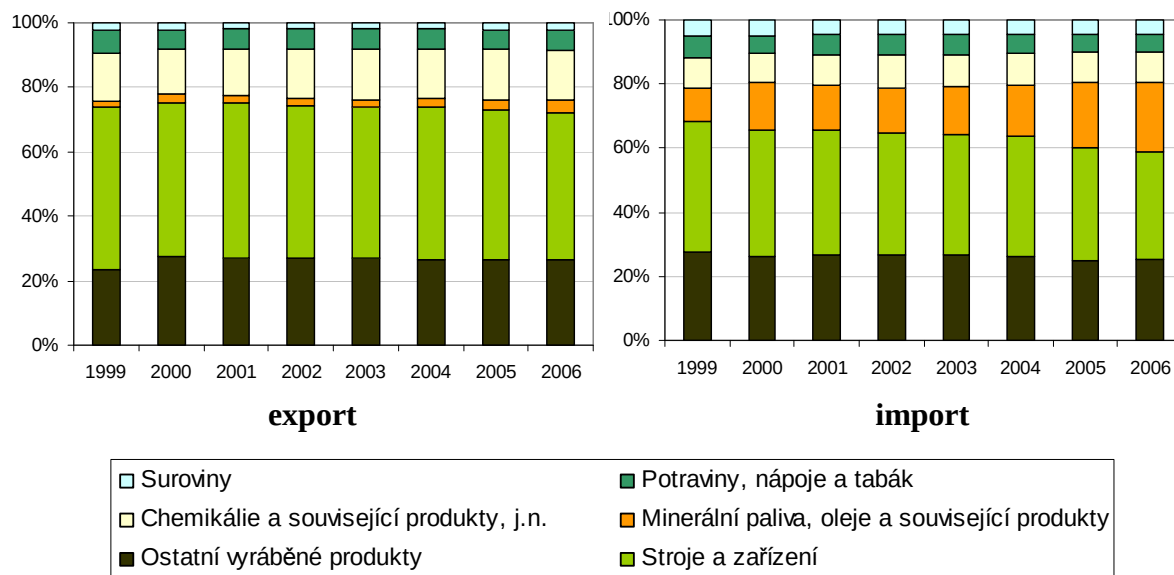
Zdroj: Eurostat (2), vlastní výpočty

3.2.2. Vývoj produktové struktury

V rámci eurozóny se mezi lety 1999 - 2006 na vnějším exportu a importu nejvíce podílely stroje a zařízení, jejich podíl však během sledovaného období pozvolna klesal. V roce 2006 představovaly 44,32 % celkového vnějšího exportu a 32,95 % vnějšího importu. Naproti tomu podíl chemikálií a souvisejících produktů byl během sledovaného období poměrně stabilní, v roce 2006 činil 15,33 % pro export a 9,44 % pro import. Obdobný vývoj lze pozorovat i v případě vnějšího exportu a importu potravin, nápojů a tabákových výrobků, zde jsou však podíly o něco nižší, a sice 5,96 % pro export a 5,16 % pro import. Eurozóna je čistým dovozcem surovin a energií. Podíl surovin na celkovém vnějším exportu v roce 2006 dosahoval 2,23 %, na vnějším importu 4,54 %. Energie se na exportu podílely 3,78 %, na importu 21,42 %. Zatímco podíl exportu a importu surovin na celkovém vnějším obchodě eurozóny je poměrně stabilní, podíl energií poměrně výrazně roste. Během sledovaných osmi let činil nárůst importu energií 11,39 p.b. Poslední čtvrtina vnějších exportů a importů eurozóny je tvořena ostatními vyráběnými produkty. Vývoj

jednotlivých kategorií zboží na celkovém vnějším exportu a importu eurozóny v letech 1999 – 2006 zachycuje graf č. 12.

Graf 12: Podíly jednotlivých skupin produktů na celkovém vnějším exportu/importu eurozóny v letech 1999 – 2006 (v %)

Zdroj dat: Eurostat (6)

Pozn.: eurozóna je tvořena EA(12)

Vlivem zavedení eura na zahraniční obchod, a to jak na agregátní úrovni, tak i na jednotlivá odvětví, se zabývalo mnoho autorů. Z jejich závěrů vyplývá, že implementace eura měla pozitivní a statisticky významný vliv na vzájemný obchod mezi členskými státy eurozóny. Z informací uvedených v tabulce č. 8 vyplývá, že díky zavedení eura došlo k nárůstu vnějšího obchodu eurozóny přibližně o 7 – 12 %, a to v závislosti na zvolených datech a proměnných. Vliv eura na obchod vnější byl v porovnání s obchodem vnitřním podstatně vyšší. Z informací uvedených v tabulce č. 8 dále vyplývá, že přínosy plynoucí z implementace eura nebyly pro všechna odvětví stejné.

Tabulka 8: Výsledky studií zkoumajících vliv eura na zahraniční obchod členských států (celkem i podle jednotlivých sektorů)

Model	Autor	Výchozí data	závěry
Statický	Flam, Nordstrom (2003)	1995 – 2002 14 zemí EU - Vzájemný export	- Celkový vliv na vnitřní obchod 15 % - Nárůst obchodu s nečlenskými státy 7 % - Vliv eura se mezi jednotlivými sektory výrazně nelišil - Dosahoval 7 – 50 %
	Baldwin a kol. (2005)	1988 – 2003 18 zemí OECD - Vzájemný import	- Celkový vliv eura na vnitřní obchod 70 – 112 % - Vliv eura se mezi jednotlivými sektory výrazně nelišil - Dosahoval 40 – 177 %
	Flam, Nordstrom (2006)	1999 – 2005 20 zemí OECD - Vzájemný export	- Nárůst vnitřního obchodu v důsledku zavedení eura o 26 % - Nárůst vnějšího obchodu eurozóny v letech 2002 – 2005 o 12 % v porovnání s lety 1995 – 1998 - Výsledky jsou patrné v odvětvích s technologicky náročnou výrobou
Dynamický	Fernandes (2006)	1988 – 2003 13 zemí OECD - Vzájemný export	- Celkový vliv eura na vnitřní obchod 2,8 % - Vliv eura se mezi jednotlivými sektory výrazně nelišil - Dosahoval 7 – 23 %

Převzato z: Nardis – Santis – Vicarelli, 2008, str. 3

Vlivem zavedení eura na zahraniční obchod se také zabývali Sergio de Nardis, Robert de Santis a Claudio Vicarelli¹⁰⁷. Pro svou analýzu zvolili dynamický model testování, přičemž výchozí data tvořily ekonomické údaje 13 států Evropské unie (EU-15 s výjimkou Irska a Lucemburska) a dalších 10 členů OECD (Korey, České republiky, Austrálie, Kanady, Japonska, Nového Zélandu, Norska, Mexika, Švýcarska a USA) z let 1988 – 2004 zachycující jejich vzájemný export. Ze závěrů Nardise, Santise a Vicarelliho vyplývá, že vliv eura na export a import zboží se mezi jednotlivými členskými státy lišil. U většiny členských států eurozóny však byl prokázán pozitivní vliv zavedení eura na růst zahraničního obchodu. Ani rozložení tohoto vlivu mezi jednotlivá odvětví nebylo rovnoměrné. Pozitivní a statisticky významný vliv zavedení eura byl prokázán v odvětvích s rostoucími výnosy z rozsahu, nedokonalou konkurencí a horizontální a vertikální diferenciací produktu. Ze závěrů analýzy Nardise, Santise a Vicarelliho vyplývá, že

¹⁰⁷ Nardis – Santis – Vicarelli, 2008

v důsledku zavedení eura došlo ke zvýšení vnitřního obchodu eurozóny o 4 až 15 %, přičemž spodní hranice náleží odvětví potravin, horní dopravě¹⁰⁸. I přes pozitivní dopad zavedení eura na zahraniční obchod většiny členských států eurozóny, byl výsledný efekt v některých zemích negativní. Tento negativní dopad lze pozorovat na mnoha odvětvích ve Francii a Finsku, naproti tomu výrazně pozitivní dopad je typický pro Belii, Španělsko a Nizozemí (bližší informace jsou uvedeny v příloze č. 5). Zastoupení těchto odvětví v ekonomice společně s dalšími faktory, jako jsou velikost firem, citlivost odvětví na změny měnového kurzu, počet firem v odvětví či odlišná míra regulace daných odvětví mezi zeměmi, jsou klíčové pro výsledný vliv eura na zahraniční obchod těchto odvětví.

Ke stejnému závěru, a sice že vliv eura na zahraniční obchod se v jednotlivých sektorech liší, dochází i Richard Baldwin¹⁰⁹. Z jeho závěrů též vyplývá, že zisky z členství v měnové unii lze pozorovat především v odvětvích s rostoucími výnosy z rozsahu, jako jsou stroje a přepravní zařízení či chemický průmysl.

Odvětvová struktura zahraničního obchodu eurozóny byla klíčovým faktorem ovlivňujícím postavení eurozóny na světovém trhu. Evropská centrální banka¹¹⁰ uvádí tři důvody, jež přispěly k tomu, že se podíl eurozóny na exportním trhu v porovnání s Velkou Británií, USA či Japonskem udržel poměrně vysoko:

1. eurozóna se převážně zaměřuje na odvětví se středně technologicky náročnou výrobou (jako je chemický průmysl, výroba automobilů, kolejových a přepravních zařízení či strojů a zařízení). Míra růstu se v těchto odvětvích blíží světovému průměru. V odvětvích s vysoce technologicky náročnou výrobou se eurozóna, na rozdíl od ostatních vyspělých ekonomik, zaměřuje pouze na některá odvětví, a to především na farmaceutický průmysl, výrobu zdravotnických a optických zařízení, počítačů a elektroniky,
2. blízké hodnoty Balassova indexu (viz. tabulka č. 4 na str. 35/36) vypovídají o rovnoměrném rozložení výroby mezi jednotlivá odvětví. Výrobní a exportní struktura je v eurozóně v porovnání s ostatními vyspělými ekonomikami více diverzifikována,
3. eurozóna svou výrobu soustředí do oblastí, v nichž jsou její konkurenti stále relativně slabí.

¹⁰⁸ Tato úroveň je v porovnání s předchozími studiemi (shrnutými v tabulce č. 8) nižší.

¹⁰⁹ Baldwin, 2006

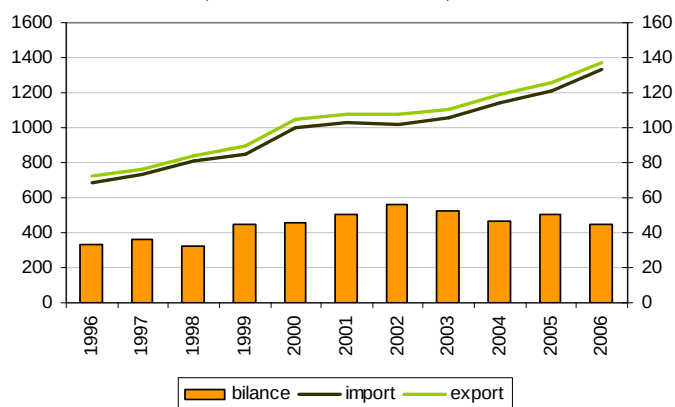
¹¹⁰ ECB [11], str. 22

V této kapitole bylo tedy dokázáno, že na postavení eurozóny ve světovém obchodě se podílelo nejenom zavedení eura, ale i mnoho dalších faktorů. Z uvedených studií pak dále vyplývá, že přínosy plynoucí ze zavedení eura byly v jednotlivých členských státech různé, mimo jiné i díky odvětvové struktuře jednotlivých ekonomik. Kapitola následující se zaměří na vývoj vnitřního obchodu eurozóny jako celku, i jednotlivých členských států.

3.3. Vnitřní export a import eurozóny

Vývoj vnitřního exportu a importu eurozóny je zobrazen v grafu č. 13. Na první pohled je zřejmé, že graf zachycující vývoj vnitřního obchodu eurozóny je velmi podobný grafu zachycujícímu vývoj obchodu vnějšího. Během sledovaného období se však vnější obchod vyvíjel relativně rychleji¹¹¹, jeho větší tempo růstu je obzvláště patrné v posledních třech letech. Podíl vnějšího obchodu na celkovém obchodě eurozóny tedy roste. V roce 2006 představoval vnější import 51,16 % a vnější export 50,54 % celkového obchodu eurozóny se zbožím. Vnější export a import do zbývajících členských států Evropské unie přitom v porovnání s vnějším obchodem se státy stojícími mimo Evropskou unii roste pomaleji. Podíl vnitřního obchodu na celkovém obchodě se zbožím tedy klesá¹¹². Zároveň však „vnitřní obchod mezi jednotlivými členskými státy eurozóny rostl mnohem rychleji než vnější export a import do zbývajících států EU“¹¹³

Graf 13: Export, import a bilance vnitřního obchodu eurozóny se zbožím v letech 1996 – 2006 (v mld. ECU/EUR)

Zdroj: vlastní výpočty z dat obsažených v publikaci Eurostatu (4), str. 187 – 401

¹¹¹ Výjimkou je pouze rok 2003 pro import a roky 2001 – 2003 pro export.

¹¹² Zdroj: vlastní výpočty z dat obsažených v publikaci Eurostatu (4), str. 187 – 401

¹¹³ Faruquee, 2004, str. 6

Vlivem vstupu do Evropské měnové unie na zahraniční obchod členských států se zabývalo mnoho autorů¹¹⁴. Ze závěrů Richarda Baldwina¹¹⁵ například vyplývá, že euro posílilo importy z členských států Evropské unie stojících mimo eurozónu o 7 %. Vliv eura na vnitřní export členských států byl o něco vyšší a dosahoval 9 %. Baldwin dále dodává, že vliv eura na zahraniční obchod jednotlivých členských států je různý, přičemž podle výsledků jeho studie ze členství v měnové unii nejvíce získává Španělsko, nejméně naopak Řecko.

Tabulka 9: Výsledky studií zkoumajících vliv členství v měnové unii na zahraniční obchod členských států

Studie	Autor	Výchozí data	Závěry
Obecné studie	Rose (2000)	▪ Gravitační model	▪ Vnitřní obchod bude v porovnání s obchodem vnějším třikrát vyšší
	Rose, Glick (2002)	▪ Revize dosavadních studií	▪ Vnitřní obchod bude v porovnání s obchodem vnějším dvakrát vyšší
Studie zaměřené na členství v EMU	Rose, van Wincoop (2001)	▪ Data z předvstupního období	▪ Potenciální růst obchodu 50 %
	Bun, Klaassen (2002)	▪ Dynamický model zaměřený na export ▪ Roční data z let 1965 – 2001 ▪ Data za EU a G7	▪ 4 % růst obchodu po jednom roce ▪ 10 % po třech letech ▪ Potenciální dlouhodobý efekt 40 %
	Barr, Breedon, Miles (2003)	▪ Gravitační model ▪ Čtvrtletní data 1978 – 2002 ▪ Data za EU a EFTA	▪ EMU již zvýšilo vnitřní obchod členských států o 28 %
	Micco, Stein, Ordóñez (2003)	▪ Gravitační model ▪ Roční data z let 1992 – 2002 ▪ Data 22 vyspělých ekonomik/ 15 členských států EU	▪ EMU vedlo k 5 – 20 % růstu vnitřního obchodu ▪ V průběhu času se přínosy plynoucí ze zavedení eura zvětšují

Zdroj: Farquee, 2004, str. 4 a 5, Evropská komise [2], str. 20

¹¹⁴ Závěry některých z nich byly uvedeny v předešlé kapitole, další pak shrnuje tabulka č. 9

¹¹⁵ Baldwin, 2006

Vliv zavedení eura na zahraniční obchod členských států zkoumala i Evropská komise¹¹⁶. Ta pro svou analýzu využila čtvrtletní data členských států eurozóny, Velké Británie a Dánska z let 1991 – 2002¹¹⁷. Ze závěrů studie vyplývá, že euro mělo pozitivní a statisticky významný vliv na vnitřní obchod členských států. Přínosy plynoucí ze zavedení eura jsou odhadovány na 7 – 18 %, a to v závislosti na zvolených podmínkách. Ve studii však nebyl prokázán statisticky významný vliv eura na obchod členských států eurozóny s Velkou Británií a Dánskem. Autoři v závěru studie upozorňují, že časová řada, na jejímž základě byl zkoumán vliv eura na obchodní bilanci, je zatím velmi krátká. Přínosy plynoucí pro zahraniční obchod z členství v měnové unii tak mohou v následujících letech dále růst.

Vlivem eura na export a import členských států se zabýval i Hamid Farquee¹¹⁸. Na ročních datech 22 průmyslových ekonomik z let 1992 – 2002 prokázal na 5% hladině významnosti pozitivní a statisticky významný vliv členství v EMU na vnitřní obchod členských států. Díky zavedení společné měny tak došlo k průměrnému růstu vnitřního obchodu členských států o 7 – 8 %¹¹⁹. I při pohledu na jednotlivé členské státy zůstává vliv zavedení eura na zahraniční obchod pozitivní a statisticky významný. Jeho výši v jednotlivých zemích zachycuje graf č. 14. Za povšimnutí stojí například Irsko, jehož přínosy z členství v eurozóně byly s ohledem na vnější obchod nadprůměrné (viz. výše), při pohledu na vnitřní obchod však tak dobrých výsledků nedosahuje. Naproti tomu přínosy Francie se jak pro vnější, tak i pro vnitřní obchod nachází velmi blízko průměru eurozóny. Výsledné hodnoty pro Portugalsko a Finsko jsou v obou ukazatelích podprůměrné, v případě Finska dokonce záporné.

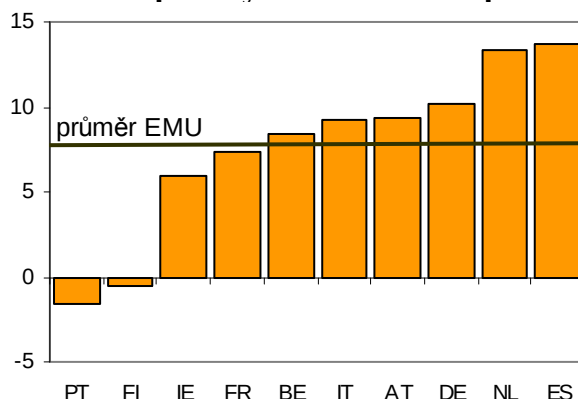
¹¹⁶ Evropská komise [2], str. 24

¹¹⁷ Rakousko, Finsko, Portugalsko a Švédsko nebyly do analýzy zahrnuty z důvodu nedostupnosti dat.

¹¹⁸ Farquee, 2004

¹¹⁹ Při zahrnutí vnějšího obchodu jakožto další proměnné dojde k nárůstu přínosů plynoucích ze zavedení eura na vnitřní obchod na 14 %.

Graf 14: Průměrné přínosy členství v EMU pro vnitřní obchod členských států (v %)

Převzato z: Farquee, 2004, str. 13

Pozn.: Belgie a Lucembursko byly sloučeny, Řecko zahrnuto nebylo

I Hamid Farquee tedy potvrzuje, že přínosy z členství v měnové unii – a to jak pro vnější tak i vnitřní obchod – se v jednotlivých členských státech liší. Protože zahraniční obchod jednotlivých ekonomik může být ovlivněn mnoha faktory, dodává, že rozdílná míra přínosů z členství může souviset s:

- „obchodní otevřeností – čím více jsou ekonomiky otevřené, tím větší jsou přínosy členství,
- obchodními zvyklostmi – země s větším podílem vnitřního obchodu mohou z členství v měnové unii lépe profitovat,
- volatilitou směnných kurzů – země, u nichž byla volatilita směnných kurzů před vstupem do EMU vyšší, budou více profitovat ze snížení nejistoty,
- tržní flexibilitou a reformami – do této skupiny patří veškerá politická rozhodnutí, jež ovlivňují mobilitu výrobních faktorů či vstup/výstup nových firem do/z odvětví.“¹²⁰

Farquee dále uvádí, že přínosy z členství v měnové unii byly v roce 2002 zhruba dvakrát větší než v roce 1999. S postupem času se tedy tyto přínosy zvyšují, míra růstu se však mezi jednotlivými ekonomikami liší. Zároveň z autorovy analýzy vyplývá, že nedochází k vyrovnávání přínosů plynoucích pro jednotlivé ekonomiky v čase. Je tedy pravděpodobné, že rozložení přínosů a ztrát členství v měnové unii se ani v průběhu času nezmění.

O otevřenosti jednotlivých ekonomik společně s jejich obchodními zvyklostmi, které Farquee označil za dva základní faktory ovlivňující přínosy členství v měnové unii, vypovídá graf č. 15. Ten zachycuje podíly vnějšího a vnitřního exportu a importu na HDP

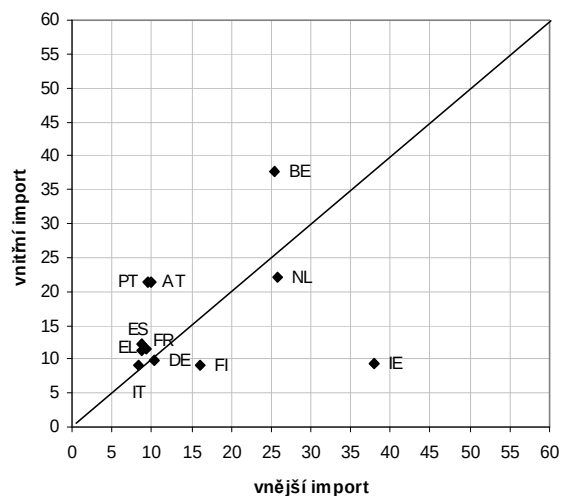
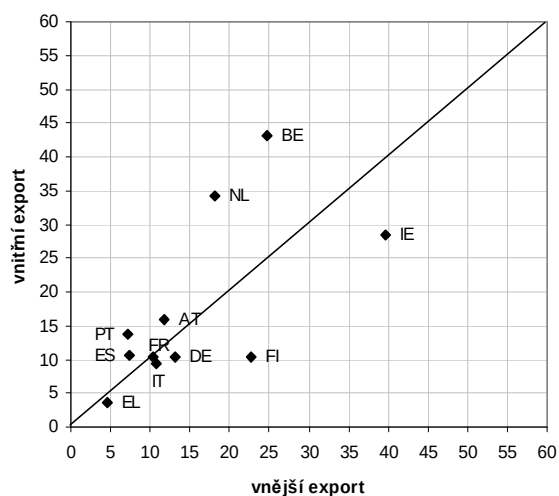
¹²⁰ Farquee, 2004, str. 16

jednotlivých členských států eurozóny, jež vypovídají o otevřenosti jednotlivých států. Je tedy zřejmé, že Belgie, Nizozemí a Irsko jsou v porovnání se zbývajícími členskými státy eurozóny ekonomikami více otevřenými. Naproti tomu o významnosti vnitřního a vnějšího obchodu pro tvorbu HDP vypovídá umístění dané ekonomiky vpravo či vlevo od úhlopříčné dělicí čáry. Na příkladu Irska je patrné, že jeho vnitřní export je přibližně dvakrát nižší než export vnější a že jeho vnější import je více než třikrát větší než import vnitřní. U Rakouska či Portugalska jsou naopak vnitřní importy dvakrát tak velké v porovnání s importy vnějšími. Tyto odlišnosti zpravidla odrážejí důležitost určitých obchodních partnerů pro danou ekonomiku. V případě Irska je vysoký podíl vnějšího exportu a importu zapříčiněn silnými obchodními vazbami s Velkou Británií, za vysokým podílem vnitřního importu v případě Rakouska a Portugalska stojí silné obchodní vazby s Itálií, Německem a Španělskem.

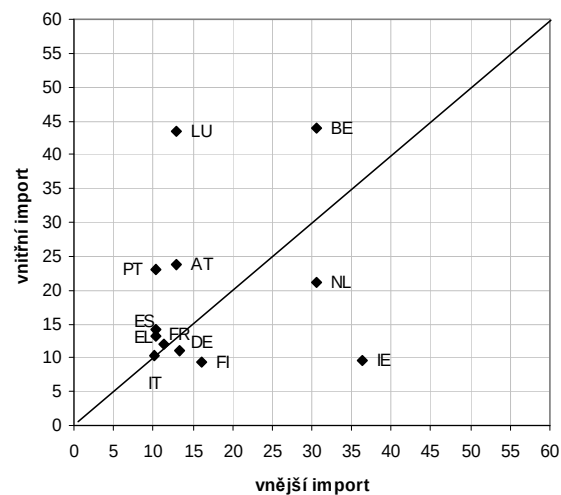
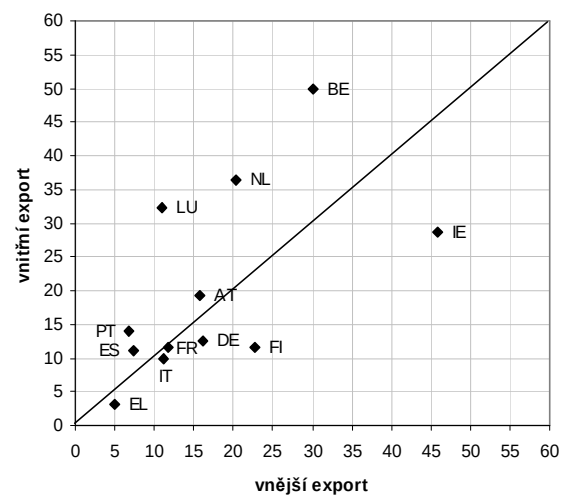
I přestože ve sledovaném období došlo ve všech členských státech eurozóny s výjimkou Irska k růstu vnějšího i vnitřního exportu a importu, jejich podíl na HDP však vždy rostoucí tendenci nevykazoval. Během existence společné měny však u většiny členských států došlo k nárůstu vnějšího importu. Výjimkou bylo pouze Irsko, Francie a Portugalsko. Při porovnání přírůstků vnějšího a vnitřního exportu mezi obdobími 1999 – 2002 a 2003 – 2006 lze u většiny členských států eurozóny pozorovat vyšší růst podílu vnějšího exportu na HDP. Shodný výsledek by byl dosažen i při porovnání přírůstků vnějšího a vnitřního importu na HDP. Výrazný je například nárůst podílů exportu a importu (a to jak vnějšího tak i vnitřního) v případě Belgie, Rakouska či Německa. Naproti tomu v případě Irska je během stejného období patrný výrazný pokles především vnějšího exportu a importu na HDP.

Graf 15: Podíl obchodu se zbožím na HDP členských států eurozóny (v %)

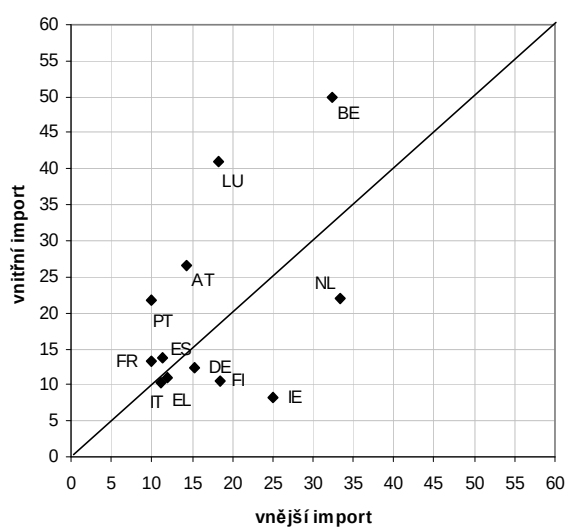
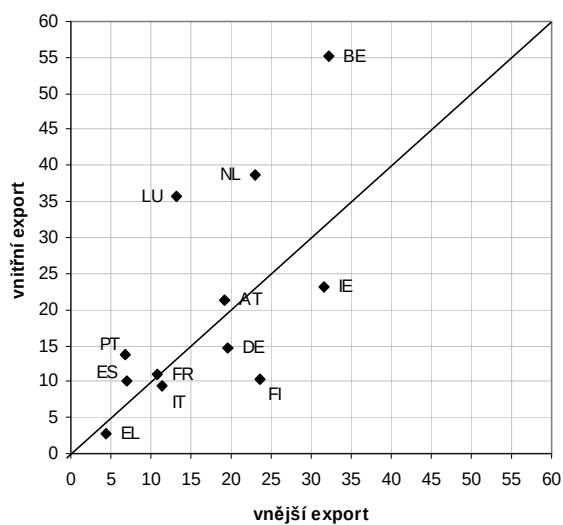
1996 – 1998

1999 – 2002

2003 – 2006

Zdroj dat: vlastní výpočty z dat obsažených v publikaci Eurostatu (4), str. 187 – 401 a z dat Eurostat (7)
 Pozn.: V letech 1996 – 1998 nebylo zahrnuto Lucembursko z důvodu nedostupnosti dat.

Změny podílů vnitřního a vnějšího obchodu jednotlivých ekonomik na jejich HDP mohou odrážet jednak změnu obchodních zvyklostí, jednak změny spotřebitelských preferencí. Z analýzy Evropské centrální banky¹²¹ vyplývá, že mezi lety 1993 – 2004 patřily mezi nejrychleji rostoucí odvětví:

- farmaceutický průmysl,
- elektronika a komunikační zařízení,
- výroba kancelářských strojů a počítačů,
- výroba elektrických strojů a zařízení,
- chemický průmysl,
- výroba zdravotnických a přesných optických zařízení.

Výroba v těchto odvětvích je vysoce či středně technologicky náročná. Naproti tomu růst v odvětvích zabývajících se výrobou textilií, obuvi, usní a výrobků z usní, výrobou ostatních nekovových minerálních produktů, strojů a zařízení či zemědělských a potravinářských produktů, nápojů a tabákových výrobků, byl ve sledovaném období nízký. Zmiňovaná odvětví se na obchodě členských států eurozóny podílejí větší či menší měrou, přičemž nejvíce se na exportu eurozóny podílí výroba strojů a zařízení, chemický průmysl, elektronika a komunikační zařízení a průmysl textilní. Rostoucí specializace členských ekonomik na odvětví, jejichž podíl na světovém obchodě roste, je znakem schopnosti daných ekonomik využít příležitostí na trhu. Naopak vysoký podíl odvětví, jehož podíl na světovém obchodě klesá, může předurčovat nutnost vynaložení přizpůsobovacích nákladů v budoucnu. O exportní specializaci eurozóny jako celku i jednotlivých zemí vypovídá Balassův index odhalených komparativních výhod pro jednotlivá odvětví uvedený v příloze č. 6.

Z uvedených indexů vyplývá zaměření výroby většiny členských států do odvětví se středně technologicky náročnou výrobou. S jejich pomocí lze například vysvětlit exportní specializaci Německa, Itálie, Španělska, Belgie, Francie či Rakouska, přičemž u prvních čtyř z nich se mezi odvětvími se středně technologicky náročnou výrobou nachází oblast, v níž se specializují nejvíce (v případě Německa to je automobilový průmysl, v Itálii a Španělsku výroba ostatních nekovových minerálních produktů a v Belgii výroba pryžových a plastových výrobků).

Z indexů je též patrné i poměrně vysoké zaměření členských států eurozóny na odvětví, jež nejsou technologicky náročná. Vysokou hodnotu indexu zde lze například pozorovat u textilního průmyslu v případě Portugalska, Řecka a Itálie. I přestože lze

¹²¹ ECB [11], str. 24

s ohledem na rostoucí konkurenci exportérů ze zemí s nižšími pracovními náklady v budoucnu očekávat pokles Balassova indexu v tomto odvětví pro členské státy eurozóny, Itálii, Portugalsko ani Řecko by tato skutečnost díky poměrně silné specializaci i v jiných odvětvích neměla výrazněji poškodit. Za povšimnutí stojí též index pro odvětví zabývající se výrobou dřeva, korkových výrobků, papírů a výrobků z papírů. Zde mají silnou komparativní výhodu Finsko, Rakousko a Portugalsko. Balassův index finské ekonomiky ve výši 7,8 % výrazně převyšuje indexy všech ostatních zemí ve všech odvětvích a odráží význam lesnictví a zpracování dřeva pro finskou ekonomiku.

Mezi odvětvími s vysoce technologicky náročnou výrobou vyniká Irsko a Nizozemí. Tyto země tak mohou nejvíce profitovat z rostoucího podílu technologicky náročné výroby na světovém obchodě. Ve skupině odvětví s vysoce technologicky náročnou výrobou se nachází i letecká a kosmická doprava, což je odvětví, v němž se nejvíce specializuje Francie. Z indexů je též patrné silné zaměření téměř všech členských států eurozóny na farmaceutický průmysl.

Exportní specializace eurozóny je orientována na odvětví, v nichž je růst celkové produktivity vysoký. Spadá sem například farmaceutický a chemický průmysl, výroba strojů a zařízení j.n. či výroba motorových vozidel a dopravních prostředků.¹²² Odhalená komparativní výhoda navíc je u mnoha členských států eurozóny v těchto odvětvích velmi vysoká.

Exportní specializace eurozóny se promítá i do skladby jejích importů. Zatímco z rozvojových zemí jsou dováženy především meziprodukty a spotřební statky, v dovozu z rozvinutých zemí převládají meziprodukty a statky kapitálové. Jak bylo řečeno výše, dovoz meziproduktů představuje zhruba polovinu všech importů eurozóny. Při porovnání období před a po zavedení eura je patrné, že podíl dovážených meziproduktů se snižuje. Naproti tomu podíl dovážených kapitálových statků roste. Dovoz spotřebních statků je během sledovaného období vyrovnaný.¹²³

Z analýzy Evropské centrální banky vyplývá, že v těch odvětvích, v nichž došlo k růstu dovážených meziproduktů z rozvojových zemí, došlo též k růstu jejich přidané hodnoty. To se týká například výroby strojů a zařízení, elektroniky a komunikačních zařízení, automobilů a přepravních zařízení či informačních technologií. I přestože dovoz meziproduktů pro výrobu strojů a zařízení roste, podíl tohoto odvětví na světovém obchodě stagnuje. Eurozóna však v tomto odvětví pozvolna ztrácí svou konkurenceschopnost a její

¹²² ECB [11], str. 28 (graf 14)

¹²³ ECB [11], str. 28, 31

podíl na světovém exportu strojů a zařízení se tak pozvolna snižuje. Tato skutečnost se promítne i do vývoje importů meziproduktů pro toto odvětví.¹²⁴

Je tedy zřejmé, že vývoj vnitřního a vnějšího exportu a importu členských států eurozóny souvisí nejenom se zavedením společné evropské měny, ale i s rozšířením Evropské unie a se změnami ve světovém obchodě způsobenými globalizací. Všechny tyto skutečnosti přispěly větší či menší měrou ke změně podílů vnějšího a vnitřního obchodu jednotlivých členských států na jejich HDP (viz. graf č. 15 na str. 55). Odráží však také schopnost ekonomik přizpůsobit se měnícímu prostředí.

Na základě informací uvedených v této kapitole lze tedy konstatovat, že v důsledku zavedení eura došlo k růstu vnitřního obchodu členských států přibližně o 10 – 20 %, přičemž výsledky jednotlivých autorů se liší v závislosti na zvolených výchozích datech a proměnných. Zároveň je velmi pravděpodobné, že v průběhu času se budou přínosy plynoucí z členství v eurozóně dále zvyšovat. Díky poměrně diverzifikované produkci a výrobní specializaci na odvětví, jejichž podíl se na světovém obchodě zvyšuje (jako je např. farmaceutický průmysl), lze i do budoucna očekávat velmi dobré postavení eurozóny na světových trzích.

¹²⁴ ECB [11], str. 41

Závěr

Euro jakožto svou národní měnu v současné době používá patnáct z dvaceti sedmi členských států Evropské unie. Za šest let své existence se euro stalo jednou z předních světových měn. Jeho úloha jakožto měny používané při exportu a importu z/do eurozóny je v posledních letech stabilizovaná. V porovnání s rokem 2001 však došlo k výraznému nárůstu jeho použití. Při obchodních transakcích mezi členskými státy eurozóny a zbývajících státy Evropské unie je v případě exportu použití eur častější než použití amerických dolarů.

Rozhodnutí o vstupu do měnové unie je důležitým mezníkem v dějinách každého státu. Daná země se tak vzdává své národní měny a stává se součástí většího celku. Odhodlání k tomuto kroku přitom pramení z přesvědčení, že zavedení společné měny bude pro danou ekonomiku výhodné. Mezi nejčastěji zmiňované přínosy členství v měnové unii patří pokles transakčních a administrativních nákladů či snížení nákladů spojených s řízením kurzových rizik. V důsledku těchto změn by mělo dojít k expanzi zahraničního obchodu a dále ke zvýšení mobility kapitálu mezi členy unie. Z hlediska spotřebitelů je nejčastěji zdůrazňována větší transparentnost a srovnatelnost cen.

S členstvím v měnové unii jsou však spojeny i náklady a potencionální hrozby. Jedná se v první řadě o náklady spojené s případnou ztrátou konkurenceschopnosti v důsledku zafixování kurzu dané měny v rámci ERM II. K jednorázovým nákladům členství dále patří náklady související s uvedením nových bankovek na trh a se stahováním a úschovou/skartací měny původní. Patří sem i náklady, které budou muset být vynaloženy z důvodu potřeby úpravy výkazů, právních předpisů, ceníků apod. Odpůrci společné měny je však nejvíce zdůrazňována ztráta autonomní měnové a kurzové politiky a její důležitost pro eliminaci nepříznivých dopadů asymetrických šoků. Ty však mohou být vyrovnávány i prostřednictvím nástrojů jiných, například pružných trhů práce či trhů finančních.

Podstatná část práce byla věnována vývoji exportu a importu eurozóny. Rozlišován byl přitom obchod vnitřní, probíhající mezi jednotlivými členskými státy, a vnější, uzavíraný s obchodními partnery stojícími mimo eurozónu. Zahraniční obchod eurozóny ve sledovaném období vykazoval převážně rostoucí trend, přičemž výrazný byl především růst v roce 1999, 2000 a po roce 2003. Na vývoj exportu a importu přitom měly vliv rostoucí ceny ropy, změny v domácí a zahraniční poptávce či rozšíření Evropské unie.

Zahraniční obchod eurozóny byl dále ovlivněn globalizací a s ní spojeným rozvojem nových trhů, technologickými inovacemi a v neposlední řadě i zavedením eura.

I přes růst vnějšího exportu eurozóny došlo v porovnání s rokem 2002 k poklesu jejího podílu na světovém exportu. Její podíl na světovém importu naopak vzrostl. Z vnějších obchodních partnerů se na exportu a importu eurozóny nejvíce podílely USA, Velká Británie, Čína a Rusko. Během sledovaného období podíly USA a Velké Británie poklesly, podíly Číny a Ruska naopak výrazně vzrostly. Patrný je i růst podílů postkomunistických států.

Při rozlišení vnějších obchodních partnerů na členské státy Evropské unie (stojící mimo eurozónu) a zbývající členské státy, je patrný klesající podíl obchodů uskutečňovaných s partnery z EU. Vnější export a import směřující mimo území Evropské unie tedy ve sledovaném období rostl rychleji. Jeho podíl na celkovém vnějším exportu eurozóny v roce 2006 činil 64,29 %, na importu pak 71,12 %.

Vnitřní obchod představuje necelou polovinu celkového obchodu eurozóny. V porovnání s obchodem vnějším se ve sledovaném období vyvíjel relativně pomaleji, přičemž jeho nižší tempo růstu je obzvlášť patrné po roce 2003. Na celkovém obchodě eurozóny se vnitřní export v roce 2006 podílel 48,84 %, vnitřní import 49,46 %.

Po zavedení společné měny bylo provedeno několik analýz zkoumajících vliv eura na zahraniční obchod členských států. Ve všech studiích se podařilo prokázat pozitivní vliv eura na export a import členských států. Číselné odhady se mezi autory liší, dalo by se však říci, že přínosy plynoucí ze zavedení eura se v případě vnějšího obchodu členských států pohybovaly přibližně mezi 7 – 12 %. Odhady vlivu eura na obchod vnitřní se mezi autory liší více, nejčastěji se však pohybují mezi 5 – 20 %. Obě hodnoty jsou poměrně nízké, autoři však předpokládají další růst přínosů plynoucích ze zavedení eura v budoucnu. Ze studií dále vyplývá, že z členství nejvíce profitují Nizozemí, Španělsko a Irsko, nejméně naopak Portugalsko, Finsko a Řecko. Pro rozložení přínosů plynoucích z členství mezi jednotlivé členské státy eurozóny je klíčová i jejich výrobní specializace.

Většina členských států eurozóny zaměřuje svou produkci do oblastí se středně technologicky náročnou výrobou. V této kategorii se specializují na výrobu strojů a zařízení, automobilů, chemikálií a souvisejících produktů či výrobu elektroniky. Výroba strojů a zařízení se přitom na celkovém vnějším obchodě eurozóny podílí nejvíce, její podíl však od roku 1999 pozvolna klesá. Z odvětví s technologicky náročnou výrobou se eurozóna zaměřuje především na farmaceutický průmysl, výrobu zdravotnických, přesných a optických strojů a na výrobu kancelářských strojů a počítačů. V těchto odvětvích se

z členských států nejvíce specializuje Nizozemí a Irsko. V případě Francie je pak patrná výrazná specializace v odvětví letecké a kosmické dopravy. V posledních letech je patrný výrazný růst odvětví s technologicky náročnou výrobou na světovém obchodě. Dá se tedy očekávat, že evropští výrobci se v těchto odvětvích budou dále specializovat a rozvíjet.

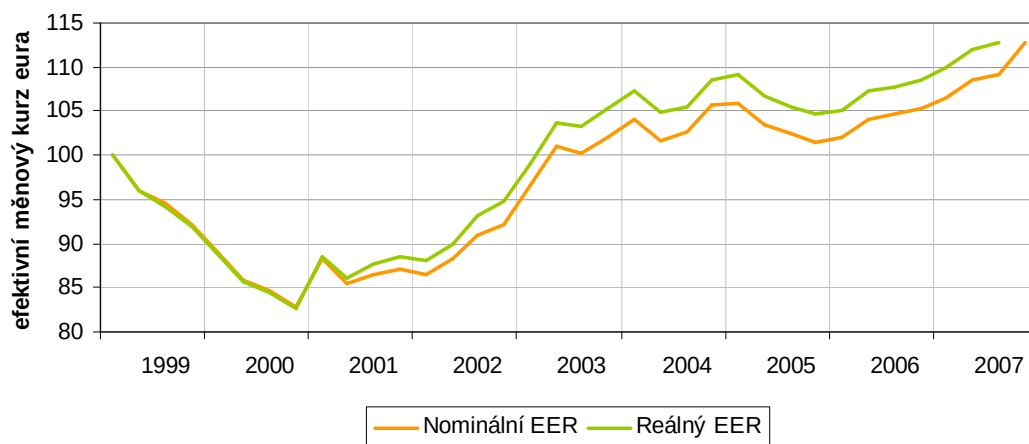
Eurozóna se v porovnání s ostatními vyspělými ekonomikami mnohem více zaměřuje na výrobu v odvětvích s technologicky nenáročnou výrobou. Do této skupiny patří například textilní průmysl, zemědělství společně s výrobou potravin a nápojů či zpracování dřeva a výroba korků a papírových výrobků. Pro tato odvětví je typická nízká míra růstu. Dá se navíc předpokládat, že díky rozvoji Číny a dalších asijských ekonomik vyznačujících se nízkými pracovními náklady, dojde k poklesu podílu evropských výrobců v těchto odvětvích. Díky vysoce diverzifikované produkci by však tyto změny neměly mít na vývoj jednotlivých členských států výrazně negativní dopad.

Stejně tak jako nebylo rozložení přínosů plynoucích ze zavedení eura na jednotlivé země rovnoměrné, tak i dopad na jednotlivá odvětví nebyl shodný. Nejpřínosnější bylo členství v eurozóně pro ta odvětví, jež se vyznačují rostoucími výnosy z rozsahu a vysoce technologicky náročnou výrobou. Na zavedení eura tak profitovali např. producenti strojů a zařízení či firmy zabývající se chemickým průmyslem. Po zhodnocení vlivu na jednotlivé země eurozóny je zřejmý pozitivní vliv na odvětví Belgie, Nizozemí a Španělska, naproti v případě Francie a Finska byl dopad přijetí eura na mnoho jejich odvětví negativní.

Byl tedy prokázán pozitivní vliv zavedení eura na zahraniční obchod členských států. Přínosy pro jednotlivé státy jsou determinovány mnoha dílčími faktory, mezi něž například patří jejich otevřenost, volatilita směnných kurzů před zavedením eura, regulace a flexibilita trhů. Důležitou roli však hraje i jejich odvětvová struktura, a to především s ohledem na zaměření výroby a zastoupení jednotlivých odvětví v dané ekonomice. Členské státy Evropské unie usilující o zavedení eura by proto měly velmi pečlivě zvážit, zda jsou pro přijetí společné evropské měny připraveny. Jedině tak může být jejich členství v měnové unii přínosné.

Příloha č. 1: Kurz eura v letech 1999 – 2007

Nominální a reálný efektivní měnový kurz eura v letech 1999 – 2007

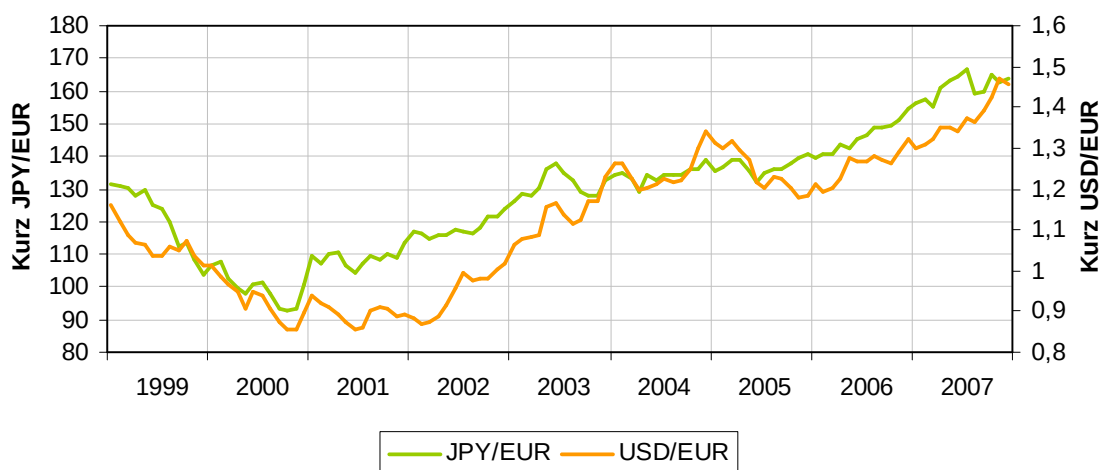

Zdroj dat: ECB (SDW; 1), čtvrtletní data

Pozn. 1: Kurz ke skupině měn 12 zemí (AU, CA, DK, HK, JPN, NO, SG, KR, SE, CH, UK, USA)

Pozn. 2: Proměnlivá velikost eurozóny (v letech 1999 – 2000 zahrnuje 11, od r. 2001 pak 12 členských států)

Kurz eura vůči americkému dolaru a japonskému jenu v letech 1999 – 2007

Zdroj dat: ECB (SDW; 2), měsíční data

Pozn.: Proměnlivá velikost eurozóny (v letech 1999 – 2000 zahrnuje 11, od r. 2001 pak 12 členských států)

Příloha č. 2: Klíč pro přidělování bankovek od 1. ledna 2008

Oblast	Centrální banka	Procentní podíl
DE	Deutsche Bundesbank	27,0880 %
FR	Banque de France	18,9915 %
IT	Banca d'Italia	16,5395 %
ES	Banco de España	9,9660 %
EMU	Evropská centrální banka	8,0000 %
NL	De Nederlandsche Bank	5,1395 %
BE	Nationale Bank van België	3,2615 %
AT	Oesterreichische Nationalbank	2,6610 %
EL	Bank of Greece	2,3980 %
PT	Banco de Portugal	2,2620 %
FI	Suomen Pankki	1,6430 %
IE	Central Bank and Financial Services Authority of Ireland	1,1730 %
SI	Banka Slovenije	0,4215 %
LU	Banque centrale du Luxembourg	0,2080 %
CY	Central Bank of Cyprus	0,1650 %
MT	Bank Ċentrali ta' Malta	0,0825 %
Σ	Celkem	100,0000 %

Zdroj: Rozhodnutí Evropské centrální banky (ECB/2007/19)

Příloha č. 3: Maastrichtská konvergenční kritéria¹²⁵

Maastrichtská konvergenční kritéria představují podmínky, jež musí být splněny před vstupem do Evropské měnové unie, a tedy zavedením eura. Lze je rozdělit do dvou skupin, a sice na kritéria fiskální a měnová. Fiskální kritéria se týkají veřejných rozpočtů a zaměřují se na celkové veřejné zadlužení a veřejný dluh. Do skupiny druhé, tedy mezi měnové podmínky členství, patří kritéria týkající se cenové stability, směnných kurzů a úrokových sazeb.

3.1. Fiskální kritéria

Při hodnocení připravenosti členských států Evropské unie na vstup do eurozóny hodnotí Evropská komise stav jejich veřejných rozpočtů. Při analýze celkového veřejného zadlužení a veřejného dluhu není brán ohled pouze na úroveň plnění těchto kritérií v daném roce, ale především na dlouhodobou udržitelnost žádoucího stavu. Státy splňují požadavek rozpočtové kázně, pokud jejich:

- plánovaný nebo skutečný schodek veřejných financí nepřesahuje 3 % HDP,
- poměr veřejného dluhu k HDP v tržních cenách nepřevyšuje referenční hodnotu 60 %.

Výjimku u obou kritérií tvoří případy, kdy je schodek uspokojivým tempem snižován a kdy se referenční hodnotě blíží. V případě kritéria schodku veřejných rozpočtů se dále připouští překročení tříprocentní hranice v případě, kdy je toto překročení výjimečné, dočasné a poměr se od doporučené hodnoty výrazně neliší. I přes neplnění fiskálních kritérií tedy v těchto případech může Evropská komise doporučit členství dané ekonomiky v eurozóně. Naproti tomu v případě, kdy členský stát tato konvergenční kritéria plní, ale existuje zde riziko vzniku nadměrných schodků, zaujme Komise stanovisko opačné.

¹²⁵ Zdroj informací uvedených v příloze: ECB [5]

3.2. Měnová kritéria

Měnovými kritérii členství v Evropské měnové unii je kritérium cenové stability, úrokových sazeb a směnných kurzů. Požadavek cenové stability je splněn v případě, kdy průměrná roční míra inflace dané ekonomiky jeden rok před šetřením nepřevyšuje o více než 1,5 p.b. průměrnou míru inflace¹²⁶ tří členských států EMU, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. I v případě tohoto kritéria je brán ohled na to, zda je v dané ekonomice cenová stabilita vykazována dlouhodobě.

Druhé kritérium se zabývá vývojem dlouhodobých nominálních úrokových sazeb. Pro jeho splnění nemohou sazby zkoumané ekonomiky o více jak 2 p.b. převýšit průměr dlouhodobých nominálních úrokových sazeb tří členských států EMU s nejnižší mírou inflace. Plnění kritéria se opět zkoumá v průběhu jednoho roku před šetření. Hodnota nominální úrokové míry je zjišťována na základě vývoje sazeb dlouhodobých státních dluhopisů nebo jiných srovnatelných cenných papírů.

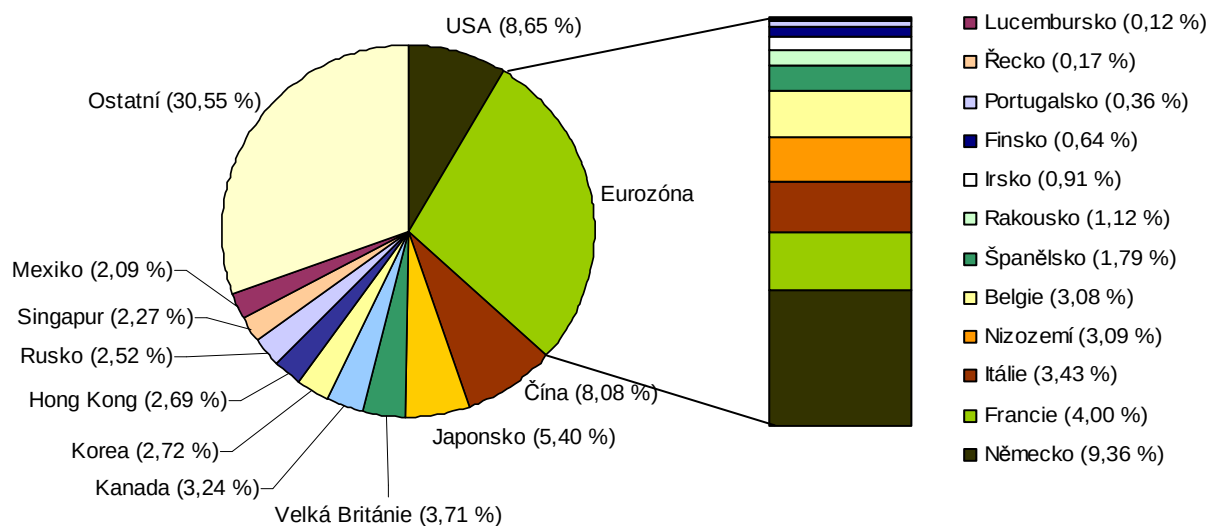
Před vstupem do eurozóny musí být též splněna kritéria týkající se směnných kurzů. Toto kritérium vyžaduje, aby daná ekonomika udržela své měnové kurzy v rámci rozpětí stanoveného směnným mechanismem Evropského měnového systému¹²⁷, a to alespoň po dobu dvou let před prověřením možnosti vstupu do eurozóny. V průběhu tohoto období navíc nesmí být měna daného státu z vlastní iniciativy devalvována vůči měně kteréhokoliv jiného členského státu EMU.

¹²⁶ Kritérium cenové stability je sledováno na základě vývoje harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP).

¹²⁷ Flukтуаční rozpětí bylo v roce 1993 rozšířeno na ± 15 %. Při plnění kurzového konvergenčního kritéria si však státy usilující o zavedení eura mohou dát za cíl udržení kurzu v původním užším pásmu $\pm 2,25$ %.

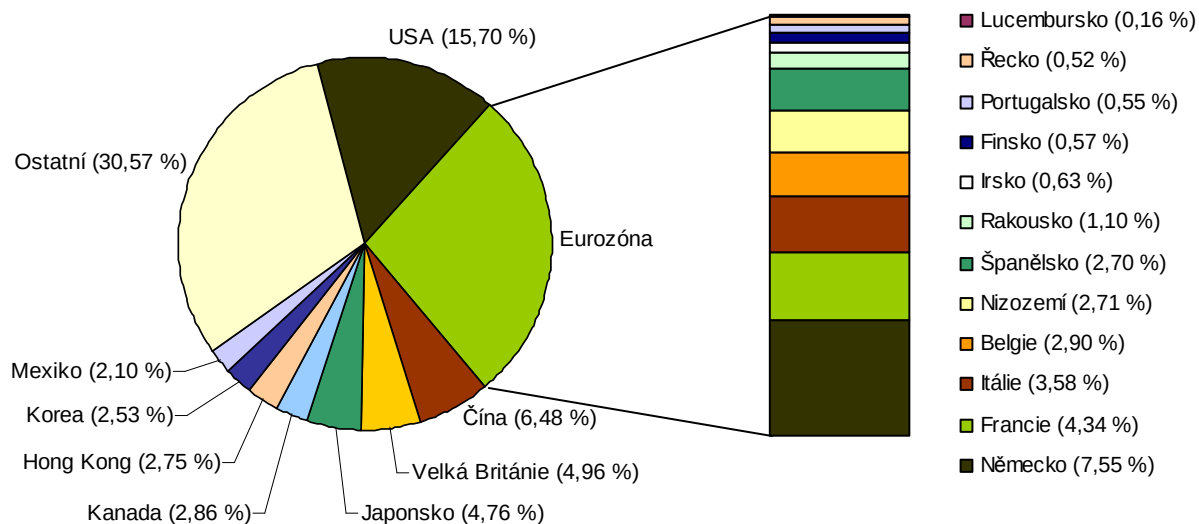
Příloha č. 4: Světový export a import v roce 2006

Podíly vybraných ekonomik na světovém exportu v roce 2006

Zdroj: International Trade Centre, UNCTAD/WTO (1), vlastní výpočty

Podíly vybraných ekonomik na světovém importu v roce 2006

Zdroj: International Trade Centre, UNCTAD/WTO (1), vlastní výpočty

Příloha č. 5: Efekt zavedení eura podle zemí a sektorů

Ozn.	Popis odvětví	Pozitivní a statisticky významný dopad	Negativní a statisticky významný dopad
01_05	Zemědělství, myslivost lesnictví a rybolov	FR, ES	FI, DE, NL
10_14	Těžba nerostných surovin		ES
15_16	Výroba potravinářských výrobků, nápojů a tabákových výrobků	DE, NL	
17_19	Výroba textilií, textilních a oděvních výrobků, obuvi, usní a výrobků z usní		FI, IT
20	Zpracování dřeva, výroba dřevařských výrobků a výrobků z korku	NL	
21_22	Výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru, vydavatelství a tisk	NL	
23_25	Výroba chemikálií, pryžových a plastových výrobků a výrobků z paliv	ES, PT	FR, DE
23	Výroba koksu, výrobků z ropy a jaderných paliv	AT, NL	
24	Chemikálie a výrobky z chemikálií	BE, ES	
25	Výroba pryžových a plastových výrobků		BE, FR
26	Výroba ostatních nekovových minerálních produktů		
27_28	Výroba základních kovů a kovodělných výrobků	EL, PT	
27	Výroba základních kovů	AT, NL, ES	FR, FI
28	Výroba kovodělných výrobků kromě strojů a zařízení		BE
29_33	Stroje a zařízení		FI
29	Stroje a zařízení j.n.	BE	
30_33	Výroba elektrických a optických strojů a zařízení	BE, NL, ES	FR, FI
30	Výroba kancelářských strojů a počítačů	AT, DE	FR, FI
31	Výroba elektrických strojů a zařízení j.n.	EL	FI
32	Výroba rádiových, televizních a spojových zařízení a přístrojů	AT, DE, ES	FR
33	Výroba zdravotnických, přesných a optických přístrojů	EL	
34_35	Výroba dopravních prostředků a zařízení	ES	
34	Výroba motorových vozidel	IT, FR, EL, ES	FI
35	Výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení	IT	
36_37	Zpracovatelský průmysl j.n.		IT

Zdroj: Nardis – Santis – Vicarelli, 2008, str. 11

Pozn.: Tučně jsou označeny sektory, v nichž je vliv zavedení eura pozitivní a statisticky významný pro skupinu zkoumaných členských států Eurozóny jako celku.

Příloha č. 6: Exportní specializace jednotlivých členských států eurozóny podle odvětví

	EA	BE	DE	IE	ES	FR	IT	NL	AT	PT	FI	EL
Podíl na světovém exportu	30,8	0,3	0,5	0,0	0,2	0,3	0,8	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0
Odvětví s technologicky náročnou výrobou												
Letecká a kosmická doprava	0,8	0,2	0,6	0,2	0,5	2,6	0,4	0,3	0,2	0,2	0,1	0,4
Farmaceutický průmysl	1,4	1,9	1,3	4,4	0,9	1,7	1,1	1,2	1,4	0,4	0,3	0,9
Kancelářské stroje a počítače	0,7	0,3	0,5	3,8	0,3	0,5	0,3	1,9	0,2	0,2	0,4	0,1
Elektronika a komunikační zař.	0,5	0,4	0,5	0,8	0,3	0,6	0,3	0,8	0,5	0,6	1,7	0,2
Zdravotnické, přesné a optické přístroje	0,9	0,4	1,2	1,1	0,4	0,8	0,7	1,2	0,7	0,3	0,8	0,2
Odvětví se středně technologicky náročnou výrobou												
Elektrické stroje a zařízení	0,9	0,5	1,1	0,6	0,8	0,9	0,7	0,6	1,3	1,4	1,1	0,5
Motorová vozidla, dopravní prostředky	1,2	1,4	1,6	1,1	2,3	1,3	0,8	0,5	1,0	1,2	0,4	0,1
Chemický průmysl	1,2	1,5	1,2	3,1	0,8	1,4	0,6	1,5	0,5	0,5	0,7	0,6
Stroje a zařízení, j.n.	1,2	0,6	1,5	0,3	0,9	1,0	1,9	0,6	1,7	0,7	1,0	0,4
Stavba a oprava lodí a člunů	0,6	0,1	0,5	0,0	1,3	0,6	1,0	0,5	0,1	0,4	2,9	0,8
Přezhové a plastové výrobky	1,3	2,0	1,3	0,3	1,2	1,2	1,1	1,6	1,2	0,8	0,7	0,8
Výrobky z paliv	1,1	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,1	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostatní nekovové minerální produkty	1,3	1,4	0,9	0,5	2,4	1,1	2,3	0,7	1,5	2,5	0,9	3,0
Základní kovy a kovářské výrobky	0,9	1,3	0,8	0,1	0,9	0,9	0,7	0,8	1,3	0,5	1,3	1,7
Odvětví s technologicky nenáročnou výrobou												
Zpracování dřeva, výroba korků, papírů a výrobků z nich	1,2	1,0	1,0	0,3	1,1	1,0	0,8	0,9	2,4	2,8	7,8	0,5
Zemědělství, výroba potravin, nápojů a tabákových výrobků	1,0	1,0	0,5	1,2	1,6	1,3	0,7	2,2	0,7	0,8	0,7	3,1
Textilie, oděvy a obuv	0,9	0,9	0,5	0,2	0,9	0,7	2,1	0,6	0,8	3,6	0,2	2,9
Výrobky jinde nespecifikované	0,9	1,6	1,1	1,3	0,5	0,5	1,0	0,6	1,1	0,3	0,3	0,5

Zdroj: ECB [11], str. 23

Pozn.: Zahrnuty vnější i vnitřní exporty; Lucembursko sloučeno s Belgií.

Literatura

Knižní publikace, výzkumné studie, příspěvky v časopisech a sbornících

BRŮŽEK, Antonín: Evropská měnová unie a Česká republika, 1. vydání, Praha, Oeconomica, 2004, 29 str., ISBN 80-245-0820-6

BRŮŽEK, Antonín: V. závěrečná fáze realizace evropské měnové unie a společné měny euro, 1. vydání, Praha, Vysoká škola ekonomická, 2002, 29 str. ISBN 80-245-0438-3

Comission of the European Communities: One market, one money: an evaluation of the potential benefits and ciosts of forming an economic and monetary union, Luxemburg, Office for Official Publications of the European Communities, 1990, 351 str., ISSN 0379-0991

FRANKEL, Jeffrey A. – ROSE Andrew K.: The Endogeneity of the Optimum Currency Area Kriteria, The Economic Jurnal, Vol. 108, No. 449, 1998, str. 1009 - 1025

GRAHAM, Frank D.: Exchange Rates: Bound or Free, The Journal of Finance, Vol. 4, No.1, 1949, str. 13-27

GRAUWE, Paul de: The economics of monetary union, 4. vydání, Oxford, Oxford University Press, 2000, 243 str., ISBN 0-19-877632-2

HOLMAN, Robert: Dějiny ekonomického myšlení, 2. vydání, Praha, C. H. Beck, 2001, 544 str., ISBN 80-7179-631-X

HOLMAN, Robert: Mikroekonomie: středně pokročilý kurz, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2002, 591 str., ISBN 80-7179-737-5

KENEN, Peter B. – RODRIK, Dani: Measuring and Analyzing the Effects of Short-Term Volatility in Real Exchange Rates; The Review of Economics and Statistics, Vol. 68, No. 2, 1986, str. 311 - 315

KENEN, Peter B.: The Theory of Optimum Currency Areas: An Eclectic View, In: Mundell, R. – Swoboda, A. (eds.): Monetary Problems of the International Economy, The University of Chicago Press, Chicago, 1969, str. 41 - 60

KRUGMAN, Paul: Lessons of Massachusetts for EMU, In: Giavazzi, F., Torres, F. eds.: Adjustment and Growth in the European Monetary Union, New York: Cambridge University Press, 1993, str. 241 – 261, ISBN 0-521-44019-X

LACINA, Lubor a kol.: Měnová integrace, náklady a přínosy členství v měnové unii, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2007, 538 str., ISBN 978-80-7179-560-5

MACH, Miloš: Makroekonomie II pro magisterské (inženýrské) studium 1. a 2. část, 3. vydání, Slaný, Melandrium, 2001, 367 str., ISBN 80-86175-18-9

MANDEL, Martin – TOMŠÍK, Vladimír: Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice, Praha, Management Press, 2003, 287 str., ISBN 80-7261-094-5

MARKOVÁ, Jana: Mezinárodní měnové instituce, 1. vydání, Praha, Vysoká škola ekonomická v Praze (Nakladatelství Oeconomica), 2002, 254 str., ISBN 80-245-0431-6

MCKINNON, Ronald I.: Optimum Currency Areas, The American Economic Review, Vol. 53, No. 4, září 1963, str. 717 - 725

MUNDELL, Robert A.: A Reconsideration of the Twentieth Century, The American Economic Review, Vol. 90, No. 3, 2000, str. 327 - 340

MUNDELL, Robert A.: A Theory of Optimum Currency Areas, The American Economic Review, Vol. 51, No. 4, 1961, str. 657 - 665

MUNDELL, Robert A.: Currency Areas, Common Currencies, and EMU, The American Economic Review, Vol. 87, No. 2, 1997, str. 214 - 216

MUNDELL, Robert A.: Toward a Berger International Monetary System, Journal of Money, Credit and Banking, Vol. 1, No. 3, 1969, str. 625 - 648

PIPEK, Josef a kol.: Mezinárodní obchod, 1. vydání, Praha, Vysoká škola ekonomická v Praze, 1994, 170 str., ISBN 80-7079-472-0

Smlouvy, právní normy

Nařízení Rady ES č. 1466/97 ze dne 7. července 1997 o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politik

Nařízení Rady ES č. 1467/97 ze dne 7. července 1997 o urychleném a jasném postupu při nadměrných deficitech,

Rozhodnutí Evropské centrální banky ze dne 6. prosince 2001 o vydávání eurobankovek (ECB/2001/15)

Rozhodnutí Evropské centrální banky ze dne 7. prosince 2007, kterým se mění rozhodnutí ECB/2001/15 ze dne 6. prosince 2001 o vydávání eurobankovek (ECB/2007/19)

Smlouva o Evropské unii

Smlouva o založení Evropského společenství

Elektronické zdroje

BALDWIN, Richard E.: In or Out: Does It Make a Difference? An Evidence Based Analysis of the Trade Effects of the Euro, Center for Economic Policy Research, Londýn, 2006, 99 str., citace 20.4.2008, přístupné na internetu:

<http://hei.unige.ch/~baldwin/PapersBooks/Euro%20Book%20Manuscript%209May06.pdf>

CORSETTI, Giancarlo – PESENTI, Paolo: Self-validating optimum currency areas, Federal Reserve Bank of New York (staff reports No. 152), 2002, 34 str., přístupné na internetu: http://www.newyorkfed.org/research/staff_reports/sr152.html, citace: 4.1.2008

ČNB: Měnová integrace EU a její etapy, citace 1. 12. 2006, přístupné na internetu: http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/download/menova_integrace_etapy.pdf

ENGEL, Charles – ROSE, Andrew: Currency Unions and International Integration, National Bureau of Economic Research (working paper No. 7872), 2000, 40 str., přístupné na internetu: <http://www.nber.org/papers/w7872.pdf>, citace: 21.1.2008

FARUQEE, Hamid: Measuring the Trade effects of EMU, IMF Working Paper (WP/04/154), 2004, 28 str., citace 29.4.2008, přístupné na internetu: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp04154.pdf>

www.ihned.cz: Írán zanevřel na dolar. Ropu bude prodávat jen v eurech a jenech, článek zveřejněn 30.4.2008, odkazuje na ČTK, citace 5.5.2008, přístupné na internetu: http://ekonomika.ihned.cz/c6-10084500-24406310-001000_d-iran-zanevrel-na-dolar-ropu-bude-prodavati-jen-v-eurech-a-jenech

MACH, Petr: Kdy má ČR usilovat o připojení k euro?, sborník CEPu, č. 16, 9.9.2002, přístupné na internetu: <http://www.petrmach.cz/cze/prispevek.php?ID=130>, citace: 25.1.2008

PLISCHKE, Simona Ely – Skryté tajemství EU: eurozóna je na tom lépe, než se zdá, zveřejněno 30.11.2005 na www.penize.cz, článek je přístupný na adrese: <http://www.penize.cz/17687-skryte-tajemstvi-eu-eurozona-je-na-tom-lepe-nez-se-zda>, citace 11.3.2008

RYBÁČEK, Václav: Nová ropná burza ohrožuje dolar, publikováno v deníku Euro, 10.3.2008, přístupné na internetu: <http://www.libinst.cz/clanky.php?id=785>, citace: 5.5.2008

Seznam laureátů Nobelovy ceny za ekonomii, přístupný na internetu: http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/, citace 13.3.2008

Evropská centrální banka (www.ecb.int)

- [1] Target (Home → Payments & Markets → TARGET), přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/paym/target/html/index.en.html>, citace 18.2.2008
- [2] ECB: Evropská centrální banka, Eurosystem, Evropský systém centrálních bank, 2006, 34 str., ISBN 92-9181-913-1 , citace 18.2.2008, přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/pub/pdf/infobr/ecbbr2006cs.pdf>
- [3] ECB: Výroční zpráva 2006, publikováno 2007, 245 str., ISSN 1830-2947, přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/pub/pdf/annrep/ar2006cs.pdf>, citace 28.2.2008
- [4] MORRIS, R. – ONGENA, H. – SCHUKNECHT, L: The reform and implementation of the Stability and growth pact, Occasional paper series, No. 47, 2006, 49 str., ISSN 1725-6534, přístupné na: <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpops/ecbocp47.pdf>, citace 3.3.2008
- [5] Convergence kriteria (Home → The European Central Bank → Organisation → ECB, ESCB and the Eurosystem → Convergence kriteria), přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/ecb/orga/escb/html/convergence-criteria.en.html>, citace 19.3.2008
- [6] Press conference on the lunch of TARGET2 (Home → Payments & Markets → TARGET → TARGET 2 project → Press conference on the lunch of TARGET 2), přístupné na: <http://www.ecb.int/paym/target/target2/html/target2launch.en.html>, citace: 29.2.2008
- [7] Reviewing the Euro 2002 Information Campaign (Home → Banknotes & Coins → Frequently asked questions → 2003 information campaign review), přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/bc/faqbc/campaign/html/index.en.html>, citace 7.3.2008
- [8] Producing the euro banknotes and coins (Home → Banknotes & Coins → Frequently asked questions → Production), přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/bc/faqbc/printing/html/index.en.html#q3>, citace 7.3.2008
- [9] Frequently Asked Questions: EU enlargement and Economic and Monetary Union (Home → The European Central Bank → EU enlargement → Frequently asked questions), citace 18.3.2008, přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/ecb/enlargement/html/faqlarge.en.html>
- [10] Policy position of the Governing council of the European central bank on exchange rate issues relating to the acceding countries, 2003, přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/policyaccexchangerateen.pdf>, citace 18.3.2008
- [11] BAUMANN, Ursel – MAURO, Filippo di: Globalisation and euro area trade: interactions and challenges, Occasional paper series, No. 55, 2007, 54 str.,

- ISSN 1725-6534, citace 2.4.2008, přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpops/ecbocp55.pdf>
- [12] ECB: Monthly Bulletin, leden 2008, 125 str., ISSN 1725-2822, přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/pub/pdf/mobu/mb200801en.pdf>, citace 6.4.2008
- [13] Cash changeover (Home → Banknotes & Coins → The euro → Cash changeover), přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/bc/euro/changeover/html/index.en.html>, citace 17.4.2008
- [14] ECB: Review of the International Role of the Euro, červen 2007, 79 str., ISSN 1725-6593, citace 26.4.2008, přístupné na: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/reviewoftheinternationalroleoftheeuro2007en.pdf>,
- [15] ANDERTON, Robert – MAURO, Filippo di – MONETA Fabio: Understanding the impact of the external dimension on the euro area: trade, capital flows and other international macroeconomic linkages, Occasional paper series, No. 12, duben 2004, 72 str., ISSN 1725-6534, citace 18.2.2008, přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpops/ecbocp12.pdf>
- [16] Hospodářská a měnová unie (Home → The European Central Bank → Historie → Hospodářská a měnová unie), citace 18.4.2008, přístupné na internetu: <http://www.ecb.eu/ecb/history/emu/html/index.cs.html>

Evropská komise (<http://ec.europa.eu/>)

- [1] Your country and the euro (Home → Economic and Financial Affairs → The euro → Your country and the euro), citace: 14.2.2008, přístupné na internetu: http://ec.europa.eu/economy_finance/the_euro/the_euro6482_en.htm,
- [2] Quarterly Report on the Euro Area, No III/2003 (ECFIN/360/03-EN), Brusel, 2003, 32 str., citace 29.4.2008, přístupné na internetu: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication1623_en.pdf

www.euractiv.cz

- [1] ČECH, Zdeněk: Pakt stability a růstu: problém stabilizačního pravidla nebo fiskálních politik, 2004, přístupné na internetu: <http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/analyza/pakt-stability-a-rstu-problem-stabilizacniho-pravidla-nebo-fisk>, citace: 2. 3. 2008
- [2] Stability and Growth Pact, 2004 (aktualizováno 2007), přístupné na internetu: <http://www.euractiv.com/en/euro/stability-growth-pact/article-133199>, citace 3.3.2008

- [3] Úroková míra dosáhla pětiletého maxima, 2007, přístupné na internetu: <http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/urokova-mira-ecb-dosahla-petileteho-maxima>, citace 6.3.2008
- [4] Úroková míra v eurozóně koncem roku vzroste, 2005, přístupné na internetu: <http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/rokov-mra-v-eurozn-koncem-roku-vzroste>, citace 6.3.2008

Zdroje statistických dat, statistické ročenky

Evropská centrální banka – Statistical Data Warehouse (<http://sdw.ecb.europa.eu/>)

- (SDW; 1) Nominální a reálný efektivní měnový kurz (SDW → economic concepts → exchange rates → effective) čtvrtletní data, citace 26.2.2008
- (SDW; 2) Kurz eura vůči americkému dolaru a japonskému jenu (SDW → economic concepts → exchange rates → bilateral), měsíční data, citace 26.2.2008
- (SDW; 3) External trade in goods (SDW → economic concepts → external transactions and positions → external trade in goods), měsíční data, citace 15.4.2008
- (SDW; 4) Ceny ropy a ropných produktů (SDW → economic concepts → prices, output, demand and labour market → prices → oil price), měsíční data, citace 15.4.2008
- (SDW; 5) Domestic demand (SDW → economic concepts → prices, output, demand and labour market → national accounts and output indicators → GDP and expenditure components), čtvrtletní data, citace 20.4.2008

Evropská centrální banka

- (1) TARGET/Euro LVPS (Home → Statistics → Payments and securities trading, clearing, settlement → TARGET/Euro LVPS → Data: Payment instructions handled by selected interbank funds transfer systems – volume/ value of transactions), citace 26.2.2008, přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/stats/payments/payments/html/index.en.html>
- (2) Structure of the euro area economy (Home → Monetary Policy → Structure of the euro area economy), citace 4.4.2008, přístupné na internetu: <http://www.ecb.int/mopo/eaec/html/index.en.html#skipnavigation>

- (3) External trade (Home → Reports → Monthly Bulletin → 7 External transactions and positions → 7.5 Trade in goods → Data; za EA (12) data stažena 19.12.2006, za EA(13) 8.4.2008
- (4) External trade in goods (Home → Statistics → External transactions and positions → External trade in goods), citace 12.3.2008

Eurostat (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,1&_dad=portal&_schema=PORTAL)

- (1) Key indicators on EU policy → Long-term indicators → external trade → EU, euro area and Member States' trade with the rest of the world → external trade: total product, citace 4.4.2008
- (2) External Trade → External Trade aggregated data → External trade long-term indicators → Extra-Euro area trade by main partner countries, citace: 8.4.2008
- (3) External Trade → EU, euro area and Member States' trade with the rest of the world → External trade: total produkt, citace 15.4.2008
- (4) Eurostat Statistical books: External and intra-European Union trade; Statistical yearbook – Data 1958 – 2006, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008, 471 str., ISBN 978-92-79-072994
- (5) Eurostat Statistical book: Panorama of European Union trade – Data 1999 – 2006, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, 66 str., ISBN 978-92-79-05826-4
- (6) Extra-euro area (EA12) trade by product group – Share in Total Extra-euro area exports/imports, citace 26.4.2008, přístupné na internetu: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=Yearlies_new_external_trade_Extra-eurozone_trade_by_main_trading_partners&depth=2
- (7) HDP (browse → economy and finance → national accounts (including GDP) → annual national accounts → GDP and main aggregates → GDP and main components – current prices), citace 29.4.2008

International Trade Center, UNCTAD/WTO

- (1) Trade Competitiveness Map, Analyse country and product competitiveness with trade flows, citace 4.4.2008, přístupné na internetu: http://www.intracen.org/appli1/TradeCom/TP_TP_IC.aspx?TY=T&IN=00&YR=2006

Seznam tabulek

Tabulka 1: Podíl salda veřejných rozpočtů členských států eurozóny na HDP v letech 1999 – 2006 (v %).....	19
Tabulka 2: Produkce bankovek a mincí členskými státy eurozóny k 1. 1. 2002 (v mil.)	24
Tabulka 3: Roční míry nezaměstnanosti v členských státech eurozóny v letech 1999 – 2007 (v %)	27
Tabulka 4: Komparativní výhody pro export v závislosti na technologické náročnosti a zaměření výroby (průměrné hodnoty za období 1993 – 2004).....	35
Tabulka 5: Podíl exportu/importu ropy a ropných produktů na celkovém vnějším exportu/importu eurozóny v letech 1999 – 2007 (v %)	41
Tabulka 6: Růst domácí poptávky v eurozóně v letech 1996 - 2007 (v %).....	42
Tabulka 7: Podíly vybraných států na vnějším exportu a importu eurozóny v letech 1995 – 1998, 1999 – 2002 a 2003 – 2007 (v %).....	46
Tabulka 8: Výsledky studií zkoumajících vliv eura na zahraniční obchod členských států (celkem i podle jednotlivých sektorů).....	48
Tabulka 9: Výsledky studií zkoumajících vliv členství v měnové unii na zahraniční obchod členských států	51

Seznam grafů

Graf 1: Hospodářské cykly, zahraniční obchod a měnové uspořádání	11
Graf 2: Platby uskutečněné prostřednictvím systému TARGET mezi členskými státy eurozóny v letech 1999 - 2007 (denní průměr v daném roce)	17
Graf 3: Vývoj úrokových měr v eurozóně v letech 1999 - 2007	21
Graf 4: Náklady a přínosy členství v měnové unii	31
Graf 5: Podíly eurozóny, USA, Japonska a Číny na světovém exportu a importu v letech 2002 – 2006 (v %)	34
Graf 6: Export, import a balance vnějšího obchodu eurozóny se zbožím v letech 1995 – 2006 (v mld. ECU/EUR)	37
Graf 7: Ukazatelé zachycující vývoj exportu a importu zboží v eurozóně v letech 1995 – 2007	40
Graf 8: Vývoj světových cen surové ropy v letech 1995 - 2007 (EUR za barel)	40
Graf 9: Export, import, balance ropy a ropných produktů eurozóny v letech 1999 - 2007 (v mld. EUR)	40
Graf 10: Průměrné přínosy členství v EMU pro vnější obchod členských států (v %)	44
Graf 11: Obchodní partneři eurozóny v roce 2006 (v %)	45
Graf 12: Podíly jednotlivých skupin produktů na celkovém vnějším exportu/importu eurozóny v letech 1999 – 2006 (v %)	47
Graf 13: Export, import a balance vnitřního obchodu eurozóny se zbožím v letech 1996 – 2006 (v mld. ECU/EUR)	50
Graf 14: Průměrné přínosy členství v EMU pro vnitřní obchod členských států (v %)	53
Graf 15: Podíl obchodu se zbožím na HDP členských států eurozóny (v %)	55

Summary

The aim of this thesis was to describe the development of the export and import of the euro area from 1999 to 2006. The second goal was to reveal whether the development of the euro area foreign trade was influenced by the implementation of euro. It was shown that the intra and extra-euro area trade had grown during this period. A significant growth occurred especially in 1999, 2000 and after 2003. These increases were affected by the growth of oil prices, changes in the domestic and foreign demand and by the enlargement of the European Union. Foreign trade of the member states was also influenced by globalization, expansion of new markets and also by implementation of euro.

In this thesis there are also mentioned some professional studies focusing on the impact of the implementation of euro on the external trade. According to their conclusions there exists a positive and statistically significant impact of euro on the trade. Benefits for extra-area trade are estimated around 7 – 12 %. Impact of euro on the intra-area trade is mostly estimated between 5 – 20 %. The authors also suppose that the positive impact of the implementation of the common currency will continue to grow in the future.

There are a lot of costs and benefits associated with a membership in a monetary union. The most cited benefit is the elimination of transaction and administrative costs and also the elimination of exchange rate changes. On the other hand, the most mentioned cost of a membership in a monetary union is the loss of the monetary policy which can be – as shown in this thesis – replaced by the flexible labour markets or financial markets.

The switch from the national currency to euro is a very important decision. Each candidate country should consider all profits and costs which can be associated with its membership in a monetary union. Only then and when implemented at the right time, the implementation can be really profitable for the country.

Keywords

Theory of optimum currency areas; cost of monetary union; benefits of monetary union; external trade, internal trade, euro area, Balassa index

JEL Classification

F100, F140, F330

KNIHOVNA VŠE

ZÁZNAM O DIPLOMOVÉ PRÁCI

AUTOR	Eva Maříková	
NÁZEV DP	Přínosy a rizika zavedení eura a jeho vliv na obchodní bilanci	
FAKULTA	Národohospodářská fakulta	
OBOR	Národní hospodářství	
ROK OBHAJOBY	2008	
POČET STRAN	79	
POČET PŘÍLOH	6	
VEDOUCÍ DP	Ing. Pavel Štěpánek, CSc.	
ANOTACE	Práce se zaměřuje na vývoj zahraničního obchodu eurozóny od zavedení společné měny do roku 2006. Je přitom hodnocen vývoj jak vnějšího, tak i vnitřního exportu a importu členských států. V práci jsou nejprve zhodnocena teoretická východiska shrnující základní poznatky o Teorii optimálních měnových zón R. A. Mundella, obohacené o příspěvky Ronalda I. McKinnona a Petera B. Kenena. Zmíněna je i teorie endogenity optimálních měnových zón. Druhá část práce je věnována shrnutí hlavních přínosů, nákladů a potencionálních hrozeb vyplývajících z členství v měnové unii. Poslední část práce se pak věnuje již samotnému exportu a importu eurozóny. Nejprve je zhodnoceno postavení eurozóny na světových trzích, poté je zachycen vývoj jejího vnějšího obchodu. Zde je zvláštní kapitola věnována obchodním partnerům eurozóny a produktové struktuře jejího obchodu. Poslední kapitola celé práce se zaměřuje na vývoj vnitřního obchodu eurozóny. V práci jsou též uvedeny závěry několika analýz zkoumajících vliv členství v měnové unii na zahraniční obchod členských států. Přínosy jsou hodnoceny jak pro eurozónu jako celek, tak i pro jednotlivé členské státy.	
KLÍČOVÁ SLOVA	Teorie optimálních měnových zón, náklady členství v měnové unii, přínosy členství v měnové unii, vnitřní obchod, vnější obchod, eurozóna	
	MÍSTO ULOŽENÍ	SIGNATURA